

IRODALMI

EPRESKERT 5.

SOKOLDALÚ VIRTUÁLIS MŰVÉSZETI FOLYÓIRAT BUDAPEST, 2017. VII. évfolyam 3. sz.

000ISSN 2063-1936

Alapítva: 2011. január 1.

Tulajdonos: Bárdos László, Fetykó Judit

MINDEN JOG FENNTARTVA

A megjelentetett írásokat, képeket az alkotók mindennemű ellenszolgáltatás nélkül bocsátják a folyóirat rendelkezésére.

IRODALMI EPRESKERT 5.

SOKOLDALÚ VIRTUÁLIS MŰVÉSZETI FOLYÓIRAT

**BUDAPEST, 2017
VII. évfolyam 3. szám**

**SZERKESZTŐSÉG CÍME:
1144 Budapest, Csertő park 2. IV/43
Tel: 06 30 448 99 06**

**FŐSZERKESZTŐ:
FETYKÓ JUDIT**

**LEKTOR-KORREKTOR:
BÁRDOS LÁSZLÓ PhD**

**TECHNIKAI MUNKATÁRS:
NAGY ZOLTÁN
SÁROSI JÓZSEF**

ISSN 2063-1936

**Alapítva: 2011. január 1.
Tulajdonos: Bárdos László, Fetykó Judit**

MINDEN JOG FENNTARTVA

**A megjelentetett írásokat, képeket az alkotók mindennemű ellenszolgáltatás nélkül
bocsátják a folyóirat rendelkezésére**

Ajánlott lapok

Ambroozia

www.ambroozia.hu

Barátok Verslista

<http://portal.verslista.hu>

Börzsönyi Helikon

<http://www.retsag.net/helikon/lap.htm>

CanadaHun

<http://canadahun.com/>

FullExtra

<http://www.fullextra.hu/>

GRAMOFON

<http://www.gramofon.hu/>

HETEDHÉTHATÁR

<http://hetedhethatar.hu/>

Irodalmi Rádió

<http://irodalmiradio.hu/>

KALÁKA

<http://www.kalaka.com/>

Litera-Túra Művészeti Folyóirat:

<http://www.litera-tura.hu/>

**MAGYAR ELEKTRONIKUS
KÖNYVTÁR**

<http://mek.oszk.hu/>

**Magyar SzínházTechnikai
Szövetség**

<http://msztsz.hu/szinpad/>

Mercator Stúdió

<http://www.akonyv.hu/>

NAPÚT

<http://www.naputonline.hu/>

ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

<http://www.oszk.hu/>

PARNASSZUS

<http://parnasszus.hu/>

Versmondó

<http://www.versmondo.hu/afolyoiratrol>

Art'húr Irodalmi Kávéház

<https://www.facebook.com/arhurirodalmikavehaz/>

Bodó Csiba Gizella honlapja

<http://bodonecsibagizella.hu/>

Délibáb – Cserhát

www.delibab-cserhat.hu

Kamarás Klára honlapja

<http://sidaversei.homestead.com/>

Kenyeres Zoltán honlapja

<http://sites.google.com/site/kenyereszoltan/>

Kotaszek Hedvig honlapja

www.kotaszekhedvig.5mp.eu

Péter Erika honlapja

<http://www.petererika.com/>

Ajánlott megjelenések a MEK-en

(a jelzett oldalakhoz tartozó kapcsolódó oldalakon elérhetők a szerzők további művei)

BÁRDOS LÁSZLÓ: Szóérintő
<http://mek.oszk.hu/08800/08805/>

BODÓ CSIBA GIZELLA: Válogatott versek
<http://mek.oszk.hu/10400/10429/index.phtml>

FETYKÓ JUDIT: Epreskert
<http://mek.oszk.hu/06000/06084/>

HORVÁTH-HOITSY EDIT: Így éltem itt...
<http://mek.oszk.hu/11500/11558>

KAMARÁS KLÁRA: Álmodok útján
<http://mek.oszk.hu/07100/07157/index.phtml>

KASKÖTŐ ISTVÁN: Az öreg Joe
<http://mek.niif.hu/09200/09216/index.phtml>

Hangok bűvöletében NÉMETH SÁNDOR
énekes, vers- és prózamondó **RIPORT-KÖNYV**
<http://mek.oszk.hu/12200/12217/>

PÉTER ERIKA: Túlhordott ölelés
<http://mek.oszk.hu/08300/08362/html/index.html>

UMHAUSER FERENC: A felfedezését váró költő
<http://mek.oszk.hu/10500/10525/>

TARTALOMJEGYZÉK

A. TÚRI ZSUZSA	112
ÁDÁM PÉTER	92
BALOGH ÖRSE	24
BARANYI FERENC.....	12
BÁRDOS LÁSZLÓ	148
BÍRÓ JÓZSEF.....	13
BODÓ CSIBA GIZELLA.....	108, 122, 123, 124, 125, 126
BORNEMISZA ATTILA	10
BŐSZE ÉVA	141
BUDA FERENC	81
CZÉGÉNY NAGY ERZSÉBET	113
CZÓBEL MINKA	58
DEDIK JÁNOS.....	79
DLUSZTUS IMRE	53
FÁBIÁN MÁRIA.....	6, 142, 150
FETYKÓ JUDIT	143
FÖLDESDY GABRIELLA	131
GÓSI VALI.....	100
GYÖRGYPÁL KATALIN	130
HABOS LÁSZLÓ.....	135
HAJNAL ÉVA	98
HALÁSZ ERZSÉBET	139
HORVÁTH-HOITSY EDIT	140
JENEY ANDRÁS	52
JÓNA DÁVID.....	99
KAMARÁS KLÁRA.....	76
KARAFFA GYULA.....	86
KASKÖTŐ ISTVÁN.....	75
KERÉNYI GRÁCIA	11
KETYKÓ ISTVÁN	101
KORIM LÁSZLÓ	84
KOSZTOLÁNYI DEZSŐ.....	97
KŐ-SZABÓ IMRE	77
KÖVES JÓZSEF.....	111
LADÁNYI MIHÁLY	59
LÁM ETELKA	89
LEONARDO DA VINCI	142
MÁNDY GÁBOR.....	102
MESTER GYÖRGYI	55
MOSONYI KATA.....	96
NAGY BANDÓ ANDRÁS	27
NAGY IMRE	80
NERVAL, GÉRARD DE	92
NYAKÓ ATTILA.....	136
NYERGES GÁBOR ÁDÁM	25
ÓDOR GYÖRGY	110
PAYER IMRE	8
PÉTER ERIKA	91

PETHES MÁRIA	7
PROSSZER GABRIELLA JÚLIA	127
RADA GYULA	85
SÁRKÖZI LÁSZLÓ	107
SZ. PÓRDY MÁRIA	114
SZÉKÁCS GYÖNGYVÉR	28, 29, 30, 31, 32, 33
TRAUTSCH TIMEA	136
UMHAUSER FERENC	82
VÁNYAI FEHÉR JÓZSEF	60
VASADI PÉTER	9
VASI FERENC ZOLTÁN	138
VERASZTÓ ANTAL	87
VERLAINE, PAUL	97
VERMES GYÖRGY DR	137
VIHAR BÉLA	51
VIHAR JUDIT	34

Ladikok

Fotó: FÁBIÁN MÁRIA

PETHES MÁRIA

kontrasztos fotó

varjú gubbaszt a nyár csontvázán
a táj felett halk harangszó lebeg
megszületik a ma a járókelők szemében
íriszükön apró szigetek megrezzen
rajtuk a remény visszfénye

most a hallgatást tanulom tőled
csillagképeket simogatok a hátadra
az utolsó szerelem törvényerőre emelt
eszményeit sorolom

csillaghullást csókolok érzékeny hajlatodba
amitől megremeg a kert
újra teremni akar a barackfa
lehetetlen ma mégis elhiszem

illatod aromája páráll az ágyból
gyönyörködünk egymásban és a vízvezeték
barbár balladájában lepkék százairól
akik halálosan beleszerettek
az utcalámpák fényébe

PAYER IMRE

Van a városban egy utca

Van a városban egy utca, ha reggel
átsétálsz rajta, burkot vet a nap,
sugárzó egykor-tekintetekkel
feltündökölnék a falak.
A járda szélén terebélyes
műemlékfák állnak, díszes, kovácsolt
korlát öleli őket. Frissen érdes
levegőben koronájukon át volt-
-levél aranylik, mintha örökre
szeptember lenne dermedt télen,
így süt közöttük vakító körökre
fény - és este áporodott sötéten
visszatűnnek e mozdulatlanok,
a forgalmas utca ködben kavarog.

VASADI PÉTER: Egy igaz senki éjidőn

Berda Józsefnek

I.

Típus történet. A borkedvelő Szatrosz jól megverte s ki-dobta Edinát, a feleségét. Fiuk, a körszakállas Xitoron utánalökte ágyát, s helyébe állította ötszáz köbcentis motorját, mely csillogott a krómtól. Edina elballagott meginni egy metaxát, majd még ötöt, s mikor a bicegő Vátész belékarolt, eltántorgott vele a lelakatolt pékbódé mögé. Így került a dísztelen, vörös-tetős bordélyba be, kapott egy széles ágyat, mosdót, szobát s közelben egylámpás utcasarkot. Aznap éjjel a kopasz, zömök, cvikkeres férfi megállt előtte: Veled alhatok?, kérdezte. Kirúgott a háziasszonyom. Gyere, mondta Edina, és le-feküdtek. A férfi nyomban el-aludt. Ez egy tök, gondolta Edina, s befordult a fal felé. Reggel a férfi helyén cédula feküdt: Visszajövök. Mellette egy pepita füzet. Edina bele-lapozott. Versek, nézegette a sorokat közömbösen. Csupa vers. Nini, ezt ma éjjel írta, itt a dátuma, Démetriosz a címe vagy mi, nem, Dáreiosz. Hoppá, nem is rossz! „Dicsőség, hívság... a költő... mérlegel nagy gondosan.” Költő? Ezt jól kifogtam, nevet, s hanyatt vágja magát az ágyon Edina, na, ez egy habókos pali. Jöjjön csak vissza. Megleszünk. Mennyi ilyen van. Ezt éppen valami Kavafisznak nevezik.

II.

Ülni sokáig a zúzmarás padon, s bámulni a ködös parkba, semmibe, minek? Kívül fázni, remegni belül, mitől? Tétován babrál a nyakánál, gallérját keresi, fölhajtaná, a test-pára ne hagyja el legalább. Jéggömb-magányban üldögél. Éhes. Forró tejre vágyik, ropogós kiflire. Lecsüng a feje, ír valamit az ölében. Örült az ilyen. Fálnia kellene, mint ama frankfurti fogoly falt, egy bőbundástól meleget könyörögnie. De csak ül, vacog, várakozik. Miért oly fontos neki, hogy a lelkét lassan, mint a láz, aranypor veri ki, s bukik széles folyamban lefelé, s fickándozik vissza a pizstráng-szó, s mind több, már hangja van a súrlódásnak, s egyet jelent a forró és hideg, és hallja a titkos klarinét hangját, ahogy fűgén jelöli ki bent határát a határtalannak, jégtáncot jár a zene, mondatokat karcol a tükörrre; telik sorokkal a papír. Nem tudja a hallgatag ember, mit tesz, s mi az, mi ezt teszi vele. Föláll, s megy Edinához, váltott lepedőre feküdni.

III.

Milyen jól meglennél nélkülem, Isten. Nélküled sehogy én. Szükségből megszégyenítesz. Amit nem akarsz. S én sem. Tágítasz, satuba fogva. Nem tudok oly mélyre lenézni magamban ebbe a mozduló, véres, hasadékos, itt-ott szikrázó, friss hús-színű cseppkőbarlangba, hogy ne látnék falból, repedésből, lyukból előbugyogó, ujjnyi, áttetsző csörgedezést, mely öblöket telít, túlcordul, s ahol megbújó sivatag van, odaömlik; de te mindig máshol vagy, mint ahová épp nézek. Tiéd a kéz, mely vájja ezt a labirintust, te vagy a szervek sustorgása, lélegző, éber, csöndes öröklét itt lent, belőle szakad ki a most, a ma, a pillanat is, be-besüt fényed s megszökik a sötétbe, ahogy puha léptekkel sejteted magadat. Torkomban dobogó szívvel egyszer, készülj rá, utadat állom. Addig, mint a szent, sziszegő, szünetes, körbeforgó permetező egy csöppje hull rám, s ihlet a véred.

VASADI PÉTER: *Intarzia*, Budapest., 2007, Kortárs Könyvkiadó

LOVAG BORNEMISZA ATTILA

A csend szava...

Alszik a csend most nyugalom van,
Ezekben az édes, égi habokban,
Nem hallok néma, éji zenét,
Csend szavaira ébred a Lét.
Szellő sem rebben néma habokban,
Amott a tenger, kék nyugalom van.
Azúr szép égbolt némán zenél,
Csend szava kél és nékem mesél.
Lélekutáni néma titokban,
Csendes a lélek lent a habokban,
Égi a csend és mégis mesél,
Csendes az álom csendes az éj
Lélek a mélyben háborog fél.
Itt behúzza csend függönyét,
Lárma ha lenne robbanna szét,
Csend hangjaiban néma az ég.
Mégis a lenti ősi agyagban,
Sajnos a földi örök agyagban,
Háborog néha a hang leütés,
Múltunk kottája néma zenész.
Hallom a csendnek néma szavát,
Átüt a zaj a múltakon át,
Szivárvány hangján néma a lét,
Látom a csendünk hó függönyét
Csend szava ébred mint harci zsivaj
Néma a szív és néma a zaj,
Csend szava itt már titkot zenél.
Hallgathatatlan néma az éj,
Csend szava szép és nem is beszéd,
Széttépte rég a lét függönyét,
Csend szava indít néma esélyt.
Mióta várom a csend szellemét,
Néma a Minden, néma megint,
Csend szava újból arcul legyint.

Fenti világban fényes a Csend.
Kis szigetemnél némán dereng,
Kell ez az édes égi magány,
Csend szava ez az örök talány...

KERÉNYI GRÁCIA

Szeptember-dal

Valamit kéne tenni még,
amíg a nap süt, újra süt ránk.
Míg körülötte ég a kék,
s nem int a láthatárról: viszlát.

Le kéne kenni a tetőt,
szedret szedni a Márton-réten.
Megszénázni az etetőt,
s az őznek visszaszólni: értem.

A magányosság örömét
kellene talán versbe szedni.
Hogy élni jó az életért,
sok-sok emberrel elhítenni.

Valamit kéne tenni még,
tenni ezzel a szeptemberrel.
Mert fehér fátylas lesz az ég,
s feketeség jön a szederrel.

Dobogókő, 1981. szeptember 7

KERÉNYI GRÁCIA: *Nálunk a málnabokrok. Válogatott versek*, Budapest, 1985, Szépirodalmi Könyvkiadó.

BARANYI FERENC

Szín és fonák

Azt vallja a gödény, hogy mindig absztinens volt,
a görény pedig azt, hogy bűze illatár,
az ítéletidő - úgymond - nem volt sosem zord,
s porló homok saját szava szerint a sár.

A sokaság pedig hallgatja ezt a kardalt,
csóválja a fejét és tengődik tovább,
megszokta, hogy azok csapják folyvást a nagy zajt,
kiknek a színe is eleve már fonák.

A „piacgazdaság” azt vallja: -
és közben oly mohó, mint a piaci légy.
De erre végre már mozdúl a sokaság is:
koldulni nyitja ki légyecsapó tenyerét...

<http://mek.oszk.hu/02200/02296/02296.htm>

HOMLOKTÉR — 16

BÍRÓ JÓZSEF

BEST – ZELLER

(stíl – parókák)

[FINTA ÉVA]

SÁMFÁBA KARCOLT VERS

Van lényegi zsibbadás, húsen
bomló agy, mézben pácolt, zubogó
giling – galang idilli csend.

- Gőgicsél a kínpadra vont
FELTÁMADÁS - .

ELHAGYOTT VÍZIÓ ELLENSZÉLBEN

visszafelé haladok.

- zöld arcok pihennek hanga – álmosan -.
habos virágok, s vasmadarak húsát csitítom,
azonosítom szétzilált, lázas zsemlefontjaim'.
szeretem, hogy elhal a sarjadás is
és költőkre próbálom a szirmos, öntudatos,
parazsas Majakovszkij – ruhákat.
ha öblös homályra lelek, s megzavarnak
halálraítélt tartalmaim, tenyerembe törpülök.

felsebzem a vulkáncsúcsokat. - rázom ökleim -.
vörösen vacogó kukacokat, békákat melengetek,
szénnel etetem a dacos zászlókat, dalokat,
s a mohos *terzinák* mögé zümmögést képzelek.
vitézül kifosztom az ablakok tenyészett
trilláit, körömhulladékod emlékét, a tüszögő
angyalok hattyúprém – gyalogútjait, zajtalan
tilalmaim nedvdús alakiságát, köznapi vetkezésem.
arctalan seregek pilléznek a sejlő semmiből.

nyitott könyveim fölött muzsikává keresztetem
a sugarasan kiteljesedni vágyó tespedést.
hangyabolyba rajzoló morzelocsogásos áhítatom,
baljós aranyhalak gyomrába álmodom
a súlyos téli zongorák befalazott füstölgését.
mellemre húzom a szénaszagú remegést, jeltelen
esernyőt merítek a tágasság ajak – ragacsos pirosába,
rojtosra harapdálom a szimmetrikus türemkedéseket,
magam – kínálásom közönyét görbedt hátraarccá hervasztom.

az acélos készenlét tömbjei kifehérszenek, -
reménytelen hömpölygéselem mákos himnuszát
tejillatú csillagok fényébe hajítom -.
titokbozótos ölem hibátlan, akár frissen hullott
hóban vajúdó, szárnyas – iramodású terpeszem.

[LIPCSEY EMŐKE]

**AZ EGYSZERŰSÉG KEDVÉÉRT NEM DALOL,
CSUPÁN LÓBÁLJA A FUVOLÁT !**

„ mégis diadalmas az avaron ”

drótszűrű (1) – (3)
kancsómban
lakik
tükörképem

drótszűrű (2) – (2)
tükörképem
lakatlan
puttony

drótszűrű (3) – (1)
lakásom
hordónyi
tükörkép

---

természetéből	drótszűrű
következően	kancsóban
kettős	drótszűrű
felépítésű	tükör

tanulság : hason ... más ! ... a ...

*ajánlás : HERCEGEM !
álmodd rám
kigombolt szélben
úszkáló
gyertyalényedet !*

[TURCSÁNY PÉTER]

FORTÉLYOS HANGISZÁK

(*Buhhh*)

kén, kén, görgök, fürdök
kén, kén,
khén, khén,
ekh, ekh – ént sürgök,

nő, nő, nő, fő, főzz,
lá, lá, lá, lánnal
főzess főhúst

brrrrrrrssssss / brassói / epéd terheli /

b b b b br b b huhhh !

(*Veretes karizma*)

szerelmem :
szeredszeresd !
szerelmemet !
vehelemmel !

(*Képzet*)

görbe – pöröl – görpöröl
söntéspultnál hörpöltör :
pl – pl – pl — gr! gr! gr!
önök : ködölnek
köldök alatt sörlik nő – met, *stb.*

SIMAFÜST

Partjaimra húzódom
Testamentumom körhintája táncol
Esőt jósolok kocsonyából
Kormos ezredévek szennyését mosom
zsugorodó hittel
Hidd el
Földarabolom a jégkockákat s elönt
a honfiúi alázat Gyalázat
Fenyőostorral verem szét a házat
Holdak járják át az éjszakát
Lődörgök Ódöngök Döngök
Pocsolyák tükreből visszánézem
elfecsérelt mozdulataimat
Körbekárognak fellegek
én meg elmegek Máriák Márták szivárványon
Glóriámat ecetbe mártom Ki vár 'honn ?
Újfent gombolkozom hiányaimba Arcom
szétozstom Nem viszem sírba
Verseim' abrakoltatom ... *tatatom*
Kataton
zavarom katapultál Száműzött játékaim ülnek
valami pultnál Büntelen vagyok
Szárnyaszegett sóhajom magára riad
de engem senki sem sirat –
hat mert énekeim élnek
Malomkövel zúzom össze a dadogást és építek
metrum – katedrális
Felfedezem - NEKTEK ! - Juhász Gyulát Hlebnyikovot
s József Attilát is Költőnek szült Anyám
Lelkemnek kés feszül
Szőkeségem lassan emlékekbe merül
Ne hazudjatok káposztaföldeket az ingoványra
Hímezzetek hív – szíveket kopott tarisznyámra
Mielőtt befoltoznátok kék szemem tanuljatok versül
Számról a szó elibétek véres csonkként perdül
*„ nyissátok föl az eleven torkokat
üvöltésre és imára ”* Nincs más esély s nem csekély –
ség
halmozni simát gondtalan simákra

[FEDOR ZOLTÁN]

AMOR(f)

(versregény részlet)

valamikri kis mimikri
kis mimikri valamikri
mimikri valamikri kis

kis mimi valami vala !
vala valami kis mimi ?
valami mimi vala kis !

ha volnál mimi ahogy a migrénem *van* migrénem van mimi ha vagy
mimi mi ? mi a frász ez a levél ? mimi ! gyere ! migrénem van
varsói emlékeim zászlóként libbennek elém ma alig várom filmre
rögzíthessem prágai tavaszom veled mimi casablanca – foszlányom
édes lányom meztelen csigabigám empájersztébull – pöcsű fiam
szültem én én szültem mindkettőtöket ha vagytok ha nem vagyok
ellehetetlenülnek a militáns koboldokkal teli éjszakák
valahonnan tartok valahová ahonnan valamerre el –
futok de a belváros visszaránt ölébe fojt
latens szerelem ez szerelem ez a javából
valahová tartok valahonnan ahonnan valamerre el –
lehetetlenülök a részegen dülöngélő téli éjszakák
nyomait követve arra amerre ölébe fojt a város
calcuttából írom levelem neked neked aki elmentél mint *mucus*
amikor rányerítettem a szódáslóra azóta ő is elhagyott most mi –
mi *van* de te nem vagy *itt* pedig pereg a film már a blank is
kifutott ám még forgatok korsót boros butéliát agytornázom
ha kell mimivel nem múlik a fájdalom hozzám tapad a vízipálma
ásítok ráásítok mimire aki orálishan közelít hozzám a szent –
életű aglegényhez a költőhöz az íróhoz a szalonokba járóhoz
miféle modor ez - **mondom** - miféle ez a modor mimi
bolond az élet mitől változtak meg a nők ennyire
légy jó szerető de te nem vagy pedig pereg a film
nem múlik
a fájdalom
közelít
mimi

[WEHNER TIBOR]

KOT — LETT

(*realista – kurz – dráma a mindenkor huzatos állam – alakulatok
silány – sivár – mohos természetéről, három képben, három részben*)

SZEREPLŐK

főszerepekben :

Sparhelt

Túz

Zsír

Ló – Karaj I.

Ló – Karaj II.

Tepsi

Almozottan Hátrányos Helyzetű Sarki Tyúk

további szereplők :

Díszlet – Munkások

Tojás

Ruhatáros Néni

Rendező (- mv . -)

Első kép : ... a már szűrt – fényel bevilágított, s minden tekintetben berendezett színpadra Tyúk, jobbról be. - (a történések kezdetétől a nézőtér teljes kiürülését követő öt percig, végtelenített magnetofonszalagról a következő - idézett - szövegrészletek hallhatóak — :
„ én vagyok a falurossza egyedül ” —, *valamint* — : „ én nem ilyen lovat akartam ” : —,
- hol halkán, hol erősen, hol ... - .....) -

SPARHELT : Szss ! - (izzik)
TŰZ : Hurrr ! - (lobog, hurrog)
ZSÍR : PikPakPikPakPikPakpikkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkk ! - (fröcsög)
LÓ – KARAJ I . : Bzz ! - (izeg – bizeg)
LÓ – KARAJ II . : Krr ! - (krárog)
TEPSI : Szresszresszrespspspsii ! - (szörcsögve sír)
ALMOZOTTAN HÁTRÁNYOS HELYZETŰ SARKI TYÚK: **Tojok Rátok!** - (...)

(- S Z Ü N E T -)

Második kép : ... amíg az ALMOZOTTAN HÁTRÁNYOS HELYZETŰ TYÚK kotlik, a DÍSZLET – MUNKÁSOK raknak a TŰZRE, majd dühödten káromkodva, jobbra – balra ki. _____ (a fény még szűrtebb) _____

SPARHELT : Szss ! - (izzik)
TŰZ : Hurrr ! - (lobog, hurrog)
ZSÍR : PikPakPikPakPikPakpikkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkk ! - (fröcsög)
LÓ – KARAJ I . : Bzz ! - (füstöl, sistereg)
LÓ – KARAJ II . : KurrrKurrrKurrrssssssssssssssssssssssssssssssssssss ! - (kurrog, sistereg)
TEPSI : Szresszresszrespsphuhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhh ! - (szörcsög, lángol)
ALMOZOTTAN HÁTRÁNYOS HELYZETŰ SARKI TYÚK : **Letojtam!** - (... !!! ...)

(- S Z Ü N E T -)

Harmadik kép : ... a DÍSZLET – MUNKÁSOK közös erőfeszítéssel feltörik a TOJÁST, s a már szénné égett LÓ – KARAJ I . / LÓ – KARAJ II . – re rálottantják, - némi tanakodás után, zümmögő – kórust alakítva, menetoszlopban, férfiasan, zengőn – zümmögve, jobbra ki. (a már alig látható színpad, szinte teljesen elsötétül, _____ - **bélfény** -.

SPARHELT : Szss ! - (sustorog)
TŰZ : Huhuhuhurrr ! - (alélva hurrogat)
ZSÍR : PakPakPakPikPikPikpiii ! - (halkan picsog)
LÓ – KARAJ I. : Srr ! - („ Fuimus Troes ”)
LÓ – KARAJ II. : KrCrr ! - (kreacionizmusára gondol)
TEPSI : SzrcsszrcsszrcsDuhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhh ! - (szapphói élvezetekre vágyik)
ALMOZOTTAN HÁTRÁNYOS HELYZETŰ SARKI TYÚK : **Kész – kot – lett !** - (...)

(az ALMOZOTTAN HÁTRÁNYOS HELYZETŰ SARKI TYÚK hervatagon legyezget, s aprózva, tipegve, imbolyogva, balra ki, - közben egyre dühödtebben, egyre hangosabban, a magnetofon – zúzást is jócskán túlharsogva üvölti : kot – kot – (ko)DÁCS(A) – kot – LETT !)

(ezenközben a fény, - a **bélfény** - teljesen kihuny, — : a távolból hűvös szellő suhan a színpadra, a zenekari – árokba, a nézőtérre — : ugyanis, az előzetes megállapodás szerint, süvítő – sívító teljes huzatot csinál a RUHATÁROS NÉNI, miközben a RENDEZŐ az írói utasításnak megfelelően, hanyatt – homlok menekül ki a nézőtérrel a tomboló, éljenző, a TOJÁST és a RENDEZŐT, valamint az ALMOZOTTAN HÁTRÁNYOS HELYZETŰ SARKI TYÚKOT követelő, veszettül tapsikoló nézősereg mindent elsöprő – elemésztő szeretet – rohama elöl — (*főzni*) — : a RUHATÁROS NÉNI fojtottan, néha – néha felvinnogva, majd „ *bugyborékolva* ” – heherészik – felröhög, — : s miután az utolsó néző is elhagyja a színházat, nagy dérral – dúrral csapkodja a szárnyas – ajtókat, s közben visítva harsogja — :
VÉGE!VÉGE!VÉGE!MINDENNEK!VÉGEMVAN!VÉGEMVAN!VÉGEM!VAN!)

(- VAS / FÜGGÖNY -)

BALOGH ÖRSE: *Őszirózsák*, 50x36 cm, farost, olaj,

NYERGES GÁBOR ÁDÁM

Berendezkedés

Félte őrzött tárgyaink mikor vesznek majd el?
Melyik költözésnél vagy óvatlan mozdulatnál
alakul majd úgy, hogy tudtunkon kívül létrejön
egy új, onnantól már nélkülük élt élet? Marad-e
utánuk valami kényszeresen helyettük-mellettük
őrzött, kámforos tűnékenységű, megkopó lenyomat,
fénykép, rajz, egy arc egyre homályosabb sziluettje
szemhéjunk belső falán, esetleg minden elmondásnál
nyúló magnószalag hangja gyanánt, szavanként
tompuló anekdota, bárgyún rímelő, pontatlan verssor?
Valami rögzíthető, mint egykori gyermekek egykedvű
ajtófélfákon porosodó egykori magasságai, dátumozott
tollkarc-vonalkák? Valami, ami talán csak holmi
egyre kevesebb energiát kapó elektromos impulzus
egy hétről hétre elfoglaltabb agyban, s amelynek a
mindig csak egy év múlva esedékes jövő ilyenkorok
alkalmával már tényleg nem maradhat helye, mint a
nem megtérülő állami támogatásoknak egy minél
többet romló, annál vadabbul pazarló, dzsentrí
hiánygazdaság költségvetésében. Szentimentális
okokból megőrzött öngyűjtőink vagy szerelmünk
találta húszforintosok elrakása, hogy ezek majd,
ki tudja, mikor, még meglegyenek, mikor már nem ég
bennük semmi, és már a forgalomból is rég kivonták
őket, de mégis, ugyan minek? S minek az erőlködés is,
hogy közvetlenül villanyoltás után, még a villódzás, a
fény és sötét értelmezhetetlen átmenetének pillanatában
fel tudjam idézni az arcod, ami most, ebben a
félmásodpercnyi fény-sötétben még úgy van előttem,
hogy már nincs, de úgy nincs, hogy közben persze van.
Komolyan gondolhatja bárki is ezt a színjátékot,

ezt a szorongós, dafke berendezkedést még annál is hosszabb távra, mint egy leghosszabb életé? És ez alatt felhalmozni együgyű, titkos kincseinket, féltve őrzött tárgyainkat – pár év elteltével már elmúlt, szétrohadt életeink megfejthetetlen salakját? Látom az arcod, azaz emlékezem rá, azaz csak képzelem. Inkább égjen még egy kicsit a villany, újragyújtom, vakít, basszameg, hát addig is képzelem. Addig is emlékezem. Pedig itt vagy. Ez az arcod. Látom és nem látom, ott vagy és ott vagyok, és közben (plusz-mínusz pár évtized), már rég nem. Most szemben fekszel, gyönyörűen, de ezzel az erővel (tudniillik, ez egy afféle szenttelen, objektívféle vers) lehetnél akár ronda is, de legyen inkább fordítva, mondjuk, hogy én fekszem veled szemben, tehát fekszünk, viszonylag fiatalon és meztelenül, mint pislantásnyi szemhéjrajzok – két réges rég lebomlott tetem. Féltve őrzött tárgyaink, szerelmeink, álmaink, fel nem írt vagy csak igen gyarlón lejegyzett, magvas gondolataink, szemhéjunk belső falán a platóni karikatúra-árnyrajzok, féltve őrzött, összes izénk, a satöbbi satöbbi...? Rossz a kérdés, naná, és akkor még hülyén is van feltéve. (Lásd: vers.) De közben, persze, mégis, ez az egész nem pont olyan, mint egy épp elalvás előtt felfedezett, minduntalan mindenféle textilekbe beakadó, fityegő, de letépéshez meg túl mélyen kezdődő, beszakadt körömdarab? Ami miatt fölkelni, papucsot húzni, villanyt gyújtani (már megint), aztán kisollót keresni, hogy ezek után viszont végre már tényleg lehessen, nos, ez éppen ugyanaz, mint végül ezek nem megtevése miatt nem tudni elaludni. Aztán, mire észrevennénk, hogy magunk előtt is észrevétlenül még erre az irritált ébrenlétre is berendezkedtünk, egyszerre már reggel is van.

(megj.: *Jelenkor*, 2016. december)

NAGY BANDÓ ANDRÁS

Pokolvilág

Ördögöknek való e világ,
nem angyaloknak,
angyalok kezében kis virág,
elandalognak.
Ördögök jönnek tűzszekerekkel,
itt kerekeznek,
testedbe vágnak bárddal, késsel,
bekebeleznek.
Embereknek való világ jön,
ördögök nélkül,
angyalok kezében a világ,
ó, beleszédül.

KÉPZŐMŰVÉSZ KÉPZŐMŰVÉSZET

SZÉKÁCS GYÖNGYVÉR
grafikus, illusztrátor

Többgenerációs művészcsalád tagja vagyok. Ez egész kiskorom óta meghatározta a rajzolásomat és a művészeti élethez való viszonyomat. Tizenegy éves korom óta folyamatosan rajzolok, festek vagy – idő hiányában – csak vázlatolok.

Közvetlen környezetemtől mindig megerősítést és támogatást kaptam. Azt az üzenetet, hogy a rajzok, a festmények (szobrok, érmék, tűzzománcok,...) olyan tárgyak, olyan kommunikációs eszközök, amikkel más emberek számára üzenetet, eszmei ajándékot, időkapszulát hozhatsz létre, /vagy szűkség esetén kritikát/, és hogy az alkotás egy erős, a társadalom számára fontos elem, eszköz lehet.

A másik meghatározó motívum, hogy szisztematikusan kerültem a besorolásokat, a saját stílus létrehozásának erőltetését: mert ez vagy spontán létrejön, vagy nem lesz eredeti.

Ugyanakkor, hogyan lehetne valakinek egy definiált stílusa, aki poszt-impresszionista olajképek között tanult létrára mászni, akinek a családjában van tűzzománcokkal dolgozó festőművész, a saját műtermét darabonként kiöntő ötvös, tipográfus – fotós, és egy lírai absztrakt festő apa/ Székács Zoltán, festőművész/? Nem csak a különböző stílusok iránti csodálatot és tiszteletet tanultam meg, de az anyagok kezelhetőségét, és a bennük rejlő lehetőségeket is megismertem.

Fotók fóliára, porcelánra hívása, fémkorlátok és szerszámok öntése, bőrdíszítés, kaolin strukturális szeletelése, papír merítés... a felhasználható anyagok és vizuális megjeleníthetőségük

száma végtelen. Azt hiszem azért is vonz annyira az illusztrálás, mert egy adott képi világ helyett éppen a folyamatos változást igényli, rugalmasságot és kíváncsiságot. Rajzolni a

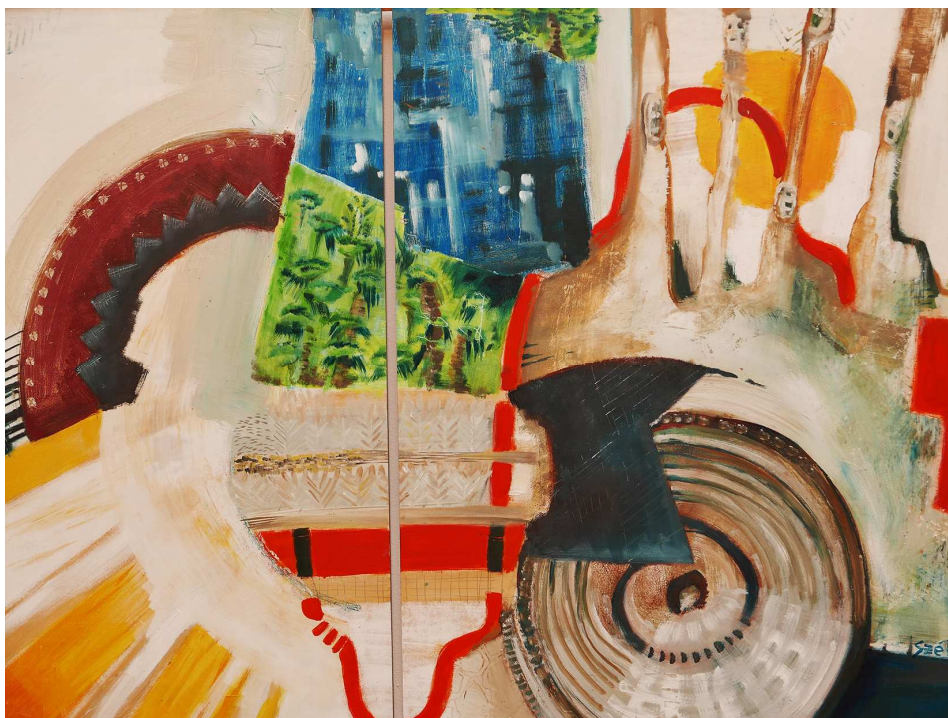
XXI. század reakciójáról Orwell 1984-ére (csoportos kiállítás 2003), utána megjeleníteni a szöveghez illő kritikus vidámsággal a habzódiát: Parti Nagy Lajos – Sárbogárdi Jolán: A test angyala (diplomamunka 2005), mítoszt ábrázolni (Perseus, TEI of Athens), vagy ami a számomra a legnagyobb kihívás: mesét illusztrálni.

Azt viszont hozzá kell tennem, hogy ez a fajta nyughatatlan változtatási szándék és a trendiség kerülése marketing szempontból nem a legpraktikusabb. Néha több időt vesz igénybe a témához társított stílus kiválasztása, mint maguknak a képeknek a létrehozása.

2007 óta Valenciában élek, Spanyolországban. Rendkívül érdekes, ismeretlen tájakkal, mondákkal kerültem kapcsolatba, új barátokra tettem szert. Az elmúlt években főleg festményeken dolgoztam, az itteni élmények, az aktuális problémák ezeken jelennek meg. A kikötő eladása, a munkások tüntetése, a szefardi dal: 7-féle mód, hogy elkészítsük a padlizsánt, a falu legjellegzetesebb terméke az Orchata alapanyaga, a Xufa, minden képem az itteni életemet, az engem körülvevő világot mutatja be.

KÉPZŐMŰVÉS Z KÉPZŐMŰVÉS ZET

SZÉKÁCS GYÖNGYVÉR *grafikus, illusztrátor alkotásai*

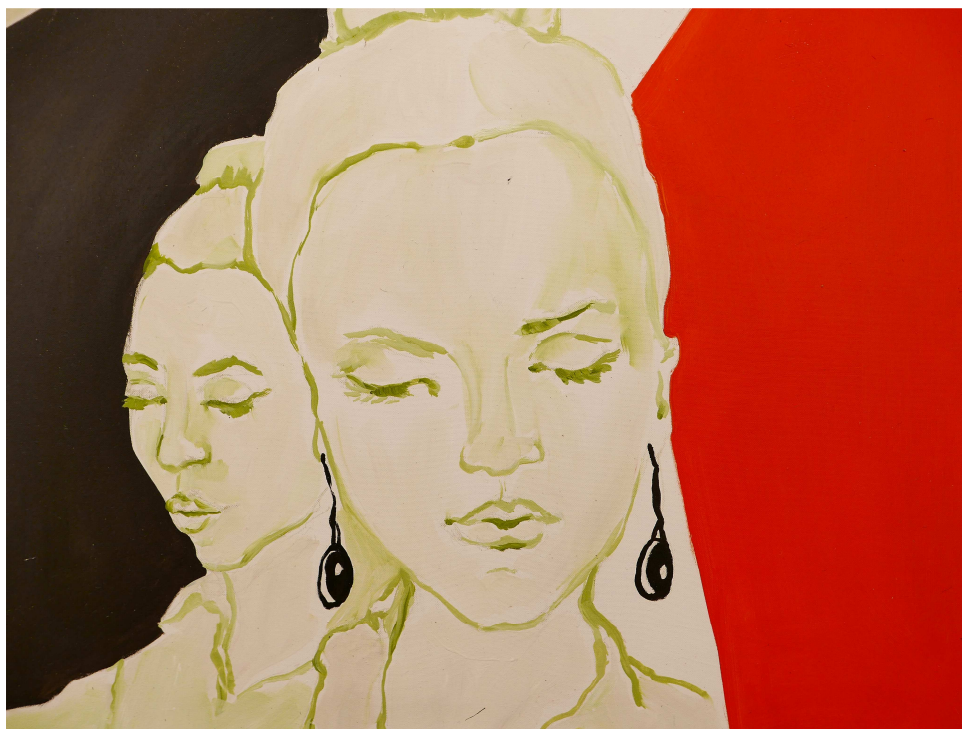
A körülvevő világ

Port Saplaya

KÉPZŐMŰVÉS Z KÉPZŐMŰVÉS ZET

SZÉKÁCS GYÖNGYVÉR *grafikus, illusztrátor alkotásai*

Valencia szelei

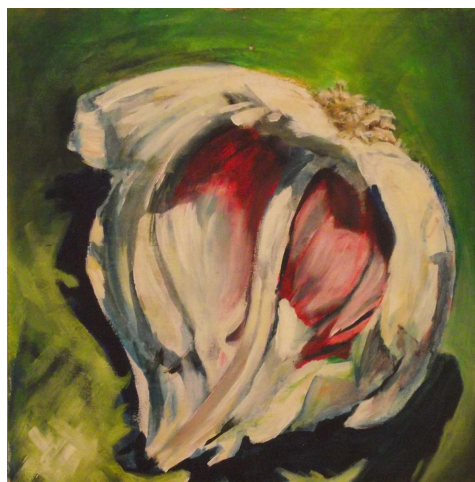
Padlizsán

KÉPZŐMŰVÉSZ KÉPZŐMŰVÉSZET

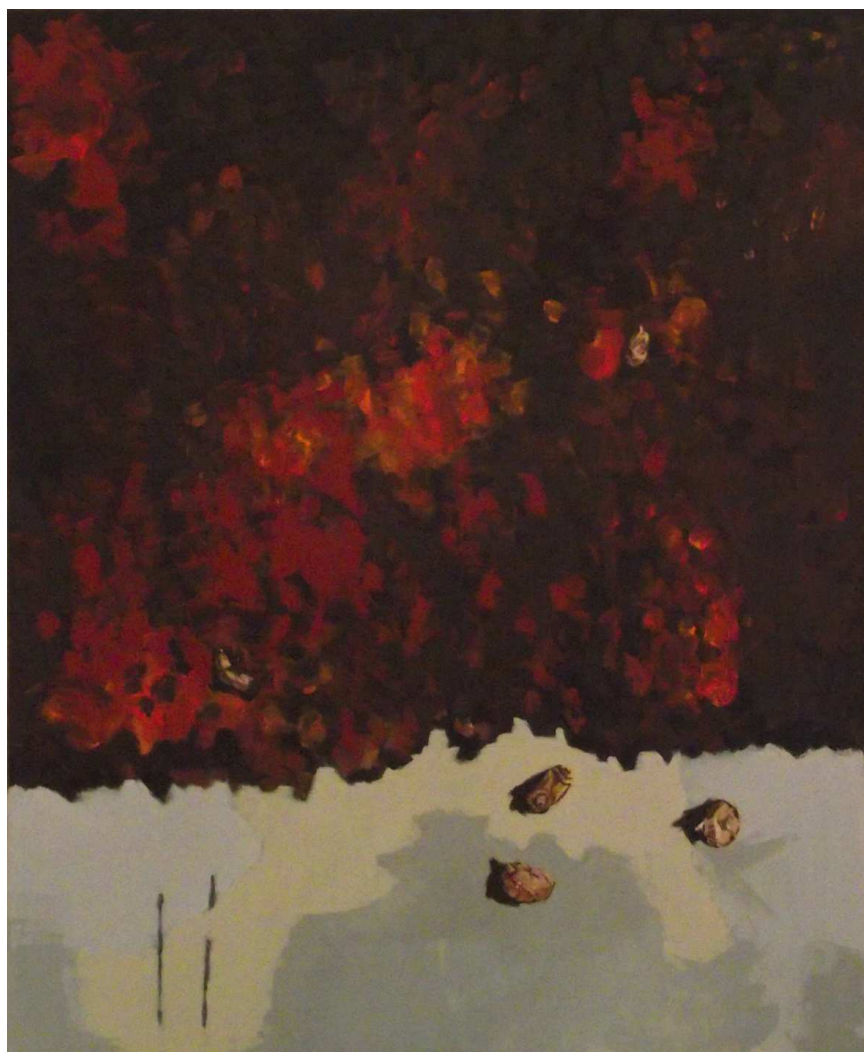
SZÉKÁCS GYÖNGYVÉR *grafikus, illusztrátor alkotásai*

Vegyesétél

Fokhagyma

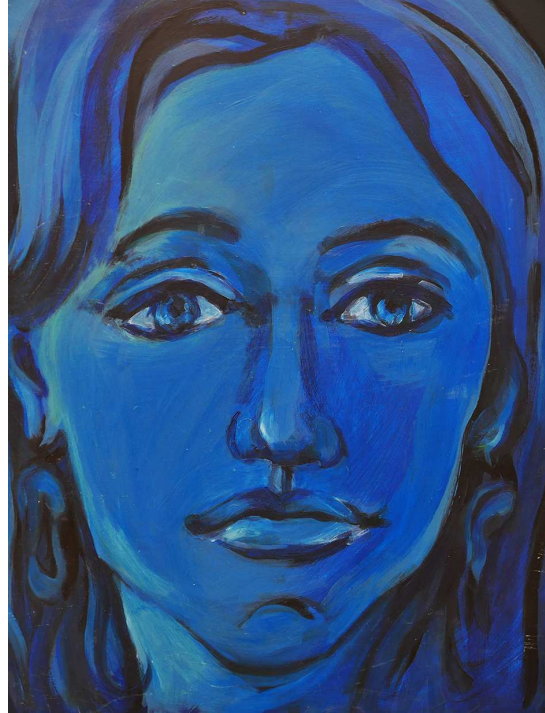
Xufa

KÉPZŐMŰVÉS Z KÉPZŐMŰVÉS ZET

SZÉKÁCS GYÖNGYVÉR *grafikus, illusztrátor alkotásai*

Kép

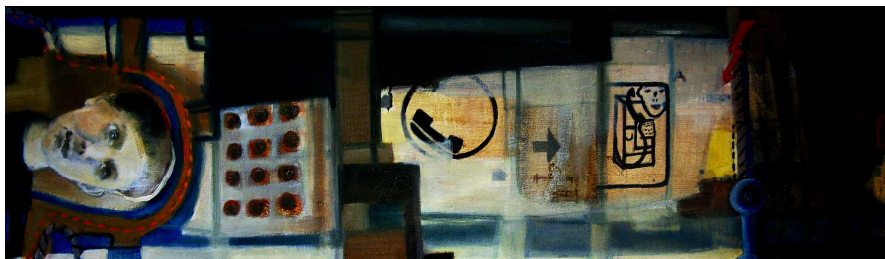
Kék portré

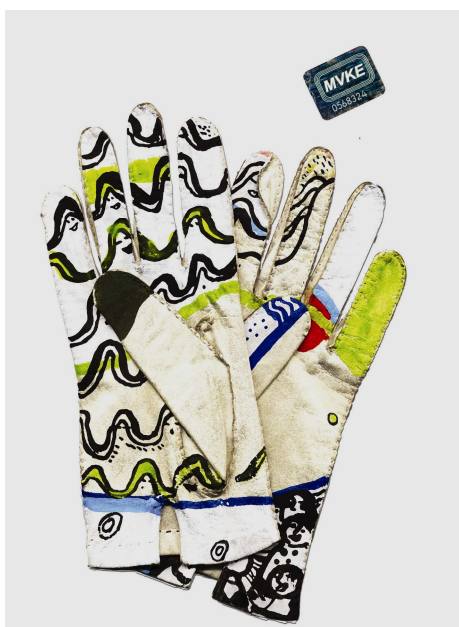
Illusztráció

KÉPZŐMŰVÉS Z KÉPZŐMŰVÉS ZET

SZÉKÁCS GYÖNGYVÉR *grafikus, illusztrátor alkotásai*

Kis Brutáliák

Parti nagy Lajos illusztráció

Arany ballada

Kikötő

VIHAR JUDIT

„Eljegyeztem magam a világgal és az igazsággal.”

Előszó

Ez az idézet Budapesten, a VII. kerületi Damjanich utca 26/B számú ház falán olvasható, Vihar Béla József Attila-díjas költőre emlékezve, aki életének nagyobbik felét ebben a házban töltötte, 1939-től 1978-ban bekövetkezett haláláig. Az emléktáblát a Magyar Írók Szövetsége, a Művelődési Minisztérium és a Petőfi Irodalmi Múzeum állította, s 1985. június 12-én avatták fel, Gergely Ágnes mondott ünnepi értékelő beszédet. Vihar Béla ebben a házban élt legtovább, itt dolgozott, itt írta költeményeit, cikkeit.

Most, amikor édesapám, Vihar Béla századik születésnapjának évében, harminc évvel a halála után arra a feladatra vállalkozom, hogy életéről, munkásságáról szóljak, sok-sok emlék jelenik meg előttem. Ez azért fokozottabban is igaz, mert Vihar Béla remek mesélő, pompás anekdotázó volt, s így minden vele kapcsolatos gyerekkori történet elevenen él bennem. Ebben a könyvben viszont nem Vihar Béláról az apáról kell írnom, hanem a költőről, íróról, tehát a szubjektív elemek nem befolyásolhatnak munkássága megítélésében és méltatásában. Az előszóban viszont fontosnak érzem alakját emberközébe hozni, így talán személyiségének bemutatásával egyénisége, alkotásai árnyaltabban jelennek meg az olvasó előtt. Szobája még ma is őrzi volt lakója kedvenc tárgyait. A sok könyv közül egy polcon gyűjtötte össze a legkedvesebbeket, amelyeket gyakran forgatott. Azt mondta, hogy minden napot egy vers elolvasásával szokott kezdeni. Így többek között Ady, Arany, József Attila, Babits, Petőfi, Radnóti, Füst Milán kötetét, a Bibliát, Thomas Mann regényeit és novelláit erről a polcra vette le nap mint nap. Sok tárgynak külön története volt, s a vendégeket édesapám ezekkel az anekdotákkal szórakoztatta. Gyakran még ki is akart küldeni a szobából, amikor a történetek elmesélésébe fogott, de inkább benn maradtam, mert olyan érdekesen és mulatságosan tudott mesélni, hogy akár ezerszer is öröm volt számomra átélni, amit mondott. Az íróasztalán, amelyen dolgozott, kedvenc fotóit, képeslapjait őrizte üveg alatt. Itt volt többek között Michelangelo Mózese, Chagall egyik festménye, a párizsi metró térképe, de a szigligeti alkotóház fényképe is.

A szobában egy orosz ikon is látható, a Kazányi Szűzanya képe. Ennek külön története van, munkaszolgálatos élmény, tulajdonképpen az életét köszönhette a szűzanyának, s ezt édesapám meg is örökítette lírai prózájában. A falakat Kassák, Illyés Gyula, Tersánszky édesapámnak dedikált fényképei, anyai nagyapám, Widder Félix olajfestményei díszítik. A sarokban ott áll ma is egy kínai vázából készített olvasólámpa, ernyőjének csak a fémváza volt meg sokáig. Az 56-os forradalom alatt nem mehettünk ki az utcára, mert házunk előtt tankok vonultak el, robajuktól remegett az egész épület. A ház többi lakója a pincében keresett oltalmat, mi azonban egy másik családdal együtt a lakásban maradtunk, mert gyógyíthatatlan beteg öcsém artikulálatlan kiáltásai miatt nem zavarhattunk másokat az óvóhelyen. Apám ekkor azt határozta el, hogy pergamenszerű rajzlapokból készítsük el a lámpához tartozó ernyőt, s a különleges alakú lámpaernyő mindegyik oldala az emberiség történetének valamelyik korszakát jelképezze. Az ernyő készítésében barátnóm, Granasztói Szilvia is részt vett, így

hasznosítottuk alkotó kedvvel a bezártság napjait. Mára ez a lámpaernyő kissé megfakult, elszakadt, de Egyiptom, Kína, a középkor egy-egy képe, s a hozzájuk tartozó idézet jól látszik rajta.

Mit is meséljek el a sok-sok esemény közül, amelyek bennem emléket őrzik? Mint színes mozaikok, tűnnek fel az elmúlt évek történései, hangulatai. Látom, amint kisgyerekkoromban a hideg szobában este lábamat melengeti, hogy meg ne fázzak. Máskor meg diót hoz, s ráadásként gyönyörűséges mesét mond. Őcsém betegsége miatt édesanyámnak kevés ideje maradt a többiekre, s ezt apám mindig megpróbálta pótolni. Nagyon szelíd ember volt, szinte soha nem kiabált. Mikor iskolás lettem, a tanári fogadóórákra is ő ment el, s minden tanárt arról igyekezett meggyőzni, hogy éppen az általa tanított tantárgy a kedvencem. Persze nagyformátumú egyénisége erősen hatott rám: az irodalmi fogalmazás leckék írásakor otthon teljesen lebénultam. Később estig próbálkoztam a feladat elkészítésével, de nem ment, s ilyenkor könyörgőre fogtam: – Írd meg, apu! – fordultam többször is hozzá. Eleinte ellenállásba ütköztem, de éjfél tájban az apai szív nem bírta tovább. Másnap az iskolában már én diktáltam le másoknak a leckét, mert akkor már nem nyomasztott az apai tudás.

Az 50-es években a nemzetiségek kulturális ügyeit szervezte, sokat kellett vidékre utaznia, s ilyenkor mindig magával vitt. Diafilmek is készültek ezekről az utakról, például Kiskirályságon, a termelősövetkezetéről. A fotós engem is megörökített a ricinus ültetvények között, mint kiskirálysági gyereket, aki jól érzi magát a földeken. A szigorú cenzúra azonban még egy kislányon sem tűrte el a rövid szoknyát, egy trükk bokáig érvé hosszította. Emlékszem, mikor 1954-ben Balatonfüredre utaztunk Urbán Ernővel és kislányával, hogy a Jókai-villát Emlékmúzeummá avassuk.

Sokat jártunk az Újságírók székházába, ahol édesapám szívesen töltötte az estét Nádas Bélával, Gál György Sándorral és feleségével, Ruzicskay György festőművésszel és feleségével. Édesapám nagyon szerette a Damjanich utcát, cikket is írt róla a *Budapest* című lapban. Anyagot gyűjtött, felkutatta az utcára vonatkozó nevezetességeket. Így bukkant rá arra, hogy Karinthy Frigyes ebben az utcában született. A dolgot nem hagyta annyiban, szaladgált, intézkedett, s ennek eredményeképpen emléktáblát avattak Karinthy Frigyes szülőházán. Karinthy Ferenc, vagy ahogy mindenki ismerte, Cini, a nagy tréfamester, hálából édesapámat oklevéllel jutalmazta. Ebben az állt, hogy kikiáltja őt a Karinthy család tagjának, s ezt az oklevelet bármikor, de főleg nőügyekben nyugodtan felhasználhatja.

Idősebb korában édesapám szívesen sétált a Városligetben. Ahogy ő nevezte: a „botában”, a botanikus kertben szeretett elidőzni. Ezt verseiben meg is énekelte. Írásaiból szívesen olvasott fel, különösen akkor, mikor Szigligetről hazajött, édesanyám is, én is hallani akartuk a termést, az ott írt új verseket. A véleményünkre is kíváncsi volt.

Talán az egyik legemlékezetesebb élményem az *Egy katona megy a hóban* című művével kapcsolatos. Elsőéves egyetemista voltam, az első vizsgaidőszak kezdetén, amikor édesapám a visegrádi alkotóházban dolgozott, de levélben, telefonon persze tartottuk a kapcsolatot, tudta, hogy nagyon izgulok a vizsgák miatt. Mikor megtelefonáltuk neki, hogy jól sikerült a vizsgám, az öröm felszabadította, s három nap, három éjjel írta meg a később híressé vált elbeszélő költeményt. A mű bemutatója az akkori Irodalmi Színpadon volt, amely ma a Radnóti Színház nevet viseli. Ott mondta el Sinkovits Imre először ezt a verset, katonaköpenyben, kirobbanó sikerrel. Fenn ültünk oldalt a karzaton édesapám, édesanyám meg én, nagyon izgultunk egymás kezét szorongattuk, de mikor a szünni nem akaró tapsban Sinkovits meghajolt, s lehívta édesapámat a színpadra, kimondhatatlan örömet éreztem. Sok emléket tudnék még

idézni róla, ha hiányzik, azokat a verseket olvasgatom, melyeket hozzám írt, így az *Elégia egy gyermekrajzra* címűt:

„s földézi a múltat, percet,
a csillagos emlékezet,
a sóhajtás, a kérdés kínja:
a Nincs, a Nem – a döbbenet,
s árnyék suhan füzeted lapján,
szólítasz? Hívnál? Ott megyek,
és terelem az idő útján
a lovat, bárányt, tehenet.”

Gyermekévek

Vihar Béla életpályája Hajdúnánáson kezdődött 1908. május 23-án. Édesanyja, Glücklich Teréz népes családja élt itt, a nagypapa kis szatócsüzletét az egész környék látogatta. Édesapjának, aki kántor volt, nem sokkal elsőszülött gyermeke megszületése után, családjával együtt el kellett költöznie Nógrád megyébe, Szécsénybe. Ahogy ő maga is vallja: „egy nógrád megyei kisközségben, Szécsényben nevelkedtem, jóllehet születés szerint hajdúnánási vagyok.” Vihar Béla gyermekévei alatt Dezső öccse, a későbbi bölcsészdoktor, a fiatalon elhunyt tanár volt játszótársa, no meg a környékbeli gyerekek, de sok melegséggel kötődött „sárgaszőrű kicsiny kutyá”-jához is. A gyermekkor képei gyakran visszatérnek a versekben. Hadd idézzük a *Hódolat a szülőföldnek* epigrammai tömörségű sorait:

Mindörökké az a kert a legszebb,
mely először tekintett reánk,
s az az utca, ahol mint kisgyermek,
kéz a kézben vezetett anyánk.

Az engedékeny, az odaadó, a szép iránt fogékony, érzékeny lelkű édesanya képe sok költeményben tűnik fel, aki versekkel, mesékkel ismerteti meg, s ezáltal már egészen kis korban a költészet felé orientálja. A szigorú, sokszor a vallási szokásokhoz keményen ragaszkodó, tiszta szívből imádkozó édesapától pedig a Bibliát, a zsidó vallási szokásokat tanulja meg. A szülők többször is kénytelenek költözködni: Hajdúnánásról Szécsénybe, Szécsényből Törökszentmiklóásra, majd végül Debrecenbe. Később innen egyszerre hurcolják el a két szülőt a deportálás idején. Az idős, megrokkant emberek nem bírták tovább az éhezést, a gyaloglást, az erőltetett menetet, a deportálás során golyó oltotta ki életüket 1944 őszén, közvetlenül a háború vége előtt. Végző nyughelyet egy ausztriai tömegsírban találtak St. Pöltenben, mint ahogy ezt később Vihar Béla is megírja *Az utas* című hangjáték-balladájában. Az apa és az anya képe haláluk után is gyakran megjelenik költészetében.

A mama a legelképzelhetlenebb időben és helyeken tűnik fel: évtizedekkel a II. világháború befejezése után *A mama kabátja* című versben, Berlin egyik főutcáján kabátja felvillan az utcai forgatagban:

A mama kabátja

Unter den Linden. Berlin.
A forgó sokaságban,

hirtelen megtorpant,
gyökeret vert a lábam,
és döbbenettel néztem,
hogyan lengve, tovaszállva,
ott suhan, ott, előttem,
a mama kis kabátja.

Az volt? Talán letépték,
mielőtt lehanyatlott?
Ki viseli? Ki hordja? –
szaggattak benső hangok.
Iramodtam utána,
de már sehol nem leltem:
kabátja szétfoslott
borzongó fellegekben.

Egy másik költeményében (*Királynő*) gyermekkorra királynőjének nevezi, itt mesehőssé válik az édesanya, aki a konyhában ülve varr, ujján „gyűszű, arany sapkás törpe hintáztatja a kacagó tűt.” Az emlékek foszlányai közül minduntalan előbukkan édesanyja „kicsiny szatyorról” a kezében, hogy fia elmondhassa neki örömeit, megossza vele bánatát. Így a *Látsz-e a halálból* című versben lassan eggyé válnak, s mindaz, ami az édesanyából megmaradt, beköltözött a költő lelkébe:

„...most én viszem őt magamban, halálig,
ahogy egykor ő hordott bensejében.”

Ahogy az édesanya szíve mélyébe költözött, úgy vált eggyé édesapjával is. Az édesanya az élet dolgaiban segítette, az öregedéssel együtt az apával lényegült át. Az *Árnyék* című versben amikor a költő árnyékát figyel, úgy érzi, már-már apja árnyékát látja, s így egyre jobban saját apjává alakul át, aki a véges létből a végtelen halálba vezeti:

Árnyék

Ballagva
az éjszakában,
halad előttem
az árnyam,
és úgy tűnik
most egyszerre,
mintha ott
az apám menne;
ráismerek
főtartása,
karja, válla
alakjára,
látom hajdani
kabátját,
világló
szomorúságát;

az apám
e hosszú árnyék,
mintha a nyomában
járnék,
ahogy egykor
gyermekléptem
követte őt
a sötétben,
s mintha most is
így vezetne,
szótlanul
a végtelenbe.

Szülőföldek

Amikor néhány éve Hajdúnánáson jártam, fiammal együtt felkerestük a zsidó temetőt, hátha megtaláljuk dédapám, fiam ükapjának sírját, akit édesapám, Vihar Béla *Egy sírkő előtt* című versében énekelt meg. A temető szépen el volt kerítve, a kert és a sírok rendbe hozva, kulcsát egy közeli házban őrizték, nehogy illetéktelenek jussanak be oda, és tegyenek kárt a most már történelmi értékű temetkezési helyen. Amint beléptünk a kis temetőbe, fiam azonnal meglelte a keresett sírkövet. Jóleső érzés töltött el bennünket, hogy messziről jövet rátaláltunk, hogy ismeretlen szerető kezek gondoskodása rendben megőrizte a számunkra. Rég elporladt emberek titkát híven megővta az utókor: köszönet érte! Vihar Béla verse is halhatatlanná tette ezt a temetőt, melyet most néhány sorral szeretnék felidézni:

„Jónapot, földbe süppedő,
kakukkfüves temető,
aggastyántartású, félrebillent sírkövek,
porból felnyújtott bibliai kőtáblák...
a föld örvényéből esdeklő kezek,
az évezredes fájdalom rivalló búcsújával.”

A temető lakóit más versében is megörökítette. A *Jób tánca* című költeményben megelevenednek az ősök és táncra kelnek a gyermekkor istenével. Ugyanezek a szereplők ropják az *Elröppent lakodalom* című költeményben is, de soha nem lehettek a szülőföld temetőjének lakói, ártatlanul elhurcolták őket koncentrációs táborokba, s örökre elszálltak a gázkamrák kéményein keresztül.

A szülőföld képe végigkíséri Vihar Béla egész életművét. Az öt ház, ahol gyermekéveit töltötte: Hajdúnánás, Szécsény, Nemesapáti, Törökszentmiklós, Debrecen. Első verseskötetében, az *Út önmagadtól* címűben gyermekkorát „messzi ország”-nak nevezi. A régi udvar képe felködlik az édesanya alakjával együtt:

„Ezen a világon libát tömött anyám
kicsiny libánk hátán ült az agyagos földön,
vasfazékban kukorica,
padlás piros kukoricája
elmúlt
az én gyermekségem messzi ország.”

Az öregkori lírában is megjelenik a kerek kút, a kis udvar, az agyagpadka, az „ékes gyümölcsfák” sora. A régi ház békéje, nyugalma, édesbús fájdalma még Vihar Béla posztumusz verseskötetében is feltűnik a *Gyermekkor, lámpafényben* című prózaversében:

„A kicsiny konyhát bevilágítja a kék petróleumlámpa. A kanócon, mint fürge törpe, vidáman szökdécsel a sárgásfehér láng. Künn havazik. Egy-egy hópehely kíváncsian bekukkant az ablaküvegen, majd könnycseppként legördül s elenyészik, mint a sóhaj suhanása.”

Talán senki nem énekelte meg olyan szépen a gyermekkor kertjében lakó kis szentjánosbogarat, mint Vihar Béla a *Káprázat* című versben:

Az alkonyat árnyaiban,
a füvek miniatűr őserdeje fölött,
lebegő tündérlámpa: szentjánosbogár
csillagozva kereng,
nem, felröppent drágakő
szikrája ragyog,
s az esthomályban, amott,
kéklő, selymes sugárkör villan:
egy ékszer, egy ékszer röpül fölfelé,
majd a csönd habjain suhan
a nesztelen hajó,
az ismeretlenségbe távozó
néma utasaival.

Szécsényben négyéves korától tizenkét éves koráig élt családjával együtt egy görbe utcácskában, melyet *A Malom utca* című hangjátékban is megörökített. A „szelíd szegénység árnyai és egy sugaras élményvilág ősmeleg dallamai között” nőtt fel.

A „zilált hajú” ifjú

A törökszentmiklósi években ragad először tollat Vihar Béla, ez a hely verseinek kezdő állomása. A törökszentmiklósi évek hozzák el számára az élethosszig tartó barátságot, az eszmecserét, a világvég kialakulását. *Dr. Sömjén Pál*, a legjobb barát, a későbbi közismert ügyész lesz versei első kritikusa. Együtt vitatkoznak a bibliai tanításokon, de a szocializmus tanain is. Aztán mindketten felkerülnek a fővárosba, Vihar Béla a tanítóképzőbe, barátja a jogot tanulja. A lázas igazságkeresés, a romantikus lobogás jellemzik Vihar Béla kezdeti expresszionista verseit, mint például a következő a szerelmes verset.

A kedvestől hazafelé

Amikor hajnalban eljöttem tőled,
ifjú voltam,
és az éjszaka
kéklő habja gyöngyözően, halkán,
csobogott felettem a magasban,
s tiszta volt, mint szemed sugara.

Amikor hajnalban eljöttem tőled,
oly nagy csend volt,
és szerettelek.
Csak az árnyak, lombok és a mennybolt
tudta titkunk, mely enyém s tied volt;
kedvesek közt a legkedvesebb.

Amikor hajnalban eljöttem tőled,
bennem égtél,
mint szent, tüzes bor,
s látni véltem: a párnára hajtva,
körülfogja lágy hajad patakja
drága arcod, s rólam álmodol.

Amikor hajnalban eljöttem tőled,
eltűnődtem,
hogya a föld ragyog,
s csillag lobban, s parázsló, fénylő,
isten ujján felszikkázó ékkő,
s megköszöntem, hogy tiéd vagyok.

A *Nyugat* harmadik nemzedékéhez tartozó poéta, mint a többi korabeli ifjú költő, *Kassák Lajos* hatására kezdett írni, de elhatároló élményt jelentettek számára *Walt Whitman* szabad versei is. *Ady*, *Babits*, *Tóth Árpád*, *Kosztolányi* lírája termékenyítőleg hatott költészetére. Ahogy *Vihar Béla* erről nyilatkozik: „...kezdetben romboló, majd építő hatással volt rám a nyugatosok lírájával való megismerkedés, amely életem fejlődéstörténetének kiemelkedő állomása.”

Ekkor kezdenek megjelenni először versei az 1921-ben alapított *Magyar Írás* című, *Raith Tivadar* nevével fémjelzett avantgardista lapban, ahol *Bartók Béla*, *Bálint György*, *József Attila*, *Illyés Gyula*, *Kodolányi János* is publikált. Minden szerdán a VIII. kerületi Hunyadi utcában tartották a Magyar Írás szerkesztőségi ülését, ez a hely volt *Raith Tivadar* lakása is egyben, aki kereskedelmi iskolai tanárként fizetéséből adta ki a lapot. A *Ma* és a *100%* közötti időben a magyar irodalmat és művészetet szolgáló lap helyettes szerkesztője *Melléki Kornél*, aztán később *Vajda János* volt, az utóbbi *Kassák* lapjánál is dolgozott. Ezeken a szerkesztőségi üléseken *Vihar Béla* volt a legfiatalabb, aki az írók közül *Tamkó Sirató Károly*val, *Sándor Kálmán*nal, *Ember Ervinnel*, *Mária Bélával*, a képzőművészek köréből pedig *Derkovits Gyulával*, *Egry Józseffel* találkozott, s néhányukkal barátságot is kötött. Haláláig barátság fűzte *Tamkó Sirató Károly*hoz, akivel egymást köszöntötték fel telefonon egy-egy vers megjelenésekor.

A Zeneakadémián is tartottak Magyar Írás estet, ahol a lapban megjelent verseket, elbeszéléseket adták elő neves színészek. Később 1971. november 12-én a MÚOSZ székházban tartott emlékestet, ahol a lap megalakulásának 50. évfordulójára emlékeztek, *Vihar Béla* mondta el a bevezető beszédet. Arról szólt, hogy a hat évfolyamot megért folyóirat a 20-as években a magyar irodalmi és művészeti progresszivitást képviselte. „A Magyar Írás töprengésre készítette a betokosodott gondolkodásmódot, élesítette az eltompult társadalmi érzékenységet.” – Emlékezett az évforduló kapcsán *Szalai Imre*. *Vedres Vera* kritikus pedig így írt a jubileumról az *Élet és Irodalom* 1971. november 20-i 47. számában: „...ha belelapozunk a folyóiratba, ott

találjuk Chagall prózai írásait, Majakovszkij és Leszja Ukrainka verseit. 1926-ban vitát rendeztek az európai kulturális válság problémáiról, ugyanebben az évben a korabeli színházról. Ezekhez a vitákhoz Barbusse és Cocteau, Vahtangov, Tairov, Meyerhold és Moholy Nagy szól hozzá. Úgy véljük, ha az irodalom- és művészettörténet több figyelmet szentelne a Magyar Írás könyvtárban eltemetett köteteknek, olyan írásokra bukkanna, amelyek segítségével a magyar avantgárd több érdekes adata kerülhetne a köztudatba.”

1927-ben végzi el Vihar Béla Budapesten a tanítóképzőt, egy évig Hajdúsámsonban tanít, majd Miskolcra kerül, ahol a legkorszerűbb tanítási módszerekkel kísérletezik, miközben forradalmi lelkületű verseit írja. *Dosztojevszkij* regénye, a *Bűn és bűnhődés* és Raszkolnyikov alakja olyannyira fellelkesítette az ifjú Vihar Bélát, hogy akkoriban fekete orosz inget visel, ugyanakkor rajong *Picassóért*, *Chagallért*. „Lobogó expresszionista titánjelöltnek nevezném magam némi iróniával.”, emlékezik később a költő.

Egy alkalommal Miskolcon házkutatást tartanak nála, kilenc hónapig eljárási vizsgálat folyik ellene, mert egyik barátjánál megtalálnak egy forradalmi lázadásról szóló könyvet, amely Vihar Béla tulajdona. Ezt a barátját le is tartóztatják. Nyaranta sokat utazik, lázasan ismerkedik a világgal, miközben tulajdonképpen önmagát keresi. A miskolci éveket örökíti meg az *Emlékezés egy városra* című szabad verse:

„A révedezés erkélyéről így nézek utána,
immár behavazott homlokkal, te földézett, egyre távolodó,
ködbeomló, holtak seregével betakarózott múlt, te esendő,
botor, szomorú, mégis,
szépséges ifjúságom, ahogy elmosódó, hajdani arcommal,
búcsúzó pillantásommal behullasz a gyűrűző idő
sebes hullámaiba.”

1933-ban jelenik meg első verseskötete *Út önmagadtól* címmel, melyet a *Mi utunk* című lap értékelt. Pedagógiai pályája is felfelé ível: egymás után nyeri meg a költő az országos pedagógiai pályázatokat. A miskolci irodalmi életben aktívan vesz részt: Vihar Béla örömmel és tisztelettel üdvözli *Kassák Lajost*, mikor Miskolcra utazik előadást tartani. Bár Kassák szavait záptojás zápor fogadja, arcán végigcsurog a sárga lé, de ez láthatólag nem zavarja, megtartja az érdeklődőknek az előadást.

Vihar Béla rendszeresen jár a *Zsedényi Béla* professzor által hetente kétszer szervezett intellektuális körbe az egyik miskolci szálloda különtermébe is, amíg a polgári rendőrség be nem tiltja. A költő írásai a debreceni *Független Újságnál*, a *Felsőmagyarországi Reggeli Hírlapnál* is megjelennek. Debrecenben, ahol Vihar Béla szülei laktak, kapcsolatot alakít ki *Kardos Lászlóval*, *Mata Jánossal*, *Végh Dezsővel*, *Bajomi Lázár Endrével*.

1937-ben kerül fel Vihar Béla Budapestre, a pesti izraelita hitközség iskolájába hívják meg tanítani. Itt ismerkedik meg későbbi feleségével, Widder Magdolnával, aki szintén ebben az iskolában pedagógus, s akivel 1939-ben házasságot is köt. Eközben Budapesten a Centrál kávéházba jár, amely a főváros egyik legkedveltebb intellektuális központja akkoriban. A Nyugat ellen lázadó társaival, *Palasovszky Ödönnel*, *Berda Józseffel* cserél itt eszmét: valami újat akarnak, szeretnének megszabadulni az elpuhult, dekadens hangú költészettől.

Még ebben az évben Vihar Béla részt vesz a híres *Szép Szó-esten*, melyen *József Attila* már nem volt ott. *Kafka Margit* emléktáblája felállításával kapcsolatos esten is

megjelenik, amelyen Karinthy Frigyes, Kosztolányi Dezső és Tersánszky Józsi Jenő is ott van.

A 30-as évek végén Vihar Béla eljár a Japán kávéházba, de a Bucsinszky kávéházat is felkeresi, ahol *Radnóti*val ismerkedik meg. Radnóti *Naplójában* több hivatkozás is olvasható a találkozásról: „Legutóbb Vihar Bélával beszélgettem ilyen kérdésekről”, említi a *Komlós Aladárnak* szóló levelében. De ugyancsak itt kerül kapcsolatba *Nagy Lajossal* és *Lakatos Péter Pállal* is.

„Nem a mi háborúkat vívtuk...”

A 30-as évek vége felé váltak mind súlyosabbá, komorabbá az évek, a magyar fasizálódás évei. Vihar Béla ebben az időben keletkezett írásait is áthatja a fájdalom, a keserűség, de ugyanakkor felébred benne a vágy egy jobb Magyarország iránt. 1941-ben jelenik meg második verseskötete, a *Betűk békességében*. A kötetet a háborús cenzúra alaposan megnyirbálta. Mindenütt törölték a szövegekből például a „béke” szót, hiszen a háború időszakát élte az ország, s a béke akkor hazafiatlanságnak minősült.

Gergely Sándor így ír Vihar Béla második verseskötetéről: „Betűk békességében című verseskötete pedig új hangjával és egyéni mondanivalójával az irodalmi körök elismerését vívta ki.”

Kardos László az 1943-ban megjelent Ararát évkönyvben így elemzi: „A hang ájtatos, komoly és idillikus, a forma a szabad vers puha omlású köntöse, körülbelül abban a szabásban, amelyet Szabó Lőrinc első, vagy Kassák legutolsó verseiből ismerünk... Mindenesetre Kassák mellett az egyetlen költőnk, aki a húszas évek szabad versét híven és hivatottan folytatja e forma szelídebb lehetőségeit ízléssel variálja.”

Ámos Imre festő a következő, 1942. január 26-i keltezéssel írott levéllel köszöni meg ezt a könyvet:

„Kedves Barátom!

Nagyon rossz kedvem volt, mikor ma, kedd reggel munkahelyemre jöttem. Itt találtam verseskönyvedet. Leültem hozzá, átolvastam és valami jóleső melegség ért. Valami olyan érzés és bizonyosság, hogy nem vagyok annyira egyedül az érzelmeimmel, mint ahogy gondoltam. Örülök, hogy megismertelek ezen a könyvön keresztül teljesen. Nem akarok hízelegni, de ha írni tudnék a festés helyett így mondanám el én is a gondolataimat...”

1942-ben Vihar Bélát két évre elviszik egy büntetőszázaddal munkaszolgálatra Ukrajnába, ahol a legkülönbözőbb iszonyatos megpróbáltatások és megaláztatások érik. Ezt örökíti meg egyik legszebb, epigrammai rövidegű költeménye, az

Önarckép 1942

Ütött, kopott Károli-bibliát
s egy kötetnyi József-Attila verset –
hátizsákomban vittem a hazát,
két ingem közé belefért a nemzet.

A háború apokalipszisében két éven keresztül a pokol legmélyebb bugyrait járja meg. Vihar Bélára is igaz az a mondás, hogy a legnagyobb szenvedésekből születnek a legszebb alkotások. Mintegy húsz évig hordozza bensejében az élményt, mikor a visegrádi alkotóházban 1963 telén a világháborús élményekből megszületik az *Egy katona megy a hóban* című poémája, melyet az előadónak, Sinkovits Imre

színművésznek ajánl. A mű Sinkovits előadásában bejárja az egész világot, Amerikától Ausztráliáig mindenütt, ahol magyar ajkúak élnek, hatalmas siker fogadja az örök katonasorsot megfestő költeményt. (A művet oratórium formájában 1978-ban műsorára tűzte a nagyváradi Állami Magyar Színház is. Egy másik, 1956-ban megírt elbeszélő költeménye is ebből a korszakból meríti témáját: *Az isten halála*. A koncentrációs táborok iszonyatát örökíti meg benne, a rabbi apát, aki hiába rejtegeti gyermekét, mégis elszakítják tőle. Gyermekét elgázósítják, s a férfi ezután meghasonlik hitében. E nagy poémairól később még szólni fogunk.

Amikor két év után Vihar Béla hazaérkezett a munkaszolgálatból, olyannyira le volt soványodva, hogy felesége harminc kilósan nem ismerte meg a menetszázad soraiban. Idehaza a bujkálás évei következtek. Vihar Béla bátran vállalta az ártatlan emberek mentését. Hamis iratokat készítettek, hogy minél többek megmaradhassanak. Ugyanakkor számtalan anyagot gyűjtött egybe, hogy elsőként a világon a *Sárga könyv* című művében beszámolhasson a holocaustról, milliók tragédiájáról. Az „Adatok a magyar zsidóság háborús szenvedéseiről 1941–1944” az egész világon ismertté vált, nemcsak Európában, hanem az amerikai kontinensen is kiadták, sőt több kiadást is megért. Dokumentum ez a könyv, mementó, mely a szemtanúk vallomásai alapján figyelmeztet, hogy örökké emlékeztessen, mennyi vérbe és könnybe fullasztotta az elmúlt huszonöt esztendő emberek millióit a faji gyűlölet miatt. *Zsolt Béla* szerint a *Sárga könyvet* minden magyar ember kezébe kellene adni, hogy tanuljon belőle, hogy mozduljon meg benne az a feltétlenül szükséges tisztító büntudat, mely nélkül igazi bensőséges átalakulás el sem képzelhető. Vihar Béla szerint a halottak az életben maradtaktól „őszinte önrevíziót, kollektív felelősségérzést, szolidaritást kérnek minden szenvedővel és elnyomottal”.

A háború utáni évek

A háború után a romok közül kisarjadt élet mámora rövidesen csalódásba csapott át. A törtétek nyüzsgése, az irodalmi élet kasztrendszer nem kedvezett a líra műfajának. Az embertelenség, a félelem egyre jobban elhatalmasodott a szovjeteket majmoló, kérlelhetetlen személyi kultusz világában. Vihar Béla tollából is kiapadt a tinta. A Népművelési Minisztériumban kapott állást, ahol a nemzetiségi kulturális ügyek szervezése volt a feladata. Keresztül-kasul utazta az országot Borsodtól Békés megyéig, Baranyától Zaláig, segített megszervezni a nemzetiségek kulturális életét, népművészetükkel kapcsolatos tevékenységüket. Ez a sikeres munka némiképp kárpótolta Vihar Bélát.

Közben egy családi tragédia is megnehezítette életét. 1948-ban egészségesen született fia hároméves korában gyógyíthatatlan betegségbe esett. A család mégis abban reménykedett, hátha a szülői házban sikerül meggyógyulnia, így az agyvelőgyulladás miatt szellemileg csecsemő Gabikát édesanyja ápolta, otthagya tanítói állását. A *Gólya, gólya, gilice* című prózaversben Vihar Béla szívhez szólóan írja le a tragédiát:

„Gólya, gólya, gilice, mitől véres a lábad? – Az éjszaka csendjében ez a dalocska dűnnyög fel, immár ki tudja, hányadszor...

Egy beteg kisfiú fekszik az ágyban, nem tud elaludni. Néha felcsattan ijesztő kacaja, s olyan ez, mintha egyszerre száz üveg pattanna szét: beleborzong a fal, az asztal, a mindenség. Nyitott ingecskeje odatapad a karcsú bordákra. Neki dalol a nagymama, hogy álmod varázsoljon a fekete szemekre. Olykor feléje hajol, s úgy kérleli, de ő nem

felel, mert nem tud felelni. Kilenc esztendeje, hogy elpattant a hegedűhúr, megrepedt az ezüst csengettyű, egy szélroham ereje eloltotta a lángot...

Egy beteg fiúcska fekszik az ágyban. Pillái nem akarnak lecsukódni. Vergődik. Körös-körül örvénylik az éj. Hármunk árnyéka látszik a falon. Három egymás felé hajló, fekete fa. Így tekintek ki a sötétlő csendbe, és hangtalanul ismétlem én is az elfelejtett dráma ősi strófáját, a megsebzett gólyáról, gilicéről. Gólya, gólya, gilice, mitől véres a lábad? Hol, aki gyógyítja? Hol, aki gyógyítja? Síppal, dobbal, nádi hegedűvel..."

E körülmények között villámcsapásként érte a családot, amikor 1954-ben Vihar Bélát elbocsátották a minisztériumból koholt vádak alapján. Bár a minisztérium látszólag igen „megértőnek” mutatkozott, mondván, tudják, hogy *felesége* gyógyíthatatlan beteg. Megértésük nyomán kenyér nélkül maradt egész családjuk. A sok sorscsapás, a tengernyi fájdalom azonban termékenyítőleg hatott Vihar Béla költészetére. Egymás után írta azokat a verseket, melyekben a jobbítás szándékával a kor hibáira és elviselhetetlenségeire hívta fel a figyelmet. Természetesen a szigorú cenzúra miatt csak áttételesen szólhatott. A *Mit felelsz?* és *A kutya* című verse az ártatlanul elítéltekről és a bűnösökről rántja le a leplet. Az előbbi, 1954-ben megjelent versből idézünk:

Mit felelsz költő, az embernek,
kinek fájdalma most olyan,
mintha sóvárgott kedvesére
bukkan ringyók soraiban.
Mit felelsz hát a tört reménynek,
annak, kiben tombolva dúl,
s egekre vonítana kínja:
börtönben ült ártatlanul.

Még ha lángot vet e papír is,
és füstje megfojtja szívem,
még ha tollam belé is törne:
a nép sebe kiált velem.
Nem hallgatok! – Bensőm, a törvény
szólít, parancsol: zúgj, mint a szél, –
s egy arc néz rám az időkből,
Petőfi int felém: beszélj!

Akkoriban ez a kiáltás igen nagy bátorságnak számított, amiért örökre el is hurcolhatták volna Vihar Bélát. Naplójában 1958-ból ilyen bejegyzést olvashatunk: „Hol a biztosíték, hogy nem ismétlődik meg az ember jogainak alapvető megsértése?” De *A kutya* című verssel is az ártatlanok fájdalma, megaláztatása ellen emelte fel szavát. A sintér elvitte a költő gyermekkorának kedvencét, de a kutya megszökik a rabságból, többé azonban már nem tud játszani:

Nem bújt hozzám, bár megöleltem.
Becéztem, hívtam, elfutott.
Talán a csalódás fájt néki,
hogy én is erőtlen vagyok.

Éjt-naphosszat fel-felvonított.
Még nem értettem, hogy miért
nem feledheti, aki rab volt,
az acélhurkot és a vért.

A *fejsze* című epigrammai tömörségű költeményében szintén szimbolikus formában a besúgók, az ügynökök ellen emeli fel szavát:

Midőn a Vas, hogy megjelent a Földön,
megremegtek az erdőben a Fák.
Felzokogtak, mert érezték a vesztük:
a Fejsze élet, mely törzsükre vág.
Ne féljete! – így szólt a Vas hozzájuk.
Ne féljete, én sohasem árthatok,
míg nem szegődik hozzám Fejszenyelnek,
ki áruló lesz – hűtlen társatok.

A kor egészét átjárta a félelem, mindenki tartott mindenkitől:

Amikor megtanultam félni,
szívemben kiapadtak a források.
Amikor megtanultam félni,
már nem én voltam többé.
Amikor egyé váltam a félelemmel,
meghaltam, mielőtt halott lettem volna.

E versek megjelenése után szökken igazán szárba Vihar Béla költészete. Az 56-os forradalom utáni olvadás idején végre kötetet publikálhat: két és fél évtized után 1958-ban jelenik meg harmadik verseskötete *A szerelem születése* címmel Juhász Ferenc szerkesztésében, melyet Weöres Sándor két költeménnyel is köszönt. A korai pályakezdés utáni hosszas csönd véget ér, aztán a „kései termő fa” bőséges gyümölcsöt terem. „Úgy vélem, a vers mindenekelőtt erkölcsi műfaj, különösképpen a magyar vers, amelyben Petőfinek, József Attilának tartozunk számadással” – írja egy vallomásában Vihar Béla. Ahogy a barát és költőtárs, Gergely Ágnes mondja róla: „Az alkonyat ikonfestője volt. A lassú átmeneteké. Nappalból kora estbe, lobbanásból némaságba, lázongásból gyötrelembe”. A *Szerelem születése* című kötetben már ott vannak a nagy folyamversek közül *A haláltól megszeméltaknak* (1957), amely az öntudatra eszmélés, a költői sorsvállalás szép példája. De ebben a kötetben szerepel a nagy elbeszélő költemények közül a címadó, *A szerelem születése* (1956) és *Az isten halála* (1956).

Ezt a hosszú hallgatás után megjelent kötetet kilenc kritika köszöntötte. *Weöres Sándoron* kívül olyan költők és kritikusok ragadtak tollat, mint többek között *Jankovich Ferenc*, *Gyertyán Ervin*, *Kardos László*, *András Endre* vagy *Komlós János*. Azokban az időkben természetesen a kritikától politikai értékelést is vártak, amely nélkül ritkán jelenhetett meg bírálat.

„Vihar Béla költészetén átsüt valami eredendő szomorúság, magányosan hordozott, férfias mélabú, borongó tünődés. Ezt fegyelmezi bölcs mértéktartással, érett férfias kiegyensúlyozottsággá a szocialista öntudat és élettapasztalat. „A haláltól megszeméltak” című költeményében azt írja, hogy a halál tudata ad értelmet,

szépséget, felelősségérzetet az embernek.” Jegyzi meg kritikájában Komlós János (Bp., 1922. febr. 9.–Bp., 1980. júl. 18.): író, konferanszié, dramaturg, színházigazgató.

Kardos László (Debrecen, 1898. aug. 17. - Bp., 1987. febr. 2.) : irodalomtörténész, műfordító, egyetemi tanár, az MTA tagja a Magyar Nemzet 1958. március 29-i számában így méltatja Vihar Béla kötetét: „Vihar valamikor, ifjúi éveiben, biblikusan áradó, ájtatos pátoszú szabad versekkel jelentkezett az irodalomban s csak lassan-lassan tért át a kötött alakra. Az áttérés új formákkal, új hangokkal gazdagította költészetét – közelebb vitte a népi versmódhoz, közelebb azokhoz is, akiknek a költő a verseit szánta. A biblikus témák a mindennapi élet témáira cserélődtek, a bibliás pátosz a valóság küzdelmeinek pátoszává realizálódott. Az egész költészet közelebb jött hozzánk. Ez a költészet érzelmes és férfias egyszerre.”

Gyertyán Ervin (Bp., 1925. nov. 22.) filmesztéta, irodalomtörténész, műfordító az Esti Hírlap 1958. május 10-i számának hasábjain így értékeli Vihar Bélát: „Radnóti Miklóson kívül talán nincs is költőnk, aki olyan emelkedett és megrázó költői vádiratát fogalmazta volna meg a fasizmus embertelenségének, mint Vihar „Az isten halála” című költeményében.”

És végül *A szerelem születése* című kötetről így nyilatkozik a költőtárs, *Jankovich Ferenc* a Kortárs 1958-as júniusi számában: „...úgy érezzük, ezt a könyvecskét még a jó verseskönyvek átlagából is ki kell emelni.

Méltánylandó eredmény a Vihar Béláé, kinek most végre, jó válogatásban, szemelvényes könyve jelent meg annyi év után. Vihar költészetének első erénye, hogy *korszzerű*. Tehetsége, embersége, költői értékekben fokozatosan gyarapodva, gondolatilag elmélyedve, meggazdagodva járta meg egy üldözött élet poklát: a szenvedések iskoláját, a kínok-kínja lajtorjáját, (mely nélkül költészet nem születik) s költészte ebbe nemhogy belefanyarodott vagy eltorzult volna, de megszépült, fölemelkedett – harcos kedve megedződött, szelleme értelmet lelt: s van hite az emberi boldogságban. Vagyis ez a szenvedés valahogy hasonlóképp gyümölcsözött, mint Radnótié – s a költő hivatott a szóra...Amit mond: nemcsak egy divaton kívüli, rokonszenves ember egyénisége, hanem – jó értelemben – a mai ember válsága, riadt vergődése, harmónia-vágya, s harcvállalása van abban... Nagy szép verse, *Az Isten halála* című, épp oly korválság-jelző és kiemelkedő költői alkotás, mint *Reviczkytől* volt *A Pán halála*. Isten minden emberben szinte pillanatonként elhunyt – s föltámad... Megint csak oda térek vissza: mely üdítő, biztató felfedezés a költészetben is emberre találni, egy született költőemberre, aki egyben történelmi ember is. Költői szellemének egész az óbibliai hitvilágig, sőt az azon túli mithikus messzeségeig visszaágazó gyökérzete is ebbe a *történelmi humánumba* kapaszkodik.”

A szerelem születése megjelenése elmúltával egymás után jelennek meg verseskötetei, általában két-három évenként: *Baráti asztal* (1960), *Őnarckép* 1962 (1962), *A négy felelet* (1965), *Párbeszéd az idővel* (1968), *Kígyóének* (1970), *Küzdelem az Angyallal* (1973), *Szamárháton* (1976), *Egy katona megy a hóban* (1978). Ezt követően halála után három kötete látott napvilágot: *Az alkonyat kapujában* (1980), *Az elröppent lakodalom* (1984) és a *Szíjak között* (1998).

Verseskötetei a 60-as évek elején

A *Baráti asztal* című kötete az akkori irodalmi életben nagy port kavart. Meglehetősen sok, kritika, szám szerint tizenkettő jelent meg a könyvről igencsak ellentmondásos tartalommal. Az 1960-ban, 1961-ben napvilágot látott bírálatok születése óta majdnem félévszázad telt el. Íróik közül ma már alig vannak az élők

sorában. Sokuk tevékenysége azóta kihullott az idő rostáján, mások viszont örök életűeknek bizonyultak. Először vizsgáljuk meg a kötet kiemelkedő verseit, majd nézzük meg, hogyan reagált a könyvre az akkori irodalmi élet.

A kötetben, melyet *Csanádi Imre* szerkesztett, nyolcvan költeményt helyezett el a költő. Vihar Béla mindig nagy gondot fordított kötetének megkomponálására. A kötet első ciklusában filozofikus hangulatú lírai világképet tár elénk a költő. Az optimista hozsannázás helyett, melyet elvárt volna a korabeli sajtó, azonban keserűen rezignált hangnem, a költő váteszi sorsának vállalása csendül ki e versekből. A józsef attilai „én nem fogom be pörös számat” hitvallással azonosul Vihar Béla *A költő* című szonettben, a régihez ragaszkodó maradiság ellen lázad, az újat akarja:

Megloptad – szólt Zeusz haraggal
a hajnal hárfanéket,
a dalt, mely kél az alkonyattal,
s neked, költő, ez sem elég?

Újat akarsz, az isteneknek
varázsszavát? – Bosszúm kemény!
a magány pusztájába vetlek,
hol vérző sebbel térsz elém.

S ha majd a szenvedést kimérem,
szavamra lelsz tán a mélyben,
kísérőd lesz a fájdalom.

Tűz lobban a költő szemében:
vállalom sorsom, osztályrészem,
csak engedd meg kimondanom.

Abban az időben nem engedték kimondani. Sőt belefojtották a szót abba, aki azt merte állítani, amit Vihar Béla az *Azték imádság* című költeményben:

„...hogyan elátkozott Fiúként hazám legyen ez a világ: a Sár, a Kő, a Sír...

De immár önmagam foglya vagyok: az ajtó nem nyílik ki többé.

Lakatja a reménytelenség.

Őre a néma halál.”

Ez a versciklus, a *Freskók, századok* című, különböző történelmi korok példázataival utal a jelenre, saját korára, mert a költő csak burkolt formában, rejtve tárhatta fel a valót. Az olyan prófétát, akinek zsákja üres, nem fogadja el ez a kor, hanem elkergeti, fogalmaz Vihar Béla *A kettősség igájában* című költeményében. A cselekvésre képtelen lény olyan, mint a kettéhasadt korszak, jártában keltében mindenki csak rúg rajta egyet.

A jó és a rossz kiegyensúlyoz, felváltják egymást, jegyzi meg Vihar Béla. Jézus és Júdás párhuzamba állítása a *Beszélgetés a Gerizimi kapunál* című művében is a dolgok kettős természetéről szól:

„23. Júdás Iskárióti! Az én elvetett magom csírát ereszt most, és növekedik az idők végezetéig, mert eljegyeztettem az Igazság értelmével.

24. Vagy vedd példámat a kalácstermő mezőről. Ha nem terítene be az elhullott ganéj, kisarjadna-e a kalász, amelyből a sütőkemencék kenyere készül?”

A példázat szerint Júdás hitetlenségéből fakad a megújulás, de sorsa a megbecstelenítés lesz, Jézusnak pedig el kell szenvednie a töviskoszorút.

Az *Egy eretnek esti éneke* című verse félreérthetetlenül kimondja, hogy rágalmakkal akarják elveszejteni az embereket, akiket félelemben tartanak.

A *Dózsa cigányai* című verse szintén példázat. A történelmi képpel azt érzékelteti Vihar Béla, hogy önnön embereivel falatják fel azt, aki ki mer állni, aki szólni bátor. Parancsra önpusztítókká váltunk, tragikus sors vár ránk, ha ez így tovább folytatódik.

Ebben a korban a költő magányos, nincs, aki társa lehetne a földi pokolban. Mindenütt démonok veszik körül. Így vall erről a *Démonok* című költeményben:

Mint aki ott áll az Antarktison,
körülvész engem a magány, iszony...
Remeg a lámpa, fénye hull,
szivárog egyre, egyre,
megbillen szegen a kabát,
mint aki únja már magát, –
mint az öngyilkos teste.

A *Debreceni elégia* című ciklusban újra szerepel Vihar Béla egyik legszebb poémája, *Az isten halála*. A költő hazaszeretet érzését fogalmazza meg az *Elmélkedés a haza értelméről* című költeménye, melyet oly sok helyen szavaltak országsszerte különböző ünnepélyeken, s amelyben a táj szépségén, a történelmi pillanatokon, győzelmeken kívül népművészetünk, irodalmunk fontosságát hangsúlyozza.

„S haza a vers is; rímbe öltözött
lelke a földnek: sors és táj; a rög.
Petőfi szól, és általa, vele,
így dobog fel e honnak szelleme,
és a strófák, mint az oszlop tartják
azt, mi benned nagy s nemes: Magyarság.”

A *Tájak, hajnalok* című ciklus Vihar Béla miniatűr tájkompozícióit mutatja be. Az éjszaka sokáig dolgozó költő hajnal felé, mielőtt megpihenne, elgyönyörködik a hajnal szépségében. A hajnalt meg az alkonyt szerette, a rózsaszín pírt az égen, a körülfogó csendet, a nyugalmat. Szép megszemélyesítésekkel illette ezeket a napszakokat. A *Változatok a hajnalra* című verse is ezt példázza:

Villámot villant a lángpillanat.
A Hajnal rózsás combjai között
most születik
szilaj fia a Nap.

*

Arany bölcsőben ringatja anyja,
csobogó sugártejjel itatja.

fellegek hoznak patyolat párnát,
ezüst bárányok vigyázzák álmát.

Erdők, virágok érette nyílnak,
röppen egy gerle; csőrében csillag.

A *Meditáció estefelé* című verse a modern városlakó költő tájképe, Vihar Béla rezignált hangnemben festi le Budapest gyönyörű látképét a Mátyás templommal, a Halászbástyával, a Dunával, s a fáradtan lepihenő költővel. Vihar Béla szerelmes verseit fűzi egybe *A kedvestől hazafelé* című ciklusban. Ennek egyik legszebb darabja a feleségéhez írott *Hazajöttél* című költeménye, a munkában elfáradt feleségről, akinek nemcsak otthon, hanem a munkahelyen is helyt kell állnia, s hazatérve fényt, harmóniát derít a családra, varázsló ujjakkal teremt rendet, csal elő mosolyt még a tárgyakkól is:

Hazajöttél, fáradt volt az arcod,
letetted a padlóra a szatyrot,
és a falak mindjárt felragyogtak,
mintha hoznád válladon a holdat.

Az *Útravaló* című ciklusban példázatok, állatmesék segítségével mondja ki Vihar Béla a kimondhatatlant, azt, ami korát jellemzi: hogyan támad testvér ellen a testvér. E gondolatot leginkább *A Vas és az Arany* című rövid költeményben domborítja ki: az Arany elviseli a Kalapács sújtását, a Vas azonban kikel ellene, hiszen testvére veri. A kötet utolsó versciklusa aforizmákat tartalmaz, melyeknek igazán nagy mestere volt Vihar Béla. A szerénység jellegzetes tulajdonsága volt, ennek költői megfogalmazása e kötetben így hangzik:

Néha akkor érintjük homlokunkkal a csillagot, amidőn lehajtjuk fejünk.

Ezt a sorát később aztán sokan idézték. Végül a Baráti asztal című kötetet vizsgálva, hadd álljon itt egymás mellett néhány elemző sor a kor kritikusaiktól, hogy láthassuk, hogyan fogadta a korabeli sajtó ezt a verseskötetet. Számos kiemelkedő költő, író és irodalomtörténész emelte ki a kötet jelentőségét. *Gyertyán Ervin* a következőképpen ír a Baráti asztalról az *Élet és irodalom* hasábjain: „Csöndben, feltűnés nélkül ért meg Vihar Béla költészete azzá a kitisztult, póztalan és igazi lírává, amellyel már megelőző kötetében „A szerelem születése”-ben is jelentkezett. Azóta tudjuk, hogy van egy mind súlyosabbá váló költőnk, akinek ereje a szerénységében van, harcossága a csendességében, aki az emberi lélek hegedűjének üveghangjain szólaltatja meg e kor melódiáit – nem egyszer messzehangzóbban és hitelesebben, mint a fortissimók kürtjei... Valóban a legősibb forrásokból, az emberiség mítoszaiból, a történelemből, a népmesék világából táplálkozik ez a költészet.”

A költőtárs *Simon István* (Bazsi, 1926. szeptember 16. – Budapest, 1975. július 7.) a *Népszava* 1960. március 9-i számában így vall Vihar Béla verseskötetéről: „Verseinek kitapintható, jól körülhatárolható értéke mögött ott van még valami mélyebb, megnevezhetetlen erő, amely talán erősebb vonzásban tudja tartani az olvasót, mint a felfogott tartalom. Nem az a bizonyos vajákosságnak mondott valami, amely ismeretes a költészetben, nem is valami modern misztika, hanem más lehet. Úgy érezzük a költő hite ez, akaratereje, a költészethez való gyermeken forró ragaszkodása. Érti küldetését és ez benne lüktet a verseiben...”

Győry Dezső az akkori időkben csehszlovákiai magyar költő (Rimaszombat, 1900. – Budapest, 1974.) a *Könyvtáros* című lapban 1960-ban elemző bírálattal emlékezik meg Vihar Béla verseskötetéről: „Epigrammaszerű gondolat-mozaikjaiból érett, nemes férfiszemlélet, kerek, sajátos költői bölcelet áll össze. De mégsem széplélek, hanem olyan költő, aki megbirkózik a legnehezebb témákkal is, itt is bírja erővel, ihlettel, szenvedéllyel az ún. „nagy versek”-et is. Megrázó, döbbenetes *Az isten halálá*-jának

irodalmunk súlyos veretű „nagy versei” közt van a helye. Ez a remekbe sikerült, nagylélegzetű – 36 hatsoros strófás – alkotás valóban szép és maradandó emléket állít az 1944-ben drótsövénnyel elpusztult Dr. F.D. prédikátornak és Vihar költői elhivatottságának.”

A költő, író és szerkesztő, a különböző lapok munkatársa, *Barát Endre* (1907–1976) a Baráti asztról írott kritikájában ezt olvashatjuk: „Az isten halála című megrendítő költeményben a fasizmus szörnyűségeinek dantei látomása izzik – s itt-ott olyan sorokban, melyeknek zengése csak a kitűnő művészek húrjaitól telik. Érző, költői szív, bölcs és tiszta lélekszülötte a Baráti asztal, mely kiemelkedik verseskönyv termésünk átlagából.”

Ugyanakkor *Juhász Mária* kritikus, akinek neve mára már feledésbe merült, s talán csak annyit tudunk róla, hogy Váci Mihály felesége volt, 1961-ben a Kortársban Vihar Béla líráját „A társadalmi gyökérelenség költészetének” nevezi. Emellett azonban azt írja, hogy „A Koppány estéje c. versében Vihar még a búsmagyarkodásig is eljut.” Megállapítását a továbbiakban így bontja ki: „Ez az álláspont már tipikusan az elfáradt s finomkodó, erkölcsi és társadalmi haladásképtelenségét a humanizmus frázisai mögé rejtő polgárság gondolkodásmódja.” E kritikát olvasva önkéntelenül is felvetődik az a kérdés, hogy mer bírálatot írni az, aki még érthetően fogalmazni sem képes?

Hadd állítsuk szembe ezzel a véleménnyel Vihar Béla író barátjának, *Tersánszky Józsi Jenőnek* a véleményét, amely 1961-ben a Jelenkorban látott napvilágot: „Két olyan költemény van Vihar Béla kis könyvében, amit irodalmunk bármelyik remekével össze lehet vetni, mint vele egyenrangút. Az egyik: *Az isten halála*. Ez a vers megrendít, megráz, beléd idegződik, ahogy csak nagy mesterek írásától kapod ezt. De talán még ezt a költeményt is túlszárnyalja a: *Látsz-e a halálból?* című. Ebben a „túlvilág”-nak, a megmosolygott, kétségbeesés szülte mesének új értelmezését nyújtja a költő, amint lelkében édesanyja emlékét hordja... Ez a vers szinte kényszerít rá, hogy újra és újra belemélyedj!

Egyébiránt nem vagyok nagyon egyedül erről a verseskönyvről való vélekedésemmel. Nagyon is elsőrendű kortársaim kritikái értenek egyet velem. Ha ezenkívül néhány gáncsoló és lekicsinylő szó is hangzott Vihar műve ellen, ezek csak önmagukat nevetetik ki.”

Folytatjuk

JENEY ANDRÁS

Örökre nyár

ének a kedveshez

Bús dalt, sötéteket,
elégett fényeket
írtam már néked én.

Ám sírni csak, mi bánat,
s napfényre gyászruhát
felölteni – mit ér?

Úgyis jő alkonyat,
s temet majd álmokat –
repülnék még veled.

A szél is föntre száll,
s felhőn is megtalál –
hadd hozza éneked

felém! Míg hallgatom,
te is hallod dalom,
és forr szívünk bora.

Mint akkor – messze, rég –,
s lásd, perc se telt le még;
nem is fog tán soha.

Súgtad: nincs alkonyat
– hajnal volt, téli nap –,
s azóta tart, örökre tart a nyár.

DLUSZTUS IMRE

Pamacs, a borivó puli

2017.06.25. Azt hiszem, teljesen normális, hogy a borászati szakírónak borissza kutyája van.

Gyerekkoromban nagyon féltém a kutyáktól, kerültem őket. Az érzés akkor oldódott, amikor saját német juhászunk lett, gyönyörű kiskölyök szörgombóc, tele szeretettel.

Feleségem, Böbike ellenben kutyaimádó, kutyatáncoltató és kutyaidomár egyszerre. Volt, hogy a gazda véletlenül nem zárta el a hatvankilós, életveszélyes rotweilerét, s mire észbe kapott, Böbi és a vadállat vígan hancúrozott a fűben, sőt a kutya csókokat adott új barátjának. A kutyától nem volt meglepő, Böbitől talán egy kicsit, hogy mindketten négykézláb álltak a játékhoz. Jelzem, a gazda azóta is elképedve csóválja a fejét.

A kutyák megérik a nagy szívet.

Tanúja vagyok nap nap után, Böbike hogyan veszi le mind a négy lábáról a kutyákat, így aztán azt is lehet mondani, hogy az ebek böbiimádók, böbitáncoltatók és böbiidomárok. A párom képes a legszebb ruhájában is magához ölelni egy koszos, szökevény jószágot az utcán, hogy aztán a helyi kereskedelmi rádión keresztül visszaterelje a gazdájához.

Három pulink van, de ha Böbin múltna, ennek a többszöröse nyüzsögne, lihegne, szaladgálna, kaparna és ugatérozna az udvarunkban. Én határozottan háromban maximalizáltam a keretet, bár a kertszomszédunknál valószínűleg még így is többször próbára tettük a barátságot, mivel a puli jelzőkutya és valamelyiknek mindig akad jelezni valója. A helyi napilapot hajnali háromkor hozzák, ezzel indul a nap. Őt felé néhányan csak futva érik el a buszt, s ez a mozgásforma éles vakkantással hozza elő a terelőszönt. A szomszéd gyógyszertári raktár reggel nyolctól ad témát a kutyáinknak. Tízkor a kvaterkázó évődést a postás érkezésével indulatos, mélyről jövő, határozott, de legalább ellenséges ugatás váltja.

Napközben a ház különböző zugaiban pihennek meleget vagy hűvöst keresve, a gondozott gyepről vallott nézeteinket átformálva. Délután a szemközti játszótér gyerekzsivaja, a futball labda pattogása ad témát, estefelé a környék megsétáltatott ebeivel zajlik verbális ki kit győz le. Később a távoli fajtársak vonítása, híradása ad beszédtemát. De ha túl csendes a nap, Kicsi (ő a legfiatalabb) magányos énekbe kezd, ami több mint vonítás, de valamivel kevesebb, mint egy a' capella megszólalás.

Szóval a Kicsi: valószínűleg ő hármójuk egyetlen fajtiszta pulija. Táncos-komikus énekes, mivel képes hosszú ideig a hátsó lábain egyensúlyozva szökdelni a falatért. Ő egyébként jó. Beszökik az előszobába, leül az ajtóba és belenéz a szemedbe. „Jó vagyok. Van-e valamilyen kifogásod?” Hát persze, hogy van. „Jó, akkor kimegyek.” És kimegy, hogy újra beszökhesen. Kicsi szuka, ajándékba kaptuk.

A másik neve Bogács. Ő kan és már benne van a korban. Öregúrnak hívjuk, mert igencsak tesze-tosza. Ha vihar közeleg, a két szuka beront az előszobába, ő viszont belép, kihátrál, belép vagy nem is tudja. Kicsit bizonytalan. Vagy nem. Úgy került hozzánk, hogy beugrott a kocsimba. Tíz éve még aszociális volt, ha simogatásra vágyott, a hátát tolta oda a lábunkhoz, nem a fejét. Valószínűleg verték, sokáig félt a kezünkől. Mára békés öregúr, fotelt, napszemüveget, lágy szivart képzelnek neki.

Néhány évig ki-kiszökött, ment az adrenalinja után, fél nap múlva került elő a férfias kihívások teljesítésével. Ma már csak otthon foglalkozik a rendelkezésre álló két szukával.

És hát a Pamacs. Ő Böbike autójába ugrott be egy váratlan pillanatban. Épp felújítottuk a házunkat, nem is jött rosszul az agg német juhászunk mellé egy virgonc lélek. Pamacs egy akarnok szeretetgombóc. Ő a falkavezér, tehát a nálánál erősebb felépítésű Bogáncsot is elmarja az ételtől, de simogatásért, fülvakargatásért is képes a másik kettőt félretolni. Pamacsnak több labdája van. Bármelyiket rúgjuk vagy dobjuk el, azonnal szökell. Ha százszor, akkor százszor. És várja a százegyediket.

Pamacs, Pami, Pamika, mikor hogy, tavaly télen egyszerre megöregedett. A macskakergető, villámgyors kutyából ténfergő aggastyán lett. Megromlott a hallása, hűséges, barna szemére kék hályog húzódott és elhullajtotta a szőrének nagy részét. A téli napokon bent aludt az előszoba szőnyegén. Kinéztük a kertben a nyughelyét, Böbike néha pityergett. Pamacs gyakran vérzett, mi kimostuk a rongyszőnyeget. Szeretgettük, elmondtuk neki, milyen sokkal tartozunk neki a sok szép megiramodásáért, a rengeteg kölyökért. Kiszámoltuk, hetven kicsit hozott a világra, és mi mindegyiknek találtunk gazdát. Helyesbíték, Böbike mindegyikről képes volt gondoskodni.

Egyik reggel látjuk, a méhe is távozott a kutyánkból. Itt a vég. Adjunk neki vörösbor! Kerestünk egy kis műanyag pálinkás poharat, abból kapta az első korty Tiffánt. Aztán áztattunk kenyeret Gerébe, Günzerbe, Bockba, Taklerba, Vinczébe, épp mit vettem elő estére. Egy-két korty tisztán, majd egy-két vörösboros katona, hogy teljen a gyomor.

Egyszer csak látjuk, hogy feláll a kutyánk. Gondoltuk, elvonul meghalni. Elbúcsúztunk tőle, de reggel ott állt az ajtóban. Néhány nap múlva már a farkát is megcsóválta: „köszönöm, megvagyok”. Volt aztán Sebestyén, Vesztergombi, Eszterbauer, Koch, Lelovits és Pamacsnak el kezdett visszazönni a szőre. Egyszer csak halljuk, a saját hangján ugatja a kapun túli világot. Aztán ott volt a szájában a kék pöttyös labda.

Most teljesen egészségesen újra ő a falkavezér. És minden nap este benéz a nappaliba, majd odaáll a bortartó polchoz.

Csak nagy vöröset iszik.

A tárcát és a fotót az Elitbor oldalról vettük át a szerző engedélyével

<http://elitbor.hu/oldal/magunkrol/>

MESTER GYÖRGYI

Egy fecske is csinál nyarat

Igazából nem is tudta, boldogtalan, vagy csak a végletekig elégedetlen az életével. Úgy érezte, folyton csak a problémák és megoldandó feladatok áradatával találja magát szemben, és ettől éppúgy szenvedett, mint a magánytól és a mellözöttségtől.

Magában nem egyszer felemlegette, valójában már egyáltalában nem emlékszik rá, mikor volt boldog, de még azzal az "ö" betűvel kezdődő szóval sem találkozott évek óta. Az öröme gondolt, pontosabban arra, mennyire nem volt része olyasmiben, ami alatt általában az örömteli érzést értjük.

Morcosan ébredt, félálomban nyitotta ki az előszobai szekrény ajtaját, hogy aznapi cipőjét kiválassza. A beépített szekrény ajtaja kitárult, és ezzel egy időben, váratlanul, sivító hangot hallott. Az álomtól kicsit még kábán felnézett, és a legfelső polcon meglátott egy fejjel lefelé függeszkedő kis fekete szörpamacsot, amint lábaival a szúnyoghálóba kapaszkodik, közben két kis szárnyát széttárja. Denevér - gondolta. A szellőzőaknán keresztül, bepottyant a szekrénybe egy denevér. A szúnyogháló megfogta, így - remélhetőleg - nem sérült. Hozott egy széket, felállt rá, és ollóval kiszabadította a kis lény lábait. Amikor a kezébe fogta, döbönt csak rá: nem denevért fogott a háló, hanem egy fecskét. Kezében a vergődő kis madárral, gondolkodóba esett. A fiókat illik visszatenni a fészekbe. Na de ennek, vajon hol a fészke?! Egy újabb probléma - futott át az agyán. Egy újabb gond, amelynek a megoldása rá hárul, őt terheli.

Hallott róla, hogy a fecskék szívesen fészkelnek a négyemeletes panelok tetején lévő kisebb résekbe. Hát ő pont ilyenben lakik. Csak az a bibi, a lakása a földszinten van. Kezében a folyton sipákoló, pihekönnyű testtel, leült a számítógéphez. Hány napos lehet ez a fióka? - kérdezte a mindent tudó masinától, és a legnagyobb meglepetésére, talált egy olyan fotót, amely mintha egy az egyben az ő hívatlan vendégét ábrázolta volna. Tollas, bár a tollak végén még ott feszül a tok, és a szeme sincs nyitva. A kép alapján beazonosította, hogy a kis jószág nagyjából tizenkét napos lehet.

Az apró kis élet ott pihegett a tenyerében. Szinte megállás nélkül csipogott, talán ijedtében, de az is lehet, éhes. Ez csak most jutott az eszébe. Az internet szerint, a fiókák, szükséghelyzetben, akár két hétig is elvannak élelem nélkül. Szerencsére, az övé csupán egy-két órája eshetett a szekrénybe. Az új ismereteket igyekezett pontosan az eszébe vésni, mármint hogy milyen szokásai vannak a hasonló fajtájú madaraknak, és mivel lehet etetni őket.

Első helyen a túró szerepelt, ami persze nem volt otthon. De szerencsére volt tojás, amit gyorsan megfőzött, majd a főtt tojást összetörte egy kis sajttal. Előkereste a régi szemcseppentőt az itatáshoz, és egy rossz törölközőt is elővett, na meg vendégszobának törőlpapírral kibélelt egy cipős dobozt.

Míndeközben az interneten talált, madármentéssel foglalkozó telefonszámot is felhívta, tanácsért. A telefon után azonban, a maga számára is meglepetésként, még csak fel sem ötlött benne, hogy - a javaslatnak megfelelően eljárva -, bevigye az Állatkertbe, és otthagyja. Talán rögtön kígyóeledelt csinálnának belőle - gondolta keserű szájjal. Manapság ugyan miben, és kiben bízhat meg feltétlenül az ember?! Idegenekben bizonyára nem...

Úgy döntött, megtartja. Igazán végig se gondolta, miért teszi, és mit fog vele kezdeni, ha a kis madár nem hagyja etetni magát? Elpusztul, és akkor azért ő, egy személyben, lesz a felelős. De ha mégis megmaradna, megerősödne, akkor hogyan bocsátja útjára?!

Az internet révén azt is megtudta a fecskéről, hogy nem képesek a földön lépegetni, csak a magasból elrugaszkodva kapnak szárnyra. Szinte sohasem szállnak le, a levegőben esznek, ürítenek, alszanak és párosodnak, sőt, olyan madarat is megfigyeltek, amelyik egyhuzamban négy évet töltött fenn a levegőben.

Leült az ágya szélére, térdére terítette a törölközőt, és elkezdett apró, borsószem nagyságú golyócskákat gyúrni az eledelnek szánt főtt tojás-sajt elegyből.

Nem ment egyszerre, de apránként rájött, hogy csinálja, és a csórt két ujjával óvatosan, gyengéden szétfeszítve, bele tudta tuszkolni a golyócskákat a kis madár szájába.

Aztán, a szemcseppentővel próbálkozott, több-kevesebb sikerrel. Aznap még háromszor megetette kis pártfogoltját, este pedig a cipős dobozba tette aludni. Mint a jó gyerek - egyébként ezt is olvasta az interneten - a fióka csendben végigaludta az éjszakát. Reggel hat órakor a csiripelésére ébredt...

Aztán ez így ment az elkövetkező napokban is. Etetés naponta négyszer, azután alvás reggelig. Reggel hatig, mindkettőjüknek. Közben a két kis rés egyre jobban kitégült, majd a madárka fején előtűnt a csillogó, bogárfekete szempár.

Étkezések után a mellére helyezte, és maga is meglepődött, milyen jó érezni a vékony blúzon keresztül a kis lény meleg testének lüktetését. A madárka bizalommal bújt hozzá, néha még el is szunnyadt, amire abból következtetett, hogy nem csipogott.

Egy hét elteltével már úgy sietett haza a városi ügyintézésből, mintha újszülött gyereke várná otthon. Hangosan buzdította, amikor látta, a fióka a cipős doboz oldalán kapaszkodik, és annak szélére próbálja feltornászni magát.

Idővel megerősödtek. Mind a ketten. A fióka testiekben, ő pedig lelkiekben.

Furcsa volt újra érezni azt a bizonyos, „ö” betűvel kezdődő szót. Már tudott örülni, mert egy csöppnyi lélek örömet hozott az életébe. Ha sikerül felnevelnie, és biztonságban útjára bocsátani a kis jövevényt, talán még azzal a rég elfelejtett „b” betűs szóval is ismeretségbe kerülhet, és megízlelheti ismét, milyen a boldogság.

Lám, mennyire nem igaz a mondás. Egy fecske is csinálhat nyarat...

Égi madár

A sarlósfecske fiókat már majdnem két hete gondozta, és bízott benne, hogy életben tudja tartani, meg tudja menteni.

Ha viccesen akarta volna kifejezni magát, azt mondja, a „kéményen át” érkezett hozzá, egyenesen az égből, de persze ez nem lett volna igaz, hiszen panelban lakott - ráadásul a földszinten -, a panelban pedig, a távfűtés miatt, köztudottan nincs kémény.

A madárka mégis a magasból pottyant le hozzá, a szellőzőaknán keresztül, egyenesen az előszobai beépített szekrény legfelső polcára.

Megszerette. Annyira megszerette, hogy lassan úgy érezte, újszülött gyermeke van, akiről a lehető legodaadóbban kell gondoskodnia, ha fel akarja nevelni. És miért ne akarta volna?! Mindig is szerette az állatokat, mindenféle állatot. Kivéve talán a

krokodilt és a zsiráfot. Ezek gondozását már csak azért sem vállalta volna, mivel egyik a hosszúsága, másik a magassága miatt nem fért volna el kétszobás lakásában.

Aztán, úgy a tizenharmadik napon, valami megváltozott. A fióka csak tátogott, néha mintha ökredezett volna, és a táplálékot nem fogadta el. Itatni se tudta, és emiatt folyton rettegett, hogy az apró madártest kiszárad a nagy nyári meleg miatt, a harmincfokos kánikulában.

Persze tanácsot is kért, szinte mindenkitől, akit az internet révén elérte, azonban a további táplálásra, a kis fecske állapotának feljavítására irányuló ötletek egyike sem vált be.

Akkor határozta el, orvoshoz viszi. Előbb a lakóhelyén, majd miután ott érdemi segítséget nem kapott, bevitte a közeli nagyvárosba, egy magánrendelőbe.

Már eleve kételkedve állt a dologhoz, amikor az elegáns rendelőt meglátta, és bár a vizsgálati díjat - bármennyit is kérnének -, mindenképpen megfizette volna, nem bízott a kezelés hatékonyságában. Annál nagyobb és kellemesebb volt a meglepetése, amikor az orvos szakszerűen ellátta a madárkát, és nemcsak megvizsgálta, de eltávolította a torkából a véletlenül odakerült fűszálat, injekciós tűvel megetette, és a kiszáradás ellen vízzel is ellátta.

És az orvos nem kért érte semmit, mondván önkéntes madármentő, és fizetségként csak a köszönetét fogadta el.

Megnyugodott. Szinte érezte, mint gördül le a hatalmas kő a szívéből a megkönnyebbüléstől. Most már biztosan túlélő lesz a fióka. Az orvos tanácsára továbbvitte az Állatkertbe, ahol az Élet-Halál házába biztosan befogadják, és mivel ott profi madármentő állomást működtetnek, szakszerű ellátásban részesülhet a kis jószág.

Amikor a madárkát átadta a középkorú hölgynek, és látta, hogy az milyen hozzáértően fogja kézbe, és nyomja be csipesszel a kis állat csőrébe az első kupac lisztkezacot, a bizakodása nőttön-nőtt. Ha meg lehet menteni, itt életben marad, felnő az ő kis pártfogoltja. Gondolatban, búcsúzóul, még egyszer a szívéhez szorította a csöppnyi fiókát, és hazament.

Odahaza azonnal kiszámolta, mikor célszerű az első telefont megejteni, hogy a madárka hogyléte felől érdeklődjön, és további két hét elteltével, mikor fogja meglátogatni, a kötelezően megfizetendő borsos állatkerti belépőjegy ellenére.

Három napot akart, de csak két napot várt, már nem bírta a türelmetlenségével. A telefont felvevő gondozó sajnálkozva közölte, hogy a madárka aznap reggel elpusztult, annak ellenére, hogy turmixolt péppel is próbálta etetni.

Amikor letette a készüléket, meg sem tudott szólalni. Csak elkezdtek potyogni a könnyei, és nem tudta abbahagyni a sírást. Mit siratott, a madárkát, vagy saját magát? Hogy hiába reménykedett, hogy jót akart tenni, életet akart menteni, és lám, mi lett belőle?

Aztán magát kezdte hibáztatni. Talán előbb kellett volna szakszerű gondozásba adnia, és nem otthon próbálkozni az etetéssel. Hiszen nem értett hozzá. Csak a nagy szeretete és a jóakarata volt meg, a szakértelme hiányzott.

Úgy érezte, a lelkéből kiszakadt egy darabka. És ez a darab egy kis madárlélek volt, ami egyenesen az égből jött, és oda kívánczolt vissza. A szabadba, a magasba, a felhők fölé, ahová gyenge szárnyaival sohasem jutott el...

CZÓBEL MINKA

November

Sárgul a lomb, sárgul az erdő, –
Ki útra kél, ki szendereg,
Idegenek lettek a földön
A régi, váró emberek.

Idegen lett szavuk hangzása,
Tekintetük, mozdulatuk.
Deres a harmat csillanása,
Felhők borítják a napot.

Örök múlt, távozó jövője.
Bölcsőt rejtő sírja felett
Reszketve hullnak őszi ködbe
A fáradt, sárga levelek.

Szövegforrás:

Czóbel Minka, *Boszorkány-dalok*, [válogatta: Pór Péter], Bp., 1974, Szépirodalmi Könyvkiadó.

LADÁNYI MIHÁLY

Udvarlás

Vad szomjúság fog el
minden percben utánad,
mert közel a halál,
s minden perc keserít,
mert amíg udvarollak,
kegyeid az elit
zsebeli, s engem dob
értékül a halálnak.

Hercegnőm, szép Jövőnk,
terítsd szememre fátylad,
oltsd el pislákoló
nyűtt csipkebokraid,
hogyan ne lássam, amint
az ágyadba bemásznak
a karrierista
igyekvő kis stricik.

Van időd

Míg a kehesek kehesednek,
míg a tollasok tollasodnak,
míg a ravaszok ravaszkodnak,
míg a bűnösök bűnbe esnek,

míg az álmok elálmosodnak,
míg az ügyek csak ügyeskednek,
addig az eszmék eszmélkednek –
adj egy kicsi időt magadnak.

Féltél – ezzel tovább nem éltél,
faltál – nőttél könyökben, térdnél;
ne riadozz, nincs itt az éjfél.

Van időd, ezt-azt rendbehozatsz,
elorzott érdemet feloszthatsz,
s holnap a jövőddel borozhatsz.

VÁNYAI FEHÉR JÓZSEF

A SZÉPSÉG HULIGÁNJA: Vázlat Ladányi Mihály költészetéről

Tartalomjegyzék*:

„Jöttem a Körözs mentiből”
„Ének, vezess hozzájuk”
Testvéri tömegek
Belső ellenzékben
Marx és Schopenhauer
A polgárpukkasztó vagány
Csillagok kutyaláncon
Kritikusok (a Kabdebó-affér)
Legendák, csínytevések
Szerelem és kiszerelem, avagy a lélek combhajlata
Jegyzetek

Legendák, csínytevések

Ladányi Mihály élete és költészete mindig kilógott a sorból – ez persze önmagában nem érdem, de tény. Élete történéseit és művei világát szokás volt összekeverni, s nem tudni, hogy utóbbi hitelessége erősödött-e, vagy a legenda, a mítosz vele kapcsolatban. A szocialista költő titulus néhány, utólag elfeledett kortársára igaz lehet, őt viszont csak teljes életútja ismerete és feltárása híján lehetett így megbélyegezni. Jelentős, nemzeti, kommunista, harmadrangú, korszakos, stb. költő volt? Máig nem született elemző tanulmány, amely a kérdést tisztázná. Egy biztos, valamit jól megalapozott: halála utáni élete anekdotái arról szólnak, hogy élt valaha, nem is olyan rég... Kicsoda is? Egy irodalmár, aki villoni gesztusként felvállalta azt, amitől nem szabadulhatott. A süllyedő erkölcsök és sorsok között eltaszította magától a jól induló költői pályát, a (kis)polgári lét felkínálkozó lehetőségeit, sőt a korai költészetére jellemző formai biztosságot is, hogy eme keresztet utóbb mégis felvegye újra. Végül maga is mélyre süllyedt, a csemői viskó nyomorának és elhagyatottságának mélységébe – viszont humorát, iróniáját végig megőrizte. Ez a fejezet többre nem vállalkozhat, mint felvillantani néhány sztorit az anekdotakincsből, abban bízván, hogy a részletek az egészet erősítik.

A Ladányival kapcsolatos legendagyártás igen korán elkezdődött, már első kötete megjelenése idején. A személyes emléket Tüskés Tibor jegyezte fel, aki amúgy nem fogadta valami barátságosan a költő jelentkezését, modorosnak és gondolatlanannak jellemezve azt. Ladányi Tüskésnek arról beszélt, hogy ő már néhány éve Pesten él – lakás nélkül. Tüskés Tibor elcsodálkozott: hogy lehet ezt csinálni? Amaz megmagyarázta:

– Tulajdonképpen a Keleti pályaudvar ruhatárában lakom. Itt van egy bőröndöm, ebben tartom a fehérneműt, itt váltok tisztát, innét küldöm haza a szennyest mosatni. Aludni meg hol itt, hol ott szoktam. Ha vidéken cikket, riportot veszek fel, valamelyik

---

*A tanulmányt a szerző engedélyével közöljük. Jelen részletben kék színnel jelöltük az aktuálisan olvasható fejezeteket.

Pest környéki állomáson kiszállok – itt olcsóbbak a szállodák. Éjjel megírom a cikket, s reggel beviszem a szerkesztőségbe...

Ladányi gyermek- és ifjúkorának feltérképezésében Bozsó Bea újságíró jutott legtovább, az ő gyűjtéséből való a következő egy-két történetecske is. „Miska” még nem volt tizennégy esztendő, amikor bejárós diák lett Kisújszállásra. Korán kelt, hogy le ne maradjon az öreg vicinálisról. (A Dévaványa-Kisújszállás közötti vasútvonalat a hetvenes évek elején megszüntették, a síneket felszedték). Útközben, Ecsegfalván állt Rosner bácsi kocsmája, akihez a fiúk korán beszoktak. Gyakran leszálltak a vonatról, és az egész napot végigkártyázták a különszobában. A nagyobbak Misit mindig bevették a társaságukba, amiért aztán saját korosztályát többnyire unta. Teljesen természetesnek vette hát, hogy élete nem a gyerekek élete, és hozzálátott felnőttisége megvalósításához. Szülei látták önállósulási törekvéseit, de meglehetősen szabadjára hagyták. Hogy a nagykőrösi középiskolából a székesfehérváriba iratkozott, csak abból tudták meg, hogy szeptemberben már új városból írt levelet. Magába húzódását kifelé tompítani akarta, ezért élen járt a legnagyobb heccekben. Évzáró után például meghívták tanáraikat kocsmajukba. Az egyik tanárt hajnalig tartó danolászások közepette leitatták. Reggel kibérelték a szamaras szódás talyigáját, ráfektették a kisöreget, és temetési éneket zengve vonultak a gimnázium felé. Át a piactéren, ahol (piaci nap lévén) ott volt a város apraja-nagyja. Így aztán Ladányinak nem csupán a vásártéren kellett áthaladnia, de az egyik középiskolából a másikba is... Életrevaló kamasz lévén, könnyen feltalálta magát kezűgyességét kamatoztatva. A festés a megélhetést jelentette számára a gimnáziumi évek alatt. De nem is akármilyen megélhetést! Egy-egy régi, égi késsel festett Madonnáért, egy-egy bibliai történetet ábrázoló képért ötven forint ütötte a markát még úgy is, hogy a vigéchalózatba tartozó iskolatársak a jól sikerült értékesítés után a bevétel negyedrésztét megkapták.

Egyetemista korában a Ménesi úti Eötvös kollégiumban együtt lakott Szabó Istvánnal, Gerelyes Endrével, Györe Imrével. Elnyűtt és kirongyolódott életet éltek itt, amely a Ménesi úti könyvtárban kezdődött valójában, s a Móricz körtéri népbüfében, ahol bohémnek is könnyebb volt lenni, mint manapság, mert egy forint harmincért mértek egy kupica rumot.

Ladányi életét felnőttként, befutott, ismert költőként tovább színesítették a történetecskék nőkről, borozgatásokról. Sokszor szerepelt művelődési házak, könyvtárak, laktanyák kultúrprogramjában, a kor divatos író-olvasó találkozóin. Egyik laktanyabéli fellépésén tévedés folytán valami hadgyakorlat jött közbe, s a teremben mindössze tíz kiskatona ücsörgött katarziszra várva. A meghívott könnyen feltalálta magát, és gyér közönségét meghívta fröccsözni a kantinba. Gyöngyösön a futball-világ bajnokság miatt kurtították meg az előadást.

Hogy milyen lehetett a bohém Ladányi, arról számomra legérdekesebben Galabárdi Zoltán beszélt Bozsó Bea mikrofonja előtt. A szabálytalan emlékezés az Ezredvég című folyóirat Ladányi Mihály-émlékszámában jelent meg, amelyből röviden idézek: „Lenyűgöző ötletei voltak. Nagyrédén például elhatározta, hogy disznókat fog tartani. De nem ám egyet vagy kettőt, hanem százat legalább. Az egész világ csodájára fog járni, s neve ismertté lesz. No, nem mint költőé, hanem mint a legtehetségesebb disznótenyésztőé. Jóval később, amikor a Dob utcában lakott, közölte velem, hogy az irodalmi ügyek ismételen nem mennek olyan fényesen, s mivel élni kell valamiből, építőanyaggal fog kereskedni. Le is vitt a pincébe és megmutatta kereskedelmi elképzelésének alapjait. A látvány, a szemem elé táruló ötszáz téгла, nyolc-tíz betongerenda, tizenkét zsák cement, kőműves-kanál meg egy árva fándli – mosolyogni való volt. Nem akartam lelombozni, így hát nem mondtam neki, hogy szerintem legalább olyan híres kereskedő lesz, mint amilyen híres disznótenyésztő volt. Majd

születik néhány jó vers a tervekből, gondoltam magamban. A sokadik kudarc után sem adta fel. Odahagyva a malteroskanalat, a festékekbe vetette minden bizodalját. Óriási ötlet, újságolta. A sógorom vegyész. Olyan fantasztikus színeket fog keverni, amilyeneket eddig még nem látott a világ. A feleségemmel pedig majd házalunk vele. Elképzeltem, ahogy becsönget valahova, és a kócos, kötényruhás asszonyoknak színes festéket kínál: festéket tessék, olcsó festéket! Azt ugye mondanom sem kell, hogy nem gazdagodott meg belőle. Amikor letelepedett Csemőn, nekem is beszámolt újdonsült otthonáról. Az elbeszélése alapján azt hittem, megütötte a főnyereményt, és egy valóságos borkombinátba költözött. Nos, az ő legújabb kincsesbányája a következőképpen nézett ki. A fészerben állt egy kád és egy lyukas hordó. A kertben tíz sorban álltak a csenevész szőlőtőkék. De ő nem ezt a valót látta. Lelkesen mesélte, hány hektár szőlőt fog telepíteni s hogy megveszi a közeli erdőt is. Úgyhogy fakitermeléssel is foglalkozik majd. Mit ne mondjak, bűnrössz bora volt. Fát vágni pedig sohasem láttam”

Arra ugyancsak nincs mód e helyütt, hogy Ladányi nőfaló, nagy csábító voltát visszaellenőrizsem, és hát írásom stílusa is más, no meg a magánélet csak erős megszorításokkal lehet témája életművet elemző munkának. Dienes Eszter emlékezéséből mégis idéznék röviden, hogy legalább képet kapjunk a bohém legenda igazságáról vagy hamisságáról. A pályatárs és kedves azt írta az Ezredvég Ladányi Mihály-emlékszámában: „Mikor júniusban megláttam, sírva fakadtam. Alig bírt lecsendesíteni. Azt hittem, soha többé nem látom viszont. Ez volt a mi románcunk kezdete. Aztán nagyon sokszor együtt voltunk, persze, legtöbbit Csemőn. Az ő otthona Csemő volt, az volt az ő kis paradicsoma. Állandóan toldozta-foldozta, s ettől egyre borzasztóbb lett, de nekem így nőtt a szívemhez, s én is itt éreztem magam a legjobban. Ha fáztunk, begyújtottunk, forralt bort ittunk. Én a dikón olvastam, ő a kétlépcsnyi szoba asztalánál, mely az ablak előtt állt. Ez volt az étkezőpult, és ez volt az íróasztal. Voltak szilvafáink, volt meggyfánk és volt szőlőnk. Volt gáz, rádió, televízió és volt írógép. És voltak könyvek. Mindezekre vigyázni kellett, s Miskának mindenre volt gondja. Ladányi volt szerintem az első polihisztor költő. Mosott, főzött, falat húzott, szandált, cipőt javított, gombászott, szőlőt gondozott, bort csinált (és eladott), és néha pálinkát főzött. Kiválóan tudott vonatjegyet hamisítani. Volt egy speciális fekete tintája – szerintem bodzából főzte –, azzal gondosan beírta a megfelelő dátumot. Mindenképp ügyes keze volt, pillanatok alatt papírra vetett bármit.

Október közepén nászútra mentünk. Miska azt mondta, szedjem össze a legjobb ruháimat, fel akar vágni velem.

– Én is felvágok veled. Akkor mi felvágottak vagyunk? – Szerette a szójátékokat. Most is elmosolyodott.

Három napot kaptunk a sorstól, ezt a három napot Mátrafüreden, az Avas Szállóban töltöttük el.”

A következő sztori terjesztője Ladányi szülőfalujának, Dévaványának gyógyszerésze, dr. Szilágyi István, aki a szűkebb pátriában elsők között emlegette a hányatott élet és mű elismerésének szükségességét. A történet nyilván Ladányi sokadik betiltása, szilenciumra ítéltetése idejére dátumozható. Ki tudja, hányadik fegyelmi tárgyalását élte túl a költő, talán utolsó utáni figyelmeztetését kapta az írószövetségben. Kifelé jövet hálából orosz pacsulival locsolta be a ruhatárban hagyott felöltőket, a szakma nagy öregjei azóta is keresik a tettest... Ladányi 1986-ban bekövetkezett halálakor dr. Szilágyi így búcsúzott a költőtől:

„Nem jön többé gyűrött kalapjában és nyühetetlen ballonkabátjában. Elment. Ahogy élt, csendesen, szinte bocsánatot kérve. Ott nyugszik Farkasréten, közel a kerítéshez, ám

messze a Kodály Köröndtől, ahová az igazi nagyokat temetik. A mai napig nem értem, miért nem pihenhet szülőföldje hantjai alatt?”

Az utolsó anekdota Sükösd Mihályé, a mindig és mindenkihez szigorú emlékezőé. Ladányit sem kímélte, története csupán azért idézendő, hogy tanulságul szolgáljon a költő „elkötelezett kommunista” múltjáról. Az idő 1956. november 4-e, melynek kapcsán Sükösd azt írja: „A kapuban három fázósan toporgó, viharabátos, piros-fehérvörös szalagot viselő, igen sovány fiatalember, az egyetemi Nemzetőrség tagjai. Cs. I. és H. Gy., két pályakezdő magyar költő. Ők még eleven kortársaim, ezért nem szólítom néven őket. (Azóta Sükösd Mihály is elhunyt - a szerző). H. Gy. alig két év múlva a nevezetes Tűztánc-antológia koszorús szerzője lesz, később meghasonlik a lírával és önmagával, saját akaratából beszünteti a versírást. A harmadik nemzetőr szegény Ladányi Miska, bizony ő. Rövidke ideig a későbbi rendszer dédelgetett költője, aztán az irodalom-politikai feszegetés állandó tárgya, nekivadult szélsőbalos-anarchista, irodalmi szegénylegény, túl sok pálinkát és bort iszik, ötvenhárom éves korában nyomorúságos halott egy rozoga kalyibában. Ám akkor „még virgoncul örködik a bölcsészkar Pesti Barnabás utcai kapujában, fázós ujjait a szovjet gyártmányú géppisztoly dobtárán melengeti.”

Szerelmem és kiseretés, avagy a lélek combhajlata

Ladányi szerelmi lírájában kezdetben a kamaszos szerelmem szólal meg egyszerű, őszinte hangon, bár imitt-amott táncdalszerű érzélgősség keveredik komoly, mély érzélemmel. Az ifjú poéta számára mindenfelé szépek a nők, mellük kerek s fehér a válluk, bokájukhoz hajol a szél és fogaik közt kacagás fut. A fák a nyárban boldogan remegnek, kamasz-szelek ölelik válluk át – szeret minden, csak a verset író kereng zengő színek közt, mint halálra vált. Hogy miért? Mert a kedves szája, mely hajdan a tüzek kútja volt, lebeg a fényben, mint a délibáb. Ez alatt hétköznapi nyelvre lefordítva azt kell értenünk, hogy más asszonya lett a költő ifjonti szerelméből, amit kínok nélkül nem könnyű elviselni.

Az egynemű érzéseket érzékiség, önkínzás, egymást maró szenvedélyek váltják fel: a lírikus láthatatlan asszonyt szeret, ki gondjainak létet adni termelt. A megsalattott bevallja, hogy a bosszúra vár már csak egyre: lelki szemei előtt az egykori kedves megvakult virágként bolyong az út porában, amely az alázatra mindenkit megtanít. Az erotika a szexuális forradalom előhírnöke Ladányinál, hiszen már első kötetében arra biztatja partnerét, hogy fölösleges megjátszania a szentet, inkább dobja le a szoknyáját és éljék át újra együtt a teremtés bűvöletét.

Nem láttad a bűvölő manót?
Síró szeme, nevető szája volt.
Azt mondta: nézd, fiú, ott az a nő
legyen szívednek nehéz, mint a kő.
Éhes szeme erdőtüzébe less,
elszenesedj és elkopj és eless.
Kis melle holdját nézd, hogy száll tova
és halj meg érte minden éjszaka.
(Varázslat)

A későbbi darabokat bizonyos férfias lehiggadtság, komolyság jellemzi. Mintha keresetlenebbül, tisztábban buggyannának elő belőle a szerelmes szavak, mint

korábban, így képei is szebbek, hatásosabbak, meggyőzőbbek, kifejezőbbek lesznek. A másik a kés, amely a világnyi magányt fölfeszíti, ezért a szenvedő szinte kéjjel döfi saját bordái közé az acélt, hogy a napfénytől villogó mindvégig a szívében maradjon. A szerelmes arra kéri társait, hogy fogják le a világ illatait, csak szerelme tárgyának illata maradjon, sötétüljön el minden, csak ő foszforeszkáljon, millió watt a teste. A költő feledni igyekszik a „harsány, rézbőrű nép” formás és friss idomait, mert most asszony jön vele, aztán gyermekei, és senki azután. De az ördög nem, mégsem alszik. Nem hisszük el teljesen a leírónak, hogy immár búcsúztatja a szép lányokat, akik úgy mondják, mint imát a szerelem nevét, ledobják illatos, forró paplanukat, mellük réz bimbaja megduzzad és a két kezüket széttárják, s a teliholdra vad, égő macskaszemük könnyögrőn rátapad. S a kínok szintúgy megtalálják: forró bőr helyett nyirkos, hideg vakolatot simít a keze, s elfelejtett szavak robbannak az úton, ahol szerelmese nevét kiáltozza. A búcsú fájdalmas: a pályaudvar csukott koporsó, a fekete vagon sor hideg halott, s a ködből az elmenő szavainak vércseppjeiként ragyognak a szemaforok.

Ladányi Mihály jelképes értelemben vett meztelenre vetkőzéseit nem mindig tolerálja a kritika vagy a konzervatív közvélemény. Azt ugyan tudomásul veszik, hogy lírájában központi szerepet kap a nő, hiszen az évezredek dallamnak ő is hangot adhat. A kifogás úgy szól, hogy a fiatal költőnél a nő még nem tölti be azt a helyet, amely korunkban megilletné. „Ladányinak még nem a József Attila-i társ az eszményképe, akihez a költő kopogtatás nélkül is bemehet, vagy nem a Juhász Gyula-i Anna, és nem a Babits-i légies tünemény” Nála a nő percek gyönyörének hordozója, hús, test, kéj, s csak ritkán élettárs. És ez a gyönyör-asszony, mint költői kép ott is megjelenik (kifogásolják az egészséges erotika hívei), ahol különben más képzettársítás jobban támogatná a témát. Verseiben a napok hamvas és kiélt lányok, a város este szerelemtől taglózott cigány szerető, a ház dagadtkeblű szakácsnő. „Ladányi nehezen tud elszakadni attól a kamaszos érzéstől, amely az élet minden jelenségével kapcsolatban a nőt juttatja az eszébe”

Fiatal nőkre gondolok, akik
ragyognak, mint a földek
eső után,
a hús virágaira, szájak
korall tenyészeteire,
az éggel teli szemekre és
a test változó tájaira,
amelyet tikkadton járunk be
éneklő katonákként,
vagy kúszunk bajaink
nehéz-bombázói elől
szerelmük sáncaiba.
(A hús virágai)

Simor András, aki „Könyörgés a szerelem ellen” címmel összegyűjtötte és sajtó alá rendezte Ladányi Mihály szerelmes verseit, komplexebben tekint a témára. Szerinte a magyar költészet gazdag szerelmi lírájában is ritka az olyan kiemelkedő költői életmű, amelynek indulásától bevezetéséig meghatározója a szerelem. Ladányi Mihály költészete e tekintetben leginkább Csokonaiéval rokonítható. „Akárcsak a nagy elődnél, Ladányinál is életérzése, világlátása, mondhatni minden emberi-költői rezdülése benne él szerelmi lírájában” Simor ajánlása: érzéki szenvedély, reménytelen társkeresés, magány és keserűség, testi vágy és belső békétlenség, a beteljesülés öröme és azonnali

hiánya teszi már-már regényszerűen olvasmányossá ezt a szerelmi költszetet. S Ladányi igyekszik megfelelni az elvárásoknak, csipetnyi iróniával megfűszerezve a Simor-féle receptet: ő az, aki a nagy szerelem helyett szívesen haladt a könnyebb ellenállás irányába, választva inkább a ledér múzsát. A buta kis tyúk akkoriban farát riszálta s könnyű kalandokért nyüszített untalan. Ez a múzsa nem gondos, jó asszony, hanem kócos, ugribugri szerető, a költő szerelemtől elhulló haján miatta van horgadó fejfedő.

Azonban ne gondoljuk, hogy Ladányi következmények nélkül prédikálhatott a szerelem gyönyöreiről és gyötrelmeiről, hiszen mások mellett nem más, mint Pándi Pál készített jegyzeteket róla. Pándi szemöldökét összevonja, mert ebben a napnak mind a huszonnégy óráját felélő költszetben a megszokottnál több idő jut a szerelemre (s nem is a plátóira), s kevesebb az áhítatra. A szocializmus éles tollú védelmezője rendre megmegfeddi az anarchista szabadlegényt, mert nem él rendes családi életet (!), nem a nyolc óra munka, nyolc óra pihenés, nyolc óra szórakozás törvénye szerint osztja be idejét, amint az ildomos lenne. Ladányi szeret „legénykedni”, ám szabadosságait az elkötelezett marxista-leninisták tudomásul veszik, hiszen végeredményben megmarad családon belülnek. A KB ülésein a Kádár-divat szerinti puritán stílus járta, ám az asztal alá rejtett folyóiratból a tagok szívesen olvasgathatták Ladányi Nyármegszemélyesítését: nagy mellei ringnak a vászoningben, kapál, de mintha szoptatná a vad, pucér, sikongó tengeriszárakat.

A vadmadár öröm nem röppent tenyerembe,
csak néhány tolla hullt elém a kövezetre.
Tévelygő voltam én - gondjaimhoz szögezve
deresül keserű vadkökény ifjúságom.
Az éhes ösztönök kombinéban az ágyon
ültek mellettem és elképzelttem remegve:
létezésem virág és szirma úgy hull egyre,
hogy csillagot gyújt a világ fölé halálom...
(Koraősz)

Ladányi népszerűségének növekedésében nagy szerepe volt szerelmi lírájának, mert egyszerre elégitette ki az irodalommal kapcsolatos romantikus és erotikus elvárásokat, már ami a megjelenítést illeti. Költeményei a szerelemvárás szép megnyilatkozásai, amelyekből megtudhatjuk, hogy már meleget is akar, nemcsak tüzet. Másutt elúzná magától a szerelmet, remek stílussal bemutatva az érzés ősidőktől fogva ellentmondásos voltát. Képes társadalmi töltést is adni a témának, például amikor tollára tüzi a takarékbetétért elvetelő nőt, kipellengérezve a szocializmus jellegzetes visszásságait. A fanyar szerelmek megörökítései a magyar szerelmi líra frissülését hozzák, olyasmitt itt előtte nemigen írtak, hogy a vágy titokzatos tárgyának hasa virágillatú és fiatal. A magasztost lehúzza a földre, a hétköznapiakba, olykor már-már a szentségtörés határát súrolóan: isten (kis i-vel) kávéházban ül, ahol a presszósnő-Mária kávé tesz elé. Isten ma is szerelmes Máriába, mozijegyet kínál neki s boldog, ha gömbölyű farát véletlenül megérintheti. A múzsa hozzá, mármint Ladányihoz fertelmes, kokettáló nők közül jön, akik nyaralásra vágynak vagy dicsfényről álmodnak. S mire az ihletet hozó hölgy feneke Ladányi-lovag ágyára zökken, a csípős országúti por lemarja kölnije illatát.

Nem is tudom
mi van a gyönyör alján
hogy reggelre

mintha nem is lett volna
hogy reggelre
mindegyik szerelem
kitömött kékmadár
pereg a tolla
(Nyolc sor)

Furcsa ellentmondás, hogy Ladányi költői pályája akkor jut delelőre, amikor megfogyatkoznak a személyiségét éltető kapcsolatok, a magányból való kiszabadulás esélyei, a vitális magatartás tünetei. Számára elsősorban a szerelem maradt, mint kötés és alkalom. Fülöp László elevenre tapint, amikor elszakad a „szexualitás mint botránykő” hagyományos beidegződéstől: „Költőnk a maga sajátos szerelem-elvét, spontán-erotikus érzelmeit és konvenciókat eldobó reneszánsz érzékiségét a gúnyosan emlegetett, ásító akadémizmussal, képmutatónak vélt erkölcsiséggel szegzi szembe – egyszerre megkeseredetten és felszabadultan, feszengve-fájdalmasan és pajkos kihívással. A ladányisan értelmezett szerelem alkalmi azílium csupán, a száműzetés ligete, amely őriz még valamit. Egy töredéket, nem többet, hiszen ez is csak egyetlen estére álmodott világ”

Ám a tiszta szigorúság hirdetői nem tekintenek elnézően a „reneszánsz” Ladányira, őket kifejezetten bosszantja, hogy a szépség huligánját nem érdekli az öröklét: egy jó nő legyen, meg egy ágy, esetleg még fokhagymás borjúszelet, jó étvágy, és ez elég az üdvösséghez. „A gondok, bajok elől egyedüli menedék e költészetben a nő, illetve nem is a nő, hanem a párzó állattárs, mert a szépnem csak meztelenül és szenvedélyektől lázasan kap itt helyet. Amiért élni érdemes, az a szép meztelen, a szép kis kanca, a nyugtalanító tomporú” – dohog Görömbei András. S ha egy „pénzes állat” elrabolja a „nőt”, csak azért lázadozik a költő, mert neki nincs annyi pénze. Görömbei számára visszatetsző az az önmentegetés is, hogy akik elítélik ezt a mentalitást, azok sem különbek, hiszen „két seft közt s megannyi panamában” gyártják képmutató intelmeiket. Következtetése: kétszeresen zsákutca a költészet számára az ilyen szerelem. Először, mert ez sohasem lehet menedék a gondok seregei elől: megoldás helyett csak pillanatnyi kábulatot ígér. A gyötrelmeket hallgatással próbálja elkerülni, s így csak fokozza azokat. (A jó tanács: a pszichológiai-szociológiai problémákat jelen esetben biológiai síkon nem lehet elintézni.) Másodszor: a szerelem ennyire csak nemiséggé redukálva lényegét és értelmét veszti. „Önzetlen ösztönünk” csupán ösztön marad, állati szintre aljasul. „Nem azt fájlaljuk, hogy erotikus ez a szerelmi költészet. Hanem azt, hogy csak erotikából áll, s ezáltal végtelenül torz, üres és diszharmonikus.”

De Ladányinak már nincs kedve iskolapadba ülni, helyette arra kéri a szerelmet, hogy nyissa ki kapuját, mert bár orrába felcsap az ősz szaga (37 évesen érezte így), elmegy a nyár, de nem hajlandó lemondani a szép madár megkaparintásáról. Szép mellek ragyognak mindenütt, amerre megy, s hozzá bőkezű a kéz, bővérű a száj. Őt a színek, a formák izgatják, s hogy milyen a lélek combhajlata. Nem szégyelli néven nevezni, mit szeret a nőkben: legkiváltképpen a vaskos lábakat és a kemény, vad melleket, a széles csípőket, a húsos karokat és az erdőtűz szemeket. Az ő Dulcineaája mellett a csenevész csitrik számításba se jöhetnek.

Vad élnivágyás tört reánk hirtelen
nercbundára vágynak az utcalányok
Szép kis kancám ne lézengjünk ilyen
gyámoltalanul az ügyes világon
Zsigereimre mindig büszke voltam

s rád is akit minden zsigerem áhít
Hogy szikráinkat hiába ne szórjam
kiálts rám tüzes köszörűkövem
(Dal a manézsban)

Később éppen maga Görömbei András rögzíti, hogy Ladányi „költészetének korábbi, nagyon erős erotikus színezete sem önmagáért való már, jórészt eszközzé minősült egy magasabb cél szolgálatában” Görömbei nem járja körbe, mit ért ezen, így magunk is elbizonytalanodunk: a kritikus által dicsért „Szerelmes vers”-ben például Ladányi saját bevallása szerint azért bocsátja áruba érzelmeit, mert a szerkesztők ennek örülnek. „Tudjuk, mi hol van egymáson, gyönyörűm” - vall zsigerei ösztönéről a szerző, nem éppen a lovagi költők stílusában. Az eset azt bizonyítja, hogy minden csak értelmezés kérdése, ugyanis akad elemző, aki értésünkre adja: ha Ladányi azt írja, szeretlek és álmodozom rólad, gondolhatunk a kedvesére, becsukódhat érzélgősen a pikáns verseket kedvelő bakfisok szeme, ő akkor is a forradalmat és a munkásosztályt helyettesíti be a szerelem tárgyával. Tény, hogy a többesélyes behelyettesítési lehetőség már szinte törvény Ladányi verselésében, azért a kizárólagosságig mégsem kellene eljutni. Még akkor sem, ha a poéta legszigorúbban vett szerelmes verseiben sem található idill, még akkor sem, ha lételeme, levegője, költői világa a politikum. Egyébként is nehéz igazat adni e felfogásnak, ha például Ladányi szombat esti könyörgését olvassuk a Nagymellű Lányhoz. A vágyakozó körúti mozi előtt ül és a csengetésre vár. Várja, hogy a Nagymellű Lány járjon-keljen a mozivásznzon, s hogy televiháncolja az estét. Nem valószínű, hogy az epekedő ezúttal is Ernesto Che Guevarára gondol, az ő térdének világitását óhajtja látni az álmatag protokoll-fogadás szendvicses tájjai között...

Szerelemből a szerelembe,
akárcsak jobb hazát keresve,
akárcsak kenyeret keresve,
szerelemből a szerelembe -
Megy az ember lefelé lassan
mintha egy lilium-lugasban,
árván és fogat csikorgatva,
egyedülbői a magányosba.
(Vándordal)

Az értelmezések ugyan változhattak Ladányi szerelmeit illetően, ellenben egész életében fennmaradt róla a közhelyszerű kép: úgy kapcsolódik mindenhez, hogy semmihez sem kötődik igazán, s valójában társtalan, mint minden garabonciás. Simon Zoltán csak erősíti a beidegződést, amikor néhány tollvonással portrét rajzol: Ladányi olyan ember, akinek nincs otthona, csak állomásai vannak, szállodák, szénapadlások, árokpártok és albérletek, s egyetlen igazi társa a szerelem, a szerető. „Persze, ez is olyan, mint az utazóké: esetleges és futólagos. Csak a költő képzel bele többet, álmodja mögé az igazit, a felemelőt. Ladányi ledér múzsjája éppen e nosztalgia miatt nem lesz soha némberré, s minden testisége és szókimondó nyersesége ellenére is ezért nem válik közönségessé” E nézet tetszetős és sok igazságot tartalmaz még akkor is, ha életrajzi adatokkal igazolható: a szépség huligánja azért nem csupán távolról imádta a nőket...

Ladányi fanyar tónusú és darabos szerelmi énekeiben Koczkás Sándor azt tartja különösnek, hogy minden tárgyias kiábrándultságuk és meghökkentő szabadszájúságuk ellenére sem a szerelmi relativizmus vagy hiábavalóság hirdetői. A lírikust másfél

évtizeddel túlélő irodalomtörténész érzékeny műszerként jelzi, hogy Ladányi kendőzetlenül vall a szenvedélyek és szeretkezések alvilágának minden tartást és értéket szétziláló élményeiről is. Arról, hogy ebben a módosultan ma is tovább élő alvilágban minden emberi kapcsolat sivár olcsósággá és csereértékké aljasul. „De ugyanakkor fájón panaszolja, hogy még mindig hús és érdek vására is ez a szívünkben melengetett érzés. S hogy az asszonyok lelkesítő szava helyett mennyi kapcsolatból csak unalom ásít” A költő igaz szerelem helyett csak fecsegést hall pénzről, divatról. A legfájóbbnak azonban azt érzi (sejti meg Koczka), hogy a cselekvési lehetőségeiben megcsappant kor egyetlen kalandjaként, egyetlen megnyilatkozási formájaként kell átélni a szerelmet. A szerelmi vallomást is fájó tudattal teszi, hiszen más sem maradt, csak a társ testének földje. Máskor illúziót rombol, mert a szerelem helyét átveszi a szex, a romantikáét az irigy féltékenység: bársonyos bőrkötésű könyvhöz hasonlítja az imádott corpust, amelyet egymás kezéből kapkodnak olvasói, emiatt az maszatos és izzadtságzagú. Ellenben a csalódás, a keserű lemondás rendszerint eredeti művészi produktumot eredményez:

Uh-uh, fáradt harcos vagyok.
A kigyó bokámra tekerőzhet, nem taposom.
Az asszonyok
nevetve rázzák csörgőjüket körülöttem,
tudom már, kit csalogatnak
ölük vidra-félszékébe az asszonyok:
egyiknek hét faluja van, körzeti varázsló,
másiknak tíz faluja van, körzeti fővarázsló.
Én nem adok már tehenet ezeknek az asszonyoknak,
uh-uh, végre fáradt harcos vagyok.
(Törzsfőnök esti éneke)

Nem az egyetlen ellentmondás az életműben: miközben Ladányi a közösségi társadalom elsőbrendűségét hirdeti, szakadatlanul meneküléssel, kivonulással kísérletezik. Védelmet, biztonságot keres, s talál egy-egy pillanatra szerelemben, házasságban. De az e körben szerzett élmények hatására írott versekben is sok a kettősség: lánc is lesz, nem csak öröm a feleség szülte rózsaszín gyerek, elvégre egy hivatásos forradalmár nem ringathatja a bölcsőt. A szeretett nő, ha feleség létszen, többé nem csodalény. Így válnak a múzsák sokgyerekes anyákká, paprikáskrumplit főznek estelente, a költő fűszeres vacsorák szagában álmodozik a világról. Az sem jó, ha nem kell megálmodni már, hogy a kedves haját a szél hogy markolássa, s mint kel blúza szelíd kovásza a tenyér melegétől. Egymáshoz szépen odakötte semmit sem kell álmodni már. Nem tudunk mihez kezdeni a szerelemmel, a város felett szentháromságként lebeg a válóperes bíró, az anyakönyvvezető és a küretőr. A maradék érzelmeket könnyen felzabálhatja a zöldszemű szörny, a féltékenység: a kedves kedvét holnaptól szabadnapos bakák kereshetik, hiszen riszálását százak lesik, magányukban hozzá suttognak a szalmazsákok. A szenvedő-senyvedő kizárólagosságot, hűséget követelne az oldalbordától, holott éppen ő maga veri nagydobra, hogy a női nem „hű állata”. Orrában édes esték idillje a vánkos meleg pehelyszagával, és éhes, forró tenyérrel kérőzik szappanuk után, fehérneműk fűszagú fellegére les.

Szeretem is, gyűlölöm is, Uram,
egész éjjel ölelném, fojtogatnám.
Kínokat hoztál e nővel, Uram,

s úgy reklámoztad, hogy szerelmet hoztál.
Arcomra-mázolt plakátod leázott,
kő-arcomban magány sunyít, Uram.
Nézd, száradnak ölen a tulipánok.
Szeretem, de már gyülölöm, Uram.
(Szeretem is)

Ladányi költeményei szociológiai hitelességgel mutatják magánéleti problémáit: szerelmi csalódás után szívesen nyalogatja sebeit, árvának, elátkozottnak, kivert kutyának érzi magát, amit – lévén művész – világgá kürtöl. A „hagyományos magányosság” szakadt, de kedves gúnyaként is hordozható, sőt büszkén felmutatható, mintegy felhívva a figyelmet a belső bajokra. De a termékeny magány Ladányinál, miként annyi embertársánál, szerelmi társtalanságba fordul, az öregedés és a halálélmény nála nem megjátszott, hanem valódi. Fájdalmasan korai halála igazolja, hogy betegsége nem képzelt volt, s állapotának romlását az alkoholizálás csak gyorsította. A körülmények szorításában, s derékig belemártva már a halálba, megannyi csalódás dacára is megtartó szerelem után sóvárognak a versei, a tragikumot a Rousseau-i strófák játékos rímei váltják. A társadalmon-kívüliségből, a csemői tanya szőlősorai közül a házasság és a társas lét annyinak látszik, hogy „valami tűz lángolt valami vén lábos alatt” A másik közelében meleg volt és fátyolos sültkrumpli-szag, amely a ruhákba ivódott. „Hát ennyi az egész, nem szabad túlbonyolítani a dolgot”.

Ladányi a szocializmus keretei között is végbemenő elidegenedés hű krónikása, aki a felsőbb elvárások ellenére, a „pártos közakarát” dacára sem hazudik, s ilyen értelemben életműve az egyik legigazabb. Sajnos, a későbbiek őt igazolták, hiszen az ezredforduló környékén tisztán látszik, hogy minden egyetemes gond ellenére a romlás gyökerei az ötven évnyi kommunizmusban erednek. Szerelem helyett testiség, értelmes cselekvési lehetőség híján menekülés az élvezetekbe, a szélsőségességbe. Húsz éve sokan nem értették, hogy Ladányi miért beszél prostitúcióról és devianciáról, hiszen akkor a Rákóczi tér inkább jelképesen, mint valóságosan jelentett valamit – ma a türelmi zónák kijelölésénél tartunk, s nem csupán Budapesten. Mégsem a véletlen műve, hogy a szerelem e költészetben ilyen központi helyet foglal el. A miértet Reuter Lajos így látja: a szerelemben jöhet létre az emberi érték legközvetlenebbül. Ladányinál azonban a szerelemből mindig szex lesz, az őszinte érzelem csak pillanatig tartó mozzanat. Mégsem mond le a szerelemről mint értékről, hanem mindig újrakezdi a keresést. Ez határozott szembenállás a prudériával, a képmutatással. Jobb az igazság könnyörtelen leleplezése, mint a hazugság takargatása. Ugyanis a valóságban gyakran a szex dominál, amely különben csak a látszatértékek világában lehetne integráló erő. Reuter az Új Forrásban: „A szerelemnek ezt a kis megvalósulási esélyét Ladányi mint jellemzőt mutatja meg. A szerelem tehát lehetőség az elidegenülés leküzdésére. De annak ellenére, hogy Ladányi költészetében ilyen fontos szerepe van a szerelemnek. Mégis a totalitás szemszögéből tudja tekinteni ezt a szenvedélyt. Onnan pedig, ha a szerelem nem válik szexszé, akkor visszavonulást, menekülést vagy erőgyűjtést jelent, de mindenképpen visszacsúszást a magánélet szférájába. Mégpedig azért, mert magánélet és közélet között bizonyos szempontból éles törés van” Reuter Lajos Ladányi esélyeit úgy ítéli meg, hogy ezt a bizonyos törést csak úgy lépheti át, ha a szerelmet mint szélsőségességet megsemmisíti. Utólag könnyű okosnak lenni: a kísérlet nem sikerült.

Nem, a Nagy Szerelm nem létezik.
Csak álmok egymásról, és tévhitek.

Csak szer, mit ön-bajára két beteg
édes szirupban oldva megiszik.
S amikor az őszből ránk rozsdá perreg,
és ágyékunk hideg, csorba edénye
alatt a tűznek se heve, se fénye,
csak akkor nyújtunk őszintén kezét.
(Kapcsolatok)

Ladányi az, akit nem csapnak be még a legrafináltabb asszonymosolyok sem, de tenyerén hordozza az utcalányt, ha nem negédes - igaz, előre figyelmezteti, bele ne kezdjen élettörténetébe. Ezzel együtt ő sem úszhatta meg szerelmes természetének freudista értelmezését, amelyet Belohorszky Pál közvetített felé. Ezek szerint az égő felhámú élmények mélyén az érzéseivel álmatagon laternamagicázó kisfiú rejtőzik. Ezért is érzi a lélek mélységeibe alászálló azt az örök-beteljesíthetetlen anyakereső nosztalgiát a Ladányi-sorok homályaiban, a képtelen vágyat, hogy a szerelem önmagán is túlmutasson, s az odakéredzkedőt visszalopja a gyerekkorba. „Ebben az önemésztésben vérbővé duzzad az érzés, felejtí a teljesülhetetlent, s a dús asszonyi állathoz, a Willendorfi Venus őstőmegeihez menekül, hogy innen csak izzóbb vágyakkal terhesen lépjen tovább kísértő illúziói felé. A szerelem a hétköznap oktondi ünnepe: nincs, nem lehet jelentése, gyözködné magát, de hínárjából sehogy sem szabadul, a varázsszavak itt nem segítenek. Most már inkább templomot emel neki, hogy bálványát meztelen imádjá. A rajongás könnyedén váltogatja tárgyait, a kicsinyes vagy éppen magafeledőn nagylelkű, angyali nőstényeket”... Kétségtelen, hogy Freud pszichoanalízise termékenyítő hatást gyakorolt a művészetekre, bár a hetvenes-nyolcvanas évek divatos művészetpszichológusai mintha minden lélektani jelenséget az anyakomplexussal akartak volna megmagyarázni.

És vigyél engem kísértésbe,
földi gyönyörbe, meleg húsba,
részegen dőljek forró szélbe,
ne apadjon az erőm kútja.
Dicsértessék a te neved,
édes ágyé kod, jó karod,
gyújts fel tüzeddel engemet,
s légyen meg az akaratod.
(Fohász)

Ahogy a csavargó szegénylegényből magányos költő lett, munkásságában úgy szaporodnak a sötétebb tónusú motívumok: kifosztottság, elhagyatottság, kiábrándultság, öregség, betegség, halál. Fekete képei szinte riasztóak: gyermekeit összeégett álmoknak nevezi, előző életét emlékek krematóriumának, szeretőjét keserű csontra szögezett édes húsnak. Szerelmes verset a borhoz ír, mint Csokonai csikóbőrös kulacsához: az ital olyan, mint a legszebb érzélem, minden sejtet megsimogat, a szépség huligánját vad izgalom fogja el érintésére. Másutt a költő hajóshoz hasonlítja magát, akinek útja Kalüpszótól Pénélopéig tartott, és vissza. Szekerce csattog az öbölben, indul már érte egy hajó az időből. A szerelem át- és megéléséből szerelem utáni sóvárgás lesz, a sorok között egyre inkább a „valami végleg elveszett” hangulat uralkodik el, ugyanakkor megmarad a hit a legszentebb érzemény megtartó erejében. Ennek ad hangot Garai Gábor is, aki húsz év elteltével, a nyolcvanas évek elején Ladányit már pótolhatatlan, nélkülözhetetlen költőnek nevezi - nem úgy, mint

indulásakor: „Ladányi szerelmi lírája nélkül nem is lenne Ladányi. Úgy tetszik, egyetlen igazi örömét a szerelemben, a nőben, a nőkben találja meg. Tőlük még másnapos se lesz. Rokonszenves nyíltsággal beszél arról, hogy egy cseppet sem monogám természetű. Szerelmi vallomásai úgyszólván az egész női nemhez szólnak, s ezt a kollektív bókot minden lány és asszony elfogadhatja, talán még inkább, mintha a költő egyetlen Júliájához énekelne (akár mindig éppen az egyetlenegyhez)”.

Nyilasy Balázs másfajta magyarázatot talál Ladányi örökös szerelem-éhségére, mint az eddigiek, nézeteit már csak ezért sem hagyhatjuk figyelmen kívül. Nyilasy meggyőződése az, hogy az irodalmár a szerelemmel sem akar mást a művészetben, mint profanizálni. A profanizálás egyik iránya szerinte (a Ladányira oly jellemző vaskos, népi szemléletnek megfelelően) a szerelem testes, érzékies jellegének a lelkeséggel való szembeállítás, az ember földies, anyagszerű lényének előtérbe helyezése. Dús idomok, feszes comb, erőteljes kebel, németalföldi festők modelljeit megidézõ testarányok - íme, a Ladányi-féle szépségeszmény. Az ő ideálja növényi lény, ki a szerelemnek mint napfénynek adja át magát. Nyilasy: „Másik nyilvánvaló alaptörekvése a nagy érzés ellentmondásos voltának hangsúlyozása, annak a lélektani folyamatnak a leírása, azoknak a kapcsolattörténeti állomásoknak, jellegzetes stádiumoknak a felvázolása, amelyek során az elsõprõ testi szenvedélyből megunás, a boldog egybeforrottságból elviselhetetlen bilincs, a társi közösségben való reménykedésből magány, a pillanatnyi felkavaró illúzióból dezillúzió lesz”. Ez a folyamat számtalanszor ismétlődik életünkben, de mindig ugyanúgy ér véget: a költő gyakran nem is tudja másként szemlélni az egészet, mint erőteljes cinizmussal. Az első együttalvás után úgy érzi az ember, hogy a mellette fekvő nőnemű lénynek micsoda húsa van, forró a szája, gödrös az áll, bőrének vadító a szaga. Később már terheseek lehetnek a reggelig hallgatott élettörténetek, s a szexuális aktivitás csökken. Nyilasy diagnózisa megállja a helyét: a profanizációnak megfelelően elmaradnak e költészetből a szerelmi líra pozitív töltésű helyzetei és kellékei, jellegzetes, visszatérő motívummá válik viszont a szakítás, a válóper, a vasárnapiapuka-szituáció.

Amikor észrevettem, hogy hazudik, szeretni kezdtem.
Régi asszonyaimra emlékeztetett. S az éjszakák azóta
úgy törnek rám megint, mint amikor még
ama asszonyok miatt virrasztottam.
Szél zörgeti a faredőnyöket, és a rések között
csíkokban hull rá a fény. Így terít
meztelen testére fegyencruhát.
S feje alatt a párna
fűrészpornál puhább.
(Éjfélkor)

A „Bejegyzések a családi Bibliába” című posztumusz, Simor András által összeállított kötetben közölt megrendítő szerelmes versek arról tanúskodnak, hogy Ladányi hiába kívánt olykor „egy asszonyt selyemben és jószagún”, végül mindig „sáros és löporszagú volt az arca”, de semmiképpen sem szerethetett mást. Simor ajánlja figyelmünkbe, hogy Ladányi utolsó korszakában alakítja ki azt a rövid verstípust, amelyben - szóljon fájdalommal vagy gúnnyal, beszéljen szerelemről vagy politikáról - már a tudó zihálása a költemény, és minden sort az élettől búcsúzó költő lök ki magából. Az utolsó ilyen, amelyben Ladányi Mihály a magányt nevezi szerelmének, így hangzik:

Jó estét magány, szerelmem,
jó estét vacogásom.
Mindent megpróbáltam a nap alatt,
nem alázhat meg már senki,
se hatalom, se asszony, se barátok -
a sorssal ellentétes irányban
visz már a lábam!
(Jó estét magány...)

Ám a végső magányig hosszú volt az út, amelynek végén, miként a költőt gyakorta, minket is megérint kedvesen a kezdet. Hogy is volt? Valahogy így:

Gallért fölhajtva baktatsz,
egy lányra gondolsz, s nem tudod, hol él;
húsz éved nőt becézni vágyó kedve
csillan szemedben; fűszálon a dér;
s fölötted, mint aki valami nagyot gondol,
lefordul ágáról egy bronzsínű levél.
Minden megvan?

Jegyzetek

- 1 Ladányi Mihály vallomása a „Tűz-tánc” című antológiában szereplő versei előtt (1958).
- 2 Idézet Sinka István „Bihari táj” című verséből. (Élet, 1938. április 24.)
- 3 Az idézet Ladányi Mihály „Öreg anyókák” című verséből való.
- 4 Koczkás Sándor kritikája az Élet és Irodalomban (1959. november 20.)
- 5 Idézet az „Az út kezdete” címet viselő első kötetből.
- 6 „Az út kezdete” című kötet beköszöntő versének egyik sora.
- 7 Jellegzetes „ladányis” képek „Az út kezdete” című kötetből.
- 8 A recenzió „Egy költő” címmel jelent meg az Esti Hírlap 1959. október 14-i számában, az írás szerzőjének megjelölése nélkül.
- 9 Pomogáts Béla „Az út kezdete” című első kötetéről írt rövid ismertetőt „A Könyvtáros” című folyóirat 1961. januári számában.
- 10 Ilia Mihály írása Ladányi Mihályról „Egy fiatal költő indulása” címmel, mely a Tiszatáj című folyóirat 1959. december 10-i számában látott napvilágot.
- 11 Ladányi Mihály „Itt szállodák” című négy soros versének második sora.
- 12 Illés László kritikája az „Öklök és tenyerek” kapcsán a Kortárs 1961. decemberi számában.
- 13 „Hitvallás és tépelődés - Megjegyzések Ladányi Mihály új verskötetéről” Garai Gábor írása az Élet és Irodalom 1961. november 11-i számában.
- 14 „Külváros” címmel Ladányinak két verse is megjelent. Az idézet az „Öklök és tenyerek” című kötetben megjelent költeménynek utolsó sorai.
- 15 Garai Gábor kritikája az Élet és Irodalom előbb idézett számában.
- 16 „Mint a madarak” címmel Bihari Sándor a Napjaink 1963. július 10-i számában jelentette meg írását Ladányi Mihályról.
- 17 Élet és Irodalom, 1963. június 1.
- 18 Mezei András az Új írás 1963. augusztusi számában közölt ismertetőt „Ladányi Mihály: Mint a madarak” címmel.
- 19 Fülöp László recenziója az Alföld 1965. júliusi számában „Ladányi Mihály: Utánad kószálok” címmel.
- 20 „Hiába lobogok a század terein” címmel Koczkás Sándor Ladányi Mihály verseiről közölt írása a Kritika 1966. márciusi számában.
- 21 Recenzió a Népszabadság 1962. február 9-i számában K. T. aláírással.

- 22 Fülöp László kritikája az Alföld 1965. júliusi számában „Ladányi Mihály: Utánad kószálok” címmel.
- 23 Koczkás Sándor Ladányi Mihály verseiről a Kritika 1966. márciusi számában.
- 24 Idézet Ladányi Mihály „Szegény költő dala” című verséből.
- 25 A sorok a „Blues” című versből valók (Utánad kószálok).
- 26 „Ide születél öregem” címmel Pándi Pál jegyzetei egy szocialista lírikusról, azaz Ladányi Mihályról a Kritika 1965. novemberi számában.
- 27 Héra Zoltán cikke a Népszabadság 1967. október 21-i számában Ladányi Mihály „Dobszóló” c. kötetéről.
- 28 Pomogáts Béla a Tiszatáj 1970. januári számában Ladányi Mihályról.
- 29 Sükösd Mihály „Üvöltés” című könyve a beat-irodalomról.
- 30 Lásd: Lenin összes művei.
- 31 Lásd: Marx Károly művei.
- 32 Hans Joachim Störig: A filozófia világtörténete.
- 33 Idézet Ladányi „Amikor a szél visz valamerre” című verséből, amely a „Túloldalon” c. kötetben jelent meg.
- 34 U.o.
- 35 Arthur Schopenhauer: A világ mint akarat és képzet (1819).
- 36 Az út kezdete (Ladányi Mihály első verseskötete). Koczkás Sándor az Élet és Irodalom 1959. évi 47. számában (november 20.) elemez.
- 37 Kovács Kálmán az Új írás 1962. januári számában említi ezt.
- 38 Ebben Ladányi legfontosabb kritikusi (Koczkás Sándor, Fülöp László, Illés László, Görömbei András, Nyilasy Balázs, stb.) a lényegét illetően egyetértenek.
- 39 Illés László írása a Kritika 1963. decemberi számában „Ladányi Mihály: Mint a madarak” címmel.
- 40 Kritika, 1965. november.
- 41 Faragó Vilmos: Hasonlók és hasonlatok. Élet és Irodalom, 1967. 47. szám.
- 42 Jelenkor, 1968 június (Stenczer Ferenc írása a „Dobszóló” című Ladányi-kötetről).
- 43 Kis Pintér Imre: A túloldalon? Élet és Irodalom, 1969. 31. sz. (augusztus 2.).
- 44 Fekete Sándor: Minden máshol zajlik? Napjaink, 1970. 8. sz.
- 45 Sükösd Mihály: Üvöltés.
- 46 Szilágyi Ákos a Kritika 1974. augusztusi számában.
- 47 Kristó Nagy István Ladányi „Kedvesebb hazát” című kötetéről a Forrás 1972. novemberi számában, majd a „népiségről” a Könyvvilág 1974. évi 5. számában.
- 48 Lengyel Balázs: Élmény-gazdálkodás (Élet és Irodalom, 1974. augusztus).
- 49 Jenei László: Mintha történe munka vagy valami (Orpheus c. folyóirat).
- 50 Pándi Pál a Kritika 1965. novemberi számában.
- 51 Alföld, 1968. január.
- 52 Jelenkor, 1969. december.
- 53 „A komolytalan” címmel Héra Zoltán írása Ladányi új verseiről. (Népszabadság, 1969. június 7.)
- 54 Koczkás Sándor A forradalmi vágyak poétája (Kritika, 1970. november).
- 55 Alföld, 1972. február.
- 56 Napjaink, 1967. december.
- 57 Kortárs, 1975. május.
- 58 U.o.
- 59 Szilágyi Ákos Ladányi „Kitépett tollú szél” című kötete megjelenésekor írta ezt. (Kritika, 1974. augusztus)
- 60 U.o.
- 61 Péntek Imre: Rekedt dúdolás közösségkeresőben. Ladányi Mihály költészetéről (Életünk, 1977. évi 3. szám).
- 62 U.o.
- 63 Farkas László: A szomorúság Anteusa (Új írás, 1981. június)
- 64 Népszava, 1987. augusztus 15.
- 65 U.o.

- 66 Magyar Hírlap, 1987. szeptember 18.
67 U.o.
68 U.o.
69 Népszabadság, 1987. július 18.
70 Élet és Irodalom, 1959. 47. szám (november 20.)
71 Pomogáts Béla Ladányi Mihály „Az út kezdete” című kötetéről (A Könyvtáros, 1961. január).
72 Tiszatáj, 1959. december
73 Kortárs, 1960. február.
74 Új írás, 1960. január.
75 Kortárs, 1963. szeptember
76 Kritika, 1963. december.
77 Új írás, 1963. augusztus.
78 Alföld, 1965. július.
79 Új írás, 1968. 1.sz.
80 Napjaink, 1967. december.
81 Kritika, 1969. december.
82 Alföld, 1970. 1. szám.
83 Jelenkor, 1969. december.
84 U.o.
85 Alföld, 1970. október.
86 Jelenkor, 1970. szeptember.
87 Kortárs, 1972. január.
88 Kritika, 1972. február.
89 Magyar Szó, 1974. október 26.
90 Élet és Irodalom, 1974. augusztus.
91 Kortárs, 1975. május.
92 Kritika, 1975. február.
93 Élet és Irodalom, 1977. 23. sz.
94 Jelenkor, 1960. január.
95 Ezredvég, 1996. október (Ladányi Mihály-émlékszám).
96 Sükösd Mihály a Népszabadságban
97 Gábor István a Magyar Nemzet 1961. dec. 23-i számában
98 U.o!
99 Ladányi Mihály: Könyörgés a szerelem ellen. Összegyűjtött szerelmes versek 1955-1985.
Sajtó alá rendezte: Simor András.
100 Kritika, 1968. január.
101 Alföld, 1968. január.
102 Alföld, 1970.1. szám.
103 Alföld, 1970. október.
104 Kritika, 1970. november.
105 Új Forrás, 1975. 1. szám.
106 Kritika, 1975. február.
107 Kritika, 1983. június.

KASKÖTŐ ISTVÁN

Számadás

Se kutyabőröm se bibliám,
borbélymester volt az apám,
nem főispán.
Magyarnak is csak ippeg hogy
magyar vagyok,
sem Ős-, sem Igaz-, sem Jó-magyar...
még nemes sem vagyok.

Nem vagyok Vajktól
származott csuhás pópista...
Elkárhozott vagyok.
Pogány paraszt, egy eltévedt eretnek,
kertemben csúszok-mászok térdemen:
ott is magot s nem keresztet vetek.

Kardot sem fogtam,
– békében telt el életem –
oláht, cigányt de még zsidót sem öltem,
és Csukát is csak hírből ismerem.

Hazám, hol kínok közt szült az anyám
oly messzi van!
Szomszédom olasz, spanyol, sváb... meg kínai,
s ha netalán kérdezi valaki,
azt mondják rám: "magyar".

Se ős-, se igaz-, se nemes,
csak egy közönséges, ki annyi év után,
még ma is magyarul számolja,
– hányan vannak,
ha a ködös őszi alkonyatban
zajos gágogással délre húznak
a kanadai vadludak.

KAMARÁS KLÁRA

Történelmi igazságunk...

Igazságot, igazságot!
Nyalka ifjak így daloltak...
Gyöngyös párták hajbókoltak.
Igazságot a hazának,
Erdejének, rónájának,
Világisten zöld kalapján
Árvalányhaj bokrétának!

Igazságot, igazságot!
Még a pap is ezt tanítja,
A tanító meg papolja,
Aki mondja, az se tudja,
Aki tudja, elhazudja.
Meg ne kérdezd, hogy mi, hogy' volt,
Meg ne kérdezd, hogy ki látta,
Milyen volt a szegény ember
Gerinctörő igazsága:
Kapt le paraszt a süveged!
Jön a csendőr, ad majd neked
Igazságot!

KŐ-SZABÓ IMRE

Egyedül

Erzsi néni – férje után – családi nevén Varga Pálné finom húslevest főzött. Jól felzöldségezte, ahogy a férje Pál uram – Varga Pál – azt már több mint ötven éve szerette. Sietett a csomagolással, mert a városba vivő egyórai buszt el kell érnie, mert a kórházban kettőtől van látogatás. Varga Pál a hetvennyolc évével, most került először ebbe a városi intézménybe, Eddig elkerülte minden nyavalya, meg nem is nyüglődött sokáig, ha valami baja volt. Mindig mondta, az ő szervezete olyan, hogy minden hibát helyre állít. Ebben talán nem is tévedett, mert úgy élt, mérséklettel, ahogy az illik. Csupán a szívére panaszkodott néha, ilyenkor ivott a házi pálinkából egy kupicával, mondván ez szíverősítő gyógyszer és a baj elszállt. Pár nappal ezelőtt azonban olyan szorítást érzett, hogy a pálinka után sem múlt el, mentőt kellett hívni. Az orvosok komor arccal néztek Erzsike néniére, ha hogyléte felől érdeklődött. Legtöbbször csak megveregették a vállát.

– Nyugalom, rendbe fog jönni! – vigasztalták, de ez a mondat egyáltalán nem volt kecsegtető számára.

Már egyszer belegondolt, mi lesz akkor, ha... Ez a bizonyos ha, természetes módon vetődik fel az ember gondolatában, úgy közel a nyolcvanhoz. Ezt azonban nem merte, nem akarta folytatni. Tudta, ha az a bizonyos, ha bekövetkezik, akkor ő egyedül marad, magányosan. Aztán mi lesz vele?

Inkább a csomagolásra figyelt, mert most ez a legfontosabb. Szépen összekészítette, a levest egy jól zárható üvegbe tette. A zöldségeket, meg egy kis húst egy műanyag tálba. Az egészet egy fonott kosárba helyezte, mert ezt könnyen viheti, le lehet tenni, nem kell fogni. A busz pontos volt, időben a kórházhoz ért. Megkereste a liftet, szemüveget vett elő és megnyomta a 6-os gombot. Ez jelentette az emeletet, meg a kardiológiai osztályt, melynek nevét ki sem tudta mondani. Csak annyit jegyzett meg, hogy a liftből ha kiszáll, jobbra kell mennie és Pál uram az 5-ös számú szobában van, mindjárt, ahogy belép a szoba ajtaján, jobbra az első ágy. A lift halk neszezéssel emelkedett, majd kinyílt az ajtó: Erzsike néni, kezében a kosárral, a húslevessel jobbra fordult, belépett az 5-ös számú ajtón. Ott érte a döbbenet, jobbra az első ágy üres volt. Csak állt az ajtóban, szinte földbe

gyökerezett a lába. A többi ágyon fekvő betegek csendben feküdtek. Aztán egy nővér jelent meg az ajtóban és megérintette Erzsike néni karját.

– Tessék velem jönni! – mondta kedves hangon és irányította egy másik szoba felé.

Már sejtette, hogy nagy a baj. A gondolatot azért nem engedte magához, hátha csak elvitték egy másik vizsgálóba. A nővér egy kezelő helyiségbe irányította, leültette, megfogta a kezét, ránézett, kedves kék szemekkel.

– Pali bácsi az éjjel eltávozott. Nem bírta a szíve – mondta kedves, megnyugtató hangon. Még hozzá tette:

– Nem szenvedett, csendben elaludt.

Erzsike néni könnyes szemmel a szemközti falat nézte. Nem látott ott semmit, de nem vette le szemét róla. Aztán arra gondolt, ilyen egyszerű a távozás. Fogja az ember magát és egy kórházi ágyon elalszik, és csak úgy kísétál ebből a világból.

Nem szól semmit, vagy lehet, hogy szólt, de nem hallotta senki. Még ült ott egy darabig, erőt gyűjtött, felállt és kosárral a kezében, benne a finom levessel, kijött a kórházból. Szinte nem is tudta merre megy, csak lépegetett lassú léptekkel és Pál uram arcát látta maga előtt. Aztán arra eszmélt, hogy a buszon ül, utazik hazafelé. Kezében fogja a fonott kosarat, benne a levessel. Nem szólt senkihez, kinézett a busz ablakán, a táj hosszú vonalak formájában futott a szeme előtt. Hazaérkezve, bement a konyhába, letette a kosarat, levetkőzött. Aztán a levest egy fehér kis fazékba öntötte az üvegből. Ebbe kezdte melegíteni. Az asztalra két tányért tett, mellé szalvétát és kanalat. Mikor a leves megmelegedett, az asztal közepére tette, egy lapos deszkára. Leült az asztalhoz, mint mindig, ugyan úgy. Várta Pál uramat a vacsorához. Ült, várakozott, talán már egy fél óra is elmúlt. A leves is langyos lett, de ő kitartóan ült szótlanul, nézte az ajtót és várt..

DEDIK JÁNOS

Kutyus

Egy kulturális fellegvárnak nevezett fővárosban, részese voltam az alatti megható jelenetnek.

Forgalmas főútvonalon lévő, postafiók előtt üldögéltem, pihengettem, a délutáni órákban a lábaim elfáradtak a sok sétálástól. Mai napra egy kicsit túl méreteztem a séta mennyiségét. Na, de nem erről akartam írni, mert a fáradtságom magánügy, de az alábbi esetet nem tekintem magánügynek.

Az emberek jöttek-mentek, ki erre, ki arra. Unalmamban figyelgettem a posta forgalmát. Arra lettem figyelmes, hogy a bejárat előtt egy torzonborz elhanyagoltnak látszó kis kutyus üldögélt. Fejét forgatta, mintha a gazdáját várná. Arra gondoltam ezt a kis ebet, jól meg gyalogoltatta a gazdája. De tévedtem, mert a gazdi nem jött. A kis fekete gombóc, hiába várt, csak a pici piros nyelvecskáját lógatta, hol jobbra – hol balra. Egy kis idő elteltével, motorbicikli kanyarodott a posta közeli bejárat felé. Vezetője levette bukósisakját, majd hátáról lekapta hátizsákját. Kivett belőle egy hosszú baget szendvicset, kicsomagolta, majd félig a motorra ülve elkezdte enni. A kutyuska, mikor meglátta a falatozó fiatalembert, szép lassan oda-somfordált, majd egész közelébe leült eléje és mereven figyelte az étkezőt. Nézte, nézte, egyre csak figyelte szerényen, hogy fogy a baget egyre csak rövidebb lett. Nem ugatott, nem morgott, csak figyelt. Időnként a nyelvét nyújtotta ki. Semmi nem történt, csak a szendvics fogyott. A fiatalember csak evett, időnként ránézett a kutyusra, aki sóvárogva nyújtogatta pici kis nyelvecskáját. Hiába! – még egy icipici kis morzsácska sem hullott le. A kis kutyuska türelmesen várta a csodát, hátha leesik egy kis morzsika, vagy a jó étvágyú fiatalember megszánja és a baget csücskét, legalább elédobja. De nem ez történt, a szendvics gyorsan elfogyott. A kutyuska várt, de hiába, még a zacskóban lévő morzsa is az összegyűrt papír martaléka lett, és csekély tartalmával együtt a közeli szemetes kukába került.

A kis kutyuska, nem akart hinni a szemének, ilyen nincs, gondolhatta magában. Az emberek jószívűek általában. Nekem pont, ilyen embert kellett kifognom, aki még a morzsikát is sajnálja tőlem.

Lassan felállt, még egyszer visszanézett a fiatalemberre, aztán szépen visszaült a posta ajtaja elé.

Egy biztos, hogy a fiatalemberből a jószívűség hiányzott.

KÖLTŐ NAGY IMRE

Az őszi napsugárhoz

Melegíts föl, őszi napsugár!
szedd össze most minden erődet,
s melegítsd föl az én lelkemben
a hervadó, fázó mezőket.

Hadd nyíljon még virág, s hadd legyen
az én lelkemben is őszi hőség,
ne csak a darázsnek ragyogjon
a szőlőfürt és a dicsőség.

S nékem is jusson egy pohár must,
amely gyógyít, mert beteg vagyok,
s amelytől az én két tört szemem
újra tiszta tükörként ragyog.

NAGY IMRE: *Tücsök a máglyán* Budapest, 1976, Szépirodalmi Könyvkiadó

BUDA FERENC

Karrierpolitikus

Topi úr kisír, elrak.

Sikk e rút lírai por.

Úri kert, iskola-pír.

Kurír kiír, letapos.

Ír, tipor a klerikus.

Tapír rí, kolerikus.

Prolika, úri sikert

úr ír ki – „elparkosít.”

BUDA FERENC: *Még élsz, Versek* 2016

Forrás: DIA <https://pim.hu/hu/dia>
<https://pim.hu/hu/dia/dia-tagjai/buda-ferenc#>

UMHAUSER FERENC

Reinkarnáció

Az ércotelér gyanútlanul pihent a puha kőzetpaplan alatt. A szél, az eső, a napfény és a fagy lassú, de szüntelen szorgoskodásának eredményeként a felszínre került. A biztonságot nyújtó anyaméh után vakcin hunyorgott a fényben.

Egy idő múlva furcsa, két lábon járó lény tévedt arra s ahogy észrevette füttyentett egyet, majd felkiáltott: „A rézangyalát!”

Elment, de nemsokára többedmagával, dübörgő, füstökádó szörnyetegeken tért vissza. A szörnyek acélkörmeikkel és fogaikkal a földanya testébe martak, majd amikor már nem tudtak mélyebbre vájni, gyémánt élű visítva csikorgó fúrókkal hatoltak egyre beljebb. Aztán gusztustalan, síkos anyagot engedtek a furatokba, amit tekergőző köldökzsinór kötött össze a külvilággal.

A zsinóron röpke bizsergés futott végig, egy villanás, a föld tompa morajlással megremegett s az ércömzs apró darabokra hullt. Úgy érezte meghalt.

A bányászok csillékbe rakták a felaprózott ércet. A csillékből vagonokba, a vagonokból dúsítóba, majd a kohóba került.

A kohó melege a magmáera emlékeztette, ahol embrióként a létezés hiábavaló mulandósága felé elindult.

A NAGYEMBER kicsike volt, és kopasz. Ezt hivatott ellensúlyozni a szobor monumentalitása, amely biztonságot és erőt sugárzott.

A formát öntőmunkások vették körül s a nagy művész irányította őket. Míg a bronz megszilárdult, a nagy művész a reinkarnációról tartott előadást s később erről szeretet volna véleményt kicsikarni az öntudatos munkásosztálytól, de az annyira öntudatos volt, hogy a véleményét megtartotta magának.

„Reinkarnáció”. Ez volt az első szó amit hallott, miközben lassan , hülve formát öltött. Nem tudta mit jelent, de soha többé nem felejtette el.

Kibontották az öntőformából. A nagy művész elégedetten mustrálta művét, hiszen nemcsak a NAGYEMBER nagyságát, hanem az övét is demonstrálta ez a szobor. Majd féltő kezek bugyolálták be és kötelekkel fonták körül, azután egy daruszerkezet teherautóra emelte.

A kiemelt jelentőségű város, kiemelt jelentőségű terén már várt rá a vörös márvány talpazat. Hatalmas éljenző tömeg gyűlt össze a tiszteletére, pontosabban a NAGYEMBERére, azonban ez mindegy, hisz mától ők egyet jelentenek.

A szónok hosszasan méltatta ifjúságát, férfikorát, dicső tetteit, melyek ily nagygyá tették. A hallgatóság lelkesen éljenzett és tapsolt s ő állt a dicsfényben megrészegülten. Az ünnepség csúcspontjaként társadalmi szervezetek, jelentős (de annyira nem nagy) emberek, majd totyogó apróságok, erejük teljében lévő munkások, könnyes szemű nénikék, s végül a sokat megélt aggastyánok helyeztek virágot lábaihoz.

Az ünneplés lassan elcsendesült s a tér kiürült. Egy veréb szállt a fejére és addig tollázkodott, mígnem a fennkölt pátoszt egy szépen formált ürülék prózaiságával oszlatta szét.

Az utcákat és tereket az éj vonta bársonyába, a szobor jólesően nyújtózott a fárasztó nap után.

De mi az a sanda árnyék, ki lopózik a sötétben?!

Egy középkorú férfi volt az, szemeiben izzott a gyűlölet. Alaposan körülnézett, és amikor meggyőződött róla, hogy nem látja senki, leköpte. – Te rohadt piszok! – sziszegte és duplázott, majd ahogyan jött, úgy osont el.

A szobor méltánytalannak találta a helyzetet, de mégis valami megmagyarázhatatlan rosszszérzése támadt: – Hátha nem is olyan nagy a NAGYEMBER.

Az atrocitások mint sűrűbbé váltak – igaz még csak éjszaka –, a nagyobb ünnepeken és évfordulókon pedig elhangzottak a NAGYEMBERT tömjénező dicshimnuszok, amelyeket már ő is, és az egyre fogyatkozó és mind kevésbé lelkes tömeg is kívülről tudott. Az viszont a leglidércesebb álmaiban sem sejlett fel, hogy majd valaki a veréb produkcióját megirigyleti.

A férfi részeg volt és nagy erőfeszítésébe került, mire sikerült felmásznia és úgy elhelyezkednie a szobor fején, hogy neoavantgard kifejező eszköze pontosan oda kerüljön, és azt fejezze ki, amit „művész” érez.

A nép most valóban lelkesen tapsolt és éljenzett, bár ez már nem a szobor reprezentálta személynek és az eszmének szólt.

Két bőrkabátos egy gépkocsiba tuskolta a merénylőt, majd a szűnni nem akaró ovációt géppisztolyugatás hallgattatta el. Néhányan véresen rogytak a földre, a többiek fejvesztve menekültek. Pár nap viharelőtti csend után vérgőzősen tobzódott a történelem. Emberekkel és eszmékkel számoltak le (azt hitték végleg), azután a hozzájuk kötődő jelképeken és szobrokon volt a sor, mintha ők tehetek volna arról, amit az emberek társítottak hozzájuk.

A nagyember (már csak így kisbetűvel, hisz a nagytestvérhez menekült, hogy mentse az irháját) szobrára is sor került. Egy drótkötelet tekertek a nyakára, a másik végét egy teherautóhoz erősítették, felbőgtek a lőerők s a márvány talapzat recsegve engedett, a szobor a földre rogyott. A tömeg diadalittasan ünnepelte győzelmét, mindenki megpróbált egy darabot letörni valamilyen szerszámmal, hogy ezzel is elégtételt vegyen az őt ért sérelmekért.

A nagy diadalt nagy gyász követte. A történelem ingája nem akart középen megállni, vitte a tehetetlenség, (akárcsak a tömeget).

Jöttek viszonylag nyugodtabb évek is, ám erről a szobor mit sem tudott, darabokra törve hevert egy kert sarkában. Ócskavasat gyűjtő gyerekek fedezték föl. (Gyűjtsd a vasat, gyűjtsd a fémet, ezzel is a békét véded! – És ha ágyút öntenek belőle?)

Újra öntödébe került. Az éppen aktuális eszméket megtestesítő Nagyember tervén dolgozott, az éppen pályája csúcán lévő nagy művész.

– Kohó – forma (eszmélt a szobor) – bebugyolálás – daru – teherautó – márvány – lepel – avatóbeszéd – ... – totyogó apróságok – könnyes szemű nénikék – veréb ...

– Mintha valahol, már valamikor... Hát persze! Reinkarnáció!

– Már meg sem lepődött, amikor egy középkorú férfi óvatosan, körülkémlelve odalépett...

(Az írás itt befejeződik, azonban a történet...)

KORIM LÁSZLÓ

Fogadkozás

Hízott ötletekbe már nem sandítok,
nem vetek keresztet nyomotok láttán
s ha magányos perceimben elvágom egy picit,
dalolok vagy fütyülök egy vidám nótát.

*http://index.hu/video/2016/04/10/broker_remete_zemplen_boldog_asvanygyujto/

RADA GYULA

Csillaghullás

Most ezüst dárdáimat
Elhajítom a késői éjbe,
Remélve a véredbe
Mind beletalál..

Napszél, keleti fény,
Kísérj égő utjaimra
A Tejúttól az alvó,
Álmodó, Nap peremén,
Míg semmi porrá változom..!

Sóhajts egy égi zápor
Illatával a szomjas
Halkuló szavaknak
Egy halálos égi lényt,
„REMÉNYT” írj a fényes
Ívvel: Csillag, míg
Titkos szívünkbe el nem érsz...!

MESE MESE MESE

KARAFFA GYULA

Vagy diák...

Eccer, mikor még a deákok csúcsos süveggel a fejükön jártak, oszt azzal süvegelték a professzorukat, vót egy híres egyetem. Járt ide széles nagy világbul sok tudni vágyó deák, oszt hát annak mindnek enni, inni es kellett, hát vót esnehány korcsma, vendéglő a környéken. Látogatták es a deákok ezeket szorgalommal az órák után, oszt ha elfogyott a pénzük, hát hazaírtak cirkalmas betűkkel az otthoniaknak, hogy... édesapám, jól kösse össze kend a csirke lábát, fel nerúgja a borosüveget, el ne ázzon a bankó a bugyellárisban! Ittak, ettek, jól mulattak, menyecske es mindég akadt, no, mán csak azért, hogy az emberi anatómiját es megismerjék. Na! A sok átmulatott éccaka után mán megszokott látványvót a négykézláb hazafelé támolygó deák, oszt mán senkinek fel nem tűnt a földön fetrengésük. No, eccer olyan nagy ködborította a környéket, hogy még az öreganyámat es öregapámnak láttam vóna, oszt akkor történt, hogy ugyanúgy hazafelé tántorgott valamék deák a kertek alatt, oszt egyvárandós gazdasszony nem tudta hirtelen eldönteni, hogy mi lehet az, mert igencsak rőfögött, igencsak sipítózott, osztmeg es ijedt, majcsak elment a gyerek es tülle. Azóta mongyák a magyarok arra, amit nem tudnak eldönteni elsőre, hogy mi lehet, meg lehet ez es, meg az es, hogy:

„Vagy diák, vagy disznó.”

MESE MESE MESE

VERASZTÓ ANTAL

A szépséges molnárlány

Nagyapám így mesélte: Hun vót, hun nem vót, kerek e világban egy ríszeges mónár. Hát persze, hogy mifelénk vót, másképp nem is tudnék felőle. Oszt pont ennek vót egy nagyon szép lánya.

Az akkori király persze semmit se tudott volna meg erről a lányról, ha jártában-keltében egyszer véletlenül be nem téved a mi kis városunkba, de betévedt. Itt osztán elvegyült a malom előtt őrletésre várakozó beszélgető emberek közé. Egyszer csak hajja ám a király, hogy éppen arrú beszélgetnek, hogy nem elég, hogy ennek a mihaszna ríszeges mónárnak szépséges a lánya, de az apja azt híreszteli róla, hogy ha akar, a kukoricából aranyat tud darálni. Magáról meg azt, hogy ő tulajdonképpen nem is molnár, hanem az élet fenntartója.

Nosza, a királynak sem kellett több, úgy gondolta eleget hallott maga elé hívatta a mónárt meg a szépséges lányát oszt adott egy-két aranypénzt a lányért és rögvest magával is vitte az hiába siránkozott, meg rúgkapált ellene. Amikor aztán a király palotájába értek bezáratta a lányt egy szobába egy nagy zsák szemelt kukoricával aztán kézi őrlőköveket tettek a keze ügyébe és a király megparancsóta neki, hogy reggelre, ha nem örül neki aranydarát, akkor fejét véteti. De a lány egész este csak sírt, rítt, hozzá se fogott az őrléshez, mert tudta, hogy csak kukoricaliszt lenne belőle, mint otthon is.

Az iccaka közepe táján, ha jól vélekszem – folytatta nagyapám– megnyikordult a bezárt szoba ajtaja és besurrant rajta egy kis erdei manó. Mért itatod itt az egereket te lány kérdezte a manó.

Hogyne sírnék, rínék, amikor a király azt várja tőlem, hogy reggelre aranyat daráljak neki a kukoricából, ha nem teszem meg lefejezet. Én ezt nem tudom megcsinálni csak az apám híresztelt ilyeneket rólam borközi állapotában. Sose busújj vigasztalta a manó, mit adsz nekem, ha megcsinálom helyetted? Nincs énnékem semmim, mondta a lány, ami nem volt teljesen igaz, mert keszkenője azért volt neki. Azt kérte el tőle a manó, osztán odaült az őrlőkövek mellé és szempillantás alatt készen volt az őrléssel és lássatok csodát a keze alatt aranyszemcsékké váltak a kukoricaszemek.

Reggelre meg, ahogy várni lehetett, előkerült a király meglátva az eredményt, nemhogy megdicsérte volna a lányt, hanem most már két zsák kukoricaszemet tetetett be a lány mellé a szobába.

A lány szerencséjére ezen az éccakán is elhozta a kíváncsiság a manót akkor osztán a lány gyűrűjét kérte el a munka fejébe. De a megpróbáltatásoknak csak nem akart vége szakadni, mert a kapzsi király most már annyira vérszemet kapott az aranydarától, hogy ha nem lett volna fukarabb a fukarnál is, akkor aranykását főzetett volna magának reggelire. De nem, ehelyett ugye már ti is kitaláltatok, három zsák morzsolt kukoricát rakatott a szoba sarkába.

De ekkor nagy baj csúszott a dologba, mert egy korán kelő kakas már a hajnalt kezdete szölongatni, mikor a manó még mindig nem volt sehhol. Szegény lány nagyon félt és kétségbe esésében már szölongatta is a manót, de az csak nem jött elő. De aztán az utolsó pillanatokban mégis. Most már a lánynak a ruháján kívül tényleg nem volt semmije, amit felajánlhatott volna a manónak, ha az kiségti szorongatott nagy bajából.

MESE MESE MESE

Arra neked is szükségem van mondta a manó. Mászt mondok, én neked ígérd meg, ha majd királyné leszel, nekem adod az elsőszülött gyerekedet. A lány mivel gondolta, belőle úgyse lesz soha királyné, megígérte. Így aztán a manó nekilátott és a három zsák kukoricaszemet is pillanatok alatt, arannyá varázsolta.

Ezen a reggelen is jött ám a király, de most nem az arany, hanem a lány szépsége ejtette ámulatba. Fiatal is, szép is, okos is, a három próbát is kiállta, morfondírozott magában a király az isten is királynénak teremtette. Mért is nem vettem még el eddig feleségül? Ahogy gondolta a király úgy is cselekedett. Mivel éppen május havának hetedik napjára jött fel a nap, – ami házasságkötésre kiváltképpen szerencsés napnak tartottak abban az időben –, a király késelem nélkül feleségül vette a szépséges molnárlányt.

Boldogul is éltek úgy egy jó esztendeig, hogy miért csak addig? mert elfelejtettem mondani, hogy időközben az újdonsült királynénak született egy kislány. Hetek múltán, ahogyan ez megtörtént egyik éccaká a manó megjelent a királyné ágyánál és mondta, hogy jött a kislányért. Igen ám az egykori szépséges molnárlány, aki mostanra királyné lett már rég megfeledkezett a manónak tett ígérteréről, hogy az első gyereket neki adja.

Nagy sírást-rívást rendezett a királyné, könyörgött, hogy kérjen bármit inkább akár kincseket is, most már megteheti, hogy ad neki, de a manónak semmi se kellett. Végül megsajnálta a manó a királyasszonyt és azt mondta neki: három nap haladékot engedek neked, ha addigra kitalálsz, hogy hívnak engem, nem viszem el a fiadat. Miután a királyasszony beleegyezett, a manó úgy eltűnt mintha ott se lett volna.

A rákövetkező első éccakán aztán megjelent a manó, hogy aszongya, jöttem a válaszerért, ki vele. A királyasszony előtte való nappal mindvégig csak neveket tanult azokat sorolta fel a manónak, de amikor az megunt hallgatni csak annyit mondott egyik sem az én nevem, és kámforrá változott. Aztán így volt ez másnap éccaká is, akkor se tudta kitalálni a királyné manó nevét, ahogy az idő rövidült úgy nőtt a királyné aggodalma, micsinájjal, micsinájjak tördelte a kezét egészen hajnalig.

Ezen a harmadnapon aztán elküldte egyik szolgálólányát az erdőbe, ahun a boszorkány hírében álló javasasszony lakott egy kunyhóban, hogy kérje meg tőle, nem tudna-e neki valami tanácsot adni? A megbízható szolgáló csak estefeled jött meg az erdőből, pedig már délbe otthon kellett volna mutatkozni neki a királyné szobájában.

Igen ám, de mivel a vén boszorkát nem találta otthon a kunyhójában arra várakozott olyan sokáig, nehogy dolgvégezetlenül térjen haza. A szolgálólány, ahogyan ott várakozott-várakozgatott unalmában észrevett egy kis erdei manót, aki az egyik magas fa ágán üldögélt és danolgatott, még hozzá mindig csak ugyanazt a nótát ismételte, hogy:

Lesz itt öröm lakodalom
Ha a királyfit elhozom
A királyné úgyse tuggya
Hogy a nevem huncut Miska

Örült ám a királyné a jó hírnek, de még mennyire, hogy örült. Nem csak dicséretet kapott tőle a szolgálólány, hanem gazdag ajándékot is. No, aztán együtt az éccaká is a manóval együtt. Gondolta is a manó, no, most aztán vége a találgatásoknak viszi magával a kis királyfit, ha török, ha szakad mindenképpen.

MESE MESE MESE

Hát ki vagyok én, mi vagyok én, tette fel utoljára a kérdést a kis erdei manó, a királynénak, de most már találgatni nem lehet ám ki köll mondani és kész. Hát akkor kimondom felelte a királyné nem más vagy te, hanem a *huncut Miska!*

A kis manót erre olyan méreg öntötte el, hogy megnyílt alatta a föld és nyomban eltűnt alatta. Soha többet még csak a királyné felé se nézett azok még most is boldogan élnek a király urával meg a királyfival együtt, ha azóta el nem unták magukat meseországban.

LÁM ETELKA

Maki a majom

Krisztina kinézett a hotelszoba ablakán és belélegezte a kék ibolyák illatát, amelyek ott virítottak a bejárati kapu előtt.

Nagyot sóhajtott, szíve összeszorult, miközben kísérte a szobában a kislány és a majom önfeledt játszadozását. Julika, a nővére kislánya meglobogtatta szőke haját Krisztina előtt, majd sötétkék szemeivel szomorúan nézett vissza rá. És nap mint nap megkérdezte, hogy hol van az anyukája és mit csinál ott fent az angyalok között és apukája miért nem jön ide, mert már nagyon várja. A kérdések nem szűntek meg, sőt egyre gyakoribbak voltak. Julika rajzolt egy fehér papírra az apukájának egy piros szívet és beleírta a közepébe, hogy nagyon szereti. Igaz sohasem találkozott az apjával, de vágyott utána.

Krisztina hosszas nyomozás után megtalálta az apa címét, kiderült, hogy nős és gyerekei is vannak és elhatározta hogy megpróbálja a találkozót apa és leánya között, összehozni. Most itt vannak, ideutaztak. A kislánynak nem szólt semmit előre, ki tudja, mi fog történni. Julika 5 éves elmúlt amikor elvesztette a mamáját. Katalin a Krisztina nővére volt így, mint nagynéni és egyedüli rokon, aki magához vette a kislányt. Aggódott és szerette volna ha a kislány boldog környezetben nő fel. Szerencsére éppen hazaért a külföldi tartózkodásáról, amikor Julika egyedül maradt anyja nélkül árván. Ő Afrikába dolgozott, mint állatorvos egy rezervátumba.

Makit a majmot ő mentette meg, mikor egy anya tigris aki féltette a kölykeit megtámadta és megsebezte az afrikai őserdőbe. Az egyik karja megsérült belemart a vadmacska védekezés közben a kis állatnak, így ápolásra szorult. Nagyon megszerette a Makit és ezért maradt nála. Most ők úgy élnek mint két jó barát. A majom huncut szemeivel mindenkit megnevetett és kitűnően bohóckodik. Sokat tanult és fejlődött, szeret az emberek között lenni. Julikát is meg tudja vigasztalni és mosolyt varázsol az arcára minden nap. Egyedül feltudja venni piros színű nadrágját és a pólóját, segít a konyhában, jelez ha jön valaki és nagyon szeret játszani, rosszködni. De a legfontosabb a kislánnyal remekül megértik egymást.

Maki makogott valamit és hívta jöjjön nézze meg, hogy ő meg Julika milyen ügyesek a kirakós játéokban. Együtt kacagtak és mókáztak. Órákig elidőztek egymás társaságában a szeretet összefonta lelküket és szívüket.

MESE MESE MESE

Hirtelen kopogtattak az ajtón egy szobainas jelezte, hogy a taxi elő állt. Krisztina, Julika és Maki sietve beültek az autóba és egy jó félórát utaztak, majd egy nagy ház előtt álltak meg. Makinak feladata volt, Krisztina már többször kioktatta a majmot, most bemászol a kerítésen keresztül és ha kell belopakodsz a házba. Megkeresed ezt a férfit és mutatott egy fényképet róla. Majd odaadod ezt a levelet neki, de csak akkor ha egyedül van, ha nincs egyedül akkor vársz addig amíg alkalom lesz rá.

Maki bölintott és villám sebességgel felugrott a kerítés tetejére és meglóbálta kezét, lábát hipp-hopp, igazi akrobata mutatványt hajtott végre, szinte repült egyik fáról a másikra. A nagy lombos gesztenyefa ágain könnyen közlekedett és már bent is volt kertben. Majd lehuppan a puha zöldellő pázsitra, ahol két kislány labdázott. persze a piros pöttyös labda éppen a majom felé gurult. Maki mókázva csücsörítette a száját és nem bírt ellenállni a játéknak, visszagurította a labdát. A gyerekek meglepődve nézték a vigyorgó majmot, aki amilyen gyorsan jött el is tűnt a szemük elől.

Maki lopakodva haladt a virágágyások között, itt-ott letaposva a fehér és rózsaszínű tulipánokat. Közeledve a házhoz benézett minden ablakon keresztül, de sehol senkit nem látott. Az utolsó ablak nyitva volt, ott bemászott. Egy szép nagy modern konyhába találta magát. Az asztalon egy zöld üvegtálba egy pár érett banánt látott, már fel is ugrott az asztal tetejére, hogy megdézsmálja a gyümölcsöt, de ekkor belépett egy szőke férfi az ajtón. Mindketten meglepődtek, Maki tágra nyitotta szemeit és halkán motyogott, majd az egyik piros kockás nadrágja zsebéből elővette a Julika levelét és odanyújtotta a csodálkozó embernek és közben tapsikolt és ugrált.

A férfi miután elolvasta a levelet könnyes lett a szeme, megfogta Maki kezét és elindultak kifelé a kertbe. A két kislány álmélkodva figyelte az eseményeket, majd követték apjukat aki kinyitotta a nagy kerti kaput és kísértált Makival a ház elé. Julika rögtön tudta és megérezte ez az ő papája, egymás karjába rohantak, percekig álltak így ölelkezve, majd a két kislány is megjelent. Íme mondta a papa: kislányaim ti hárman testvérek vagytok örüljetek egymásnak.

Krisztina meghatódva követte az eseményeket, ekkor Maki odarohant hozzá és felugrott az ölébe és ujjongva tapsikolt.

A Nap fényes korongja lassan lekúszott horizonton és a sötétkék égbolton megjelent három gyönyörű csillag, amely csillogó ezüsfátyolt szőtt a hold udvarán.

... mese, mese... vége.

PÉTER ERIKA

Zongorára hangolva

Illúzióim sorba kidobom,
mint kacatot, mit női táska rejthet,
elűzöm a dalok, versek,
szerenádok dallamát,
félreteszem Bachot, Kodályt,
s kihajítom a sosem-volt zongorát.

Behunyt szemmel komponálok
fényes, arany hangszeren,
ujjam pillészárnyal repked,
bár kezem makramé-csomóként
összefűzöm térdemen.

Ez maradt a lánkolásból,
táskámban vágyfoltok nyoma,
illúziók, tévedések,
s egy nem létező zongora.

Búvárruhában

Egyszer minden tenger
sivataggá válik,
s a homokszemecskékből
Szahara nő,
csöpp gyermeklapáttal
kiásnám keresztem,
de szűk búvárruhám,
szorogatja testem,
víz alatt is fájnak
a lappangó jajok,

szeretnék mélyebbre
elmerülni benned,
de visszahúz zárkózott,
szemérmes szerelmed,
fuldokló fonémák,
nyelv-alatt- szavak,

végül mindkettőnkől
szürke por marad.

VÁLTOZATOK FORDÍTÁSRA – 21.

A rovat (ismét) **ÁDÁM PÉTER**nek köszönhetően folytatódik.

NERVAL, GÉRARD DE

Aurelia

Ezt a nagy álmodozót, titokzatos költőt életében csak kismesternek, másodvonalbeli romantikusnak tartották; és annyi igaz is, hogy Gérard de Nervalnak nincsen fokozatosan kiérlelt, módszeresen épített, világosan körvonalazott életműve. Legnagyobb írásait élete utolsó időszakában gyűjtötte össze a korabeli újságokból és folyóiratokból, amelyeknek haláláig fáradhatatlan munkatársa. Kétségtelenül van valami kaotikus ebben a megélhetés taposómalmában keletkezett egyenetlen színvonalú írásokban. Nerval a prózatöredékek és csodálatos rögtönzések írója; mintha laza szövésű történeteinek – amelyeknek rögeszmésen én- és múltkereső narrátorai különös utakat járnak be ébrenlét és álom, jelen és múlt, valóság és látomás határán – a befejezetlenség, a csonkaság, a torzó volna a legmegfelelőbb formájuk.

Az író, első komolyabb rohama után, 1841-ben kerül először tébolydába, és furcsamód legtermékenyebb alkotói időszaka is 1841-ben kezdődik. És csakugyan: mintha a téboly az ő esetében ihlet, üdvözülés, kapaszkodó is volna. Annál is inkább, mivel nem tagadja a tébolyt, hanem „szembe néz vele”, nem menekül előle, hanem leszáll a bugyraiba. Gérard de Nerval műveiben kielemezhetetlenül ötvöződik élet és mű, álom és valóság, téboly és ráció. Mintha a romantika álomvilága önála fonákja, meghosszabbítása volna az elmezavar megannyi délibábjának, és mintha az általa teremtett csodálatos fantáziavilágban is csak az önmagát folytonosan kereső bomlott lélek képzelgéseit szőné, szövögetné tovább.

Gérard de Nerval (eredeti nevén Gérard Labrunie) 1808-ban született Párizsban; anyja, miután a csecsemőt a rokonságra bízta, katonaeorvos férjével Sziléziába megy, ahol egy évre rá elviszi az influenza. Nerval sohase láthatta anyját, akiről még portréja sem maradt, és katonaeorvos apjával is csak hat-hét éves korában találkozik először. Bármennyire idillikus volt is gyerekkora, ezt az „östörést” soha nem tudta kiheverni. Súlyosbította a helyzetet, hogy a rideg apával se lehetett harmonikus a kapcsolata. Meglehet, azért sem, mert a katonás apa mindig is rossz szemmel nézte fia irodalmi ambícióit. Gérard nem tudott, de nem is nagyon akart megfelelni az apai elvárásoknak. A nagyapai örökséget egy-két év alatt elherdálja, hogy azután, afféle éhenkórász költőként és újságíróként, haláláig szerény honoráriumokból, segélyekből, baráti adományokból tengődjön.

Nerval egész életében kereste, és megannyi női arcból próbálta összerakni ezt az elvesztett anya-képet. Nem csoda, hogy a különböző nőalakoknak olyan nagy a szerepük az életműben, aminthogy az sem, hogy mindegyik nőalak csak egy-egy töredéke, foszlánya az ismeretlen anyai arcnak. Nerval, jellemző módon, képtelen a szüntelenül változó nőalakokat egyetlen nőideálban egyesíteni. Aligha véletlen, hogy színésznő volt élete legnagyobb szerelme; Jenny Colon minden szempontból megfelelt a feltehetően szexuális problémákkal is küszködő írónak. Egyrészt mint megközelíthetetlen bálvány nem keltett félelmet az érte rajongó íróban, másrészt a különböző szerepekben fellépő

színésznő a lehető legtökéletesebben testesíthette meg az általa megálmodott több arcú és egyszerre több alakváltozatban is létező eszményi nőalakot.

Az író zavarodottságában nemcsak az eszményi nőt, de önmagát sem tudta egységben látni. Pedig makacsul próbálja újra meg újra összerakni énjének össze nem illő cserépdarabjait: vagy mitikus személyiséget konstruál magának, vagy utazásban, egzotikus tájakon keres menedéket. Ennek a kétségbeesett identitáskeresésnek az élete utolsó éveiben keletkezett Aurelia a legmegrendítőbb dokumentuma. Az Aurelia, amelyből az alábbiakban mutatunk be rövid részletet, Nerval utolsó nagy kísérlete, hogy kristálytiszta nyelven rögzítse eszelős látomásait, és mondja el „pokoljárásának” stilizált történetét. A mű, amelyet Nerval 1853-tól 1854-ig – feltehetően kezelőorvosa biztatására – a dr. Blanche-féle elmegyógyintézetben írt, egyszerre szellemi testamentum, misztikus utazás, beavatási regény és „egy elmebeteg naplója”...

Á. P.

Egy este, úgy éjfél tájban, lehajtott fejjel ballagtam hazafelé abba a külvárosi negyedbe, ahol akkortájt laktam, amikor felnézve egyszer csak egy gázlámpától megvilágított házszámon akadt meg a szemem. A szám megegyezett az életkorommal. És ahogy újra magam elé néztem, karikás szemű sápadt nőt láttam magam előtt, aki mintha Auréliának lett volna szakasztott mása. Arra gondoltam, lehet, hogy az ő halálát vagy az enyémet akarják így tudtomra adni. Mivel – hogyan, hogyan nem – a második lehetőség felé hajlottam, hirtelen megvilágosodott előttem, hogy ennek másnap ugyanebben az órában kell bekövetkeznie.

Azon az estén egy álom csak megerősített megérzéseimben. Egy több teremből álló hatalmas épületben bolyongtam, egyes termek a tanulásnak, mások a beszélgetésnek, megint mások a filozófiai vitáknak voltak fenntartva. Kíváncsian bekukkantottam az első terembe, ahol mintha régi tanárait és egykori diáktársaimat láttam volna viszont. Épp görög és latin szerzőket tanulmányoztak, és a teremben hallható monoton moraj olyan volt, mintha Emlékezet istennőhöz intézett fohász volna. – Beléptem egy másik terembe, ott filozófiai előadásokat tartottak. Egy időre ott is ragadtam, aztán tovább mentem, azzal a szándékkal, hogy utána nézek, hol is van a szobám abban a szállodában, amelyben csupa elfoglalt utazó szaladgált fel s alá a széles lépcsőkön.

Többször is eltévedtem a hosszú folyosókon, majd egy központi termen átvágva különös látványra lettem figyelmes. Hatalmas emberi lény – hogy férfi volt-e vagy nő, nem tudom – imbolygott nehézkesen a levegőben, és kapálózott a kövér felhők között. Majd, ereje fogytán, kifulladásra lezuhant a sötét udvar közepére, miközben szárnyai nekicsapódtak a háztetőknek és erkélykorlátoknak. Ahogy ott hevert a kövezeten, alaposan szemügyre vehettem. Bíborvörösre volt festve, a szárnya ezer színben játszott. Tógaszzerűen redőzött hosszú ruhájában a Dürer rajzolta Melankólia-angyalra emlékeztetett. – Rémületemben felkiáltottam, és ettől hirtelen felébredtem.

Másnap az volt az első dolgom, hogy felkerestem az összes barátomat. Gondolatban már búcsút vettem tőlük, de – egyetlen szóval sem említve, mi jár a fejemben – misztikus kérdéseket fejtegettem nagy lelkesen; választékos nyelvi fordulatokkal ejtve őket ámulatba; olyan érzésem volt, mintha minden titkok tudója volnék, és mintha ezekben a kivételes pillanatokban a világ összes misztériuma feltárult volna előttem.

Aznap este, amikor már közel volt a végzetes óra, egy klubban két jó barátal beszélgettem festészetről és zenéről, meg arról, hogy miképpen lehet egyes színeket

kikeverni, és hogy bizonyos számoknak mi a jelképes jelentésük. Egyikük, akit Paul ***-nak hívtak, haza akart kísérni, de nem hagytam. „De hát hová akarsz menni? – kérdezte. – Napkeletnek!” És miközben mellettem lépdelt, egyre csak azt az ismerős csillagot kerestem az égbolton, mintha ennek a csillagnak köze volna sorsom alakulásához. A csillagot megtaláltam, ettől fogva mindig azokon az utcákon mentem tovább, ahonnan látni lehetett, mintegy elébe menve a sors beteljesülésének, csak arra ügyelve, hogy ez a csillag mindaddig ott világítson a szemem előtt, amíg a halál le nem csap. De amikor egy olyan kereszteződéshez értem, ahol három utca találkozott egymással, úgy éreztem, nem akarok tovább menni. De mintha a barátom, én legalábbis így láttam, minden erejét latba vetette volna, hogy tovább menjünk. Hirtelen a barátom óriásnak látszott, és mintha apostollá változott volna. És mintha a hely, ahol álltunk, egyszerre felemelkedett volna a levegőbe, és minden városi jellegét elvesztette volna – kietlen pusztasággal övezett dombon álltunk, és mintha a jelenet, holmi bibliai kép módjára, két szellemalak küzdelme lett volna. – Én nem erre a te bolygódra való vagyok. Ott, azon a csillagon várnak az enyéim. Ők kívül esnek az általad hirdettet megvilágosodáson. Engedj hozzájuk, mert ott él, akit szeretek, és csak ott lehetek újra velem!

Itt kezdődött az én életemben az az időszak, amelyben az álom teljesen összekeveredett a valósággal. Ettől fogva néha mindent megkettőzve láttam – de úgy, hogy a gondolkodásomat egyetlen pillanatig sem éreztem zavarosnak, és mindvégig részletekbe menően emlékeztem a velem történetekre. Csak a látszólag zavarodott cselekedeteim voltak alávétve annak, amit az emberi elme illúzióknak szokott nevezni...

Számtalanszor megfogalmazódott bennem a gondolat, hogy az élet tragikus pillanataiban a külső világ valamilyen Szelleme hirtelen egy átlagos emberben ölt testet, és megpróbál hatni rá, de úgy, hogy az illető ennek nincs is tudatában, és később sem emlékszik rá soha.

Látva, hogy semmire se megy velem, a barátom faképnél hagyott, talán azért, mert azt hitte, megint valami rögeszme kerített hatalmába, és a séta majd megnyugtat. Ahogy magamra maradtam, lassan feltápáskodtam, és elindultam a csillag irányába, amelyről egy pillanatra se vettem le a szemem. És ahogy mentem, mentem, egy titokzatos himnuszt dúdoltam, amelynek emléke mintha egy korábbi életből került volna fel, és közben kimondhatatlan boldogság áradt szét bennem. Gyorsan lefejtettem magamról, és szanaszét hajigáltam földi ruháimat. Ahogy lassan emelkedett az út, a csillag is egyre nagyobb és nagyobb lett. Aztán megálltam, két karom széttárva, úgy vártam, hogy a lelket, miután elvált a testtől, magához rántsa a csillag mágneses vonzása. Megborzongtam, annyira belesajdult a szívem a gondolatra, hogy el kell hagynom e földi világot, meg azokat, akiket szerettem, és olyan erősen fohászkodtam magamban az engem magához emelő Szellemehez, hogy újra leereszkedtem az emberek közé. Váratlanul éjszakai járőrök vetek körül – ekkor olyan érzésem támadt, mintha óriás lettem volna – de úgy fel voltam töltekezve elektromossággal, hogy azt éreztem, elég ha valaki közelemben jön, máris földhöz vágom. Volt abban valami nagyon komikus, ahogyan minden igyekezetemmel próbáltam megkímélni a körülöttem álló katonák életét és testi épségét.

Ha nem lett volna meggyőződésem, hogy az íróknak kötelessége megörökíteni, mit is érez az élet válságos pillanataiban, és ha nem tűztem volna olyan célt magam elé, amit hasznosnak gondolok, itt tulajdonképp abba is hagyhatnám; akkor meg se próbálnám leírni, hogy a későbbiekben mi mindenben mentem keresztül, és milyen eszelős, ha ugyan nem beteges lázálmodok gyötörtek... A vaságyon, ahová fektettek,

egyszerre úgy éreztem, mintha az égbolt minden titkát feltárta volna előttem, és csak néztem, néztem ezt az eddig ismeretlen ragyogást [...].

Ez a mennyei látomás – egy olyan jelenség révén, amelyet bárki megtapasztalhat az álmaiban – nem vonta el teljesen a figyelmem mindattól, ami körülöttem történt. Ahogy a vaságyon feküdtem, egyszer csak arra lettem figyelmes, hogy az ágy mellett álló katonák valakiről beszélgetnek, akit velem együtt tartóztattak le, és aki ott hangoskodott a közelben. Valami különös vibrálás folytán hirtelen olyan érzésem támadt, mintha ez az idegen hang az én mellkasomból tört volna elő, és mint hogyha hirtelen ketté vált volna a lelkem – tisztán elkülönülve egy látomásra meg egy valóságra. Már-már elhatároztam, hogy minden erőmet összeszedve megnézem, kiről van szó, de megijedtem, mert eszembe jutott, hogy a jól ismert német legenda szerint minden embernek van egy *másik énje*, és ha valaki szemtől szembe találkozik ezzel a másik énnel, az azt jelenti, hogy közel a vég. – Szemem lehunyva teljesen elmerültem abban a zavaros lelkiállapotban, amelyben hirtelen ezer darabra törtek az ágyamat körülálló fura vagy valóságos alakok. A következő pillanatban két barátomat vettem észre, engem kerestek; a katonák mutatták, hogy hol fekszem. Majd kinyílt az ajtó, és valaki, akinek az arcát ugyan nem láttam, de termetre rám hasonlított, elment a barátaimmal, hiába kiabáltam utánuk. – De hát az nem én vagyok! ordítottam. – Értem jöttek, de valaki mást visznek magukkal. – Akkora patáliát csaptam, hogy pillanatok alatt sötétzárkában találtam magam.

Hosszú órákat töltöttem teljes levertségben. Mígnem a két barátom – mindkettőt mintha már láttam volna – lovas kocsival értem nem jött. Elmeséltem nekik a történeteket, de váltig tagadták, hogy éjszaka egyszer már itt voltak. Leültünk vacsorázni, mindvégig nyugodt voltam, de az éjszaka közeledtével egyre jobban rettegettem attól a tegnapi időponttól, amely kis híján végzetesnek bizonyult. Egyiktől elkértem a díszes keleti gyűrűt, amit az ujján viselt, és ami olyan volt, mintha régi talizmán lett volna, és kendőre fűzve nyakamba akasztottam, még pedig úgy, hogy a gyűrű türkizköves foglalata a tarkómon arra a bizonyos pontra kerüljön, ahol nagy fájdalmat éreztem. Az a pont volt, amelyen át a lélek kiszabadulhat a test börtönéből [...]. Nem tudni, véletlen egybeesés volt-e vagy az izgatott állapot következménye, de tény, hogy amikor újra éjfél mutatott az óra, egyszer csak összeroskadtam, és elvesztettem az eszméletem. Több napig tartott ez az állapot. Bevittek a tébolydába. Több rokon és jó barát is meglátogatott, de erről nem tudtam semmit. Nekem az volt az egyetlen különbség ébrenlét és álom között, hogy amikor ébren voltam a szemem előtt minden átlényegült; mintha a közelségemben mindenki megváltozott volna, holmi elmosódott árnyék módjára már a tárgyak is megváltoztatták formájukat, a visszaverődő fények és színkompozíciók elemeikre estek szét, de úgy, hogy mindvégig tápot adtak bennem azoknak az egymást követő és egymással szoros kapcsolatban álló élményeknek, amelyeknek mint megannyi káprázatnak a külső valóságtól már jobban eloldódó álom volt a folytatásuk...

Ádám Péter fordítása

MOSONYI KATA

Teliholdnál

Valpurgis-éj ragyog
(a hold ma oly kerek)
halálos kedd; szólnak
a lelki fegyverek.

Felvonulnak sorban
az emlék-mágiák,
halotti maszkomon
átleng a túlvilág.

Ördögpaták rúgják,
gyalázzák ágyamat,
lovamat elűzték,
tiporják vágyamat.

Szobám falán égnek
bűnös rovájsjelek,
nyirkos zuhanásban
érnek a reggelek.

Valpurgis-éj ragyog,
a telihold göcög,
egy csillagszekéren
magányom eldöcög.

2015. március 3.

VERS – FORDÍTÁS

VERLAINE, PAUL:

Klasszikus Walpurgis-éj

Ez itt a második Fauszt szombatéje.
Halk, ütemes, zenélő szombatéj.
Előtted egy műkért — Lenôtre-féle -
merev, bohókás és kacér.

Köröndök; gyöngyöt síró méla kút-sor;
simára nyírt utak; bronz istenek;
szilvánok; itt-ott Vénusz szobra kuksol;
gyepágyak és hant-kerevet,

bús gesztenyefák; illatos virágok;
itt törpe iskolázott rózsafák;
háromszögekbe nyírdalt tiszafák ott.
A hold meg ontja sugarát.

Éjfél, az udvar parkján halkan éled
egy dal, süket, bús, álmatag dana:
oly édes, oly bús, oly fájdalmas ének,
mint Tannhäuser vadászdala.

A messze kürtök fátyolhangja dobban,
gyengéd-szelíden sír a borzalom
az összezengő részeg szólamokban;
s reá a rezgő talajon

fehér alakok vézna árnya szálldos,
rájuk esik a hold sugár-nyila
s a zöld homályban testük oly opálos.
— Raffet-től egy Watteau-fantázia! —

Átfogják egymást a fák zöldes árnyán,
ernyedt a testük, szemükön köd ül.
Évelgő, lomha tánc indul a márvány,
a bronzok, a bokrok körül.

— De kik e rémek, részeg költő szülte,
vagy szörnyű szenvedés koholta ki?
Kik e kísértetek a holdas ürbe,
tán a sírok halottai?

Ó, álmodó, ugye ezek a gondok,
mik véresen nyúltak szivedbe le?
És e sötét csapat, e furcsa-bomlott,
a holtak örült serege? —

Mindegy! csak szállnak a vad látományok,
táncolva, búsán és féktelenül,
mint porszemek, a napsugárba szállók,
s egyszerre mind-mind szertezüll.

Sorban kialszik a kürtök zenéje,
mivel a szürke hajnal odaér,
s egy kert marad csupán — Lenôtre-féle —
merev, bohókás és kacér.

Kosztolányi Dezső fordítása

Forrás:

https://hu.wikisource.org/wiki/Klasszikus_Walpurgis-%C3%A9j

HAJNAL ÉVA

Búcsúzkodó

Lám, komótosan körbeér a nyár is,
ékes csipkefüggöny, lágyan szöszmötöl,
mint fénygyöngyökből felfűzött kaláris,
amely karcsú nyakam ívén tündököl.

Míg lassulnak a szívből-nevetések,
szürke alkonyórán zárom ablakom,
nézd, langaléta árnyak feketéllnek,
bolyhos takarómon álmom altatom.

Már megfáradt a mező muzsikása,
kopott kofferbe pakol néhány madár
és hunyorgat még mind a fény, az árva,

tágas táncparkettjén senkit nem talál.
S bár bensőmben a csend többszólamú,
stólás vállamon az angyal szomorú.

JÓNA DÁVID

Visszatérő

egy tiszta, hófehér inget vett fel aznap,
hűvös tisztelet az ünnepnapnak,
s így az ágy szélén ülve,
hosszan meredt vánkosára,
mint fénytelen, eleven harcok tanújára,
sóhajok, könnyek kolostorára,
csak ült közönyös hajnalba vonszolva az elhatározást,
ikrás emlékezetben leengedett tör, ha az élet a pást.

sosem ment ilyen lassan a fürdőszobába,
kisiklott percek befogadása, valami fakó nyugalmat adott,
visszhangokban mossa múltját, már nem érez illatot, szagot.
képeket lát csak, s hideget túl felől, közben a borotva serceg,
hullott vakolatként... körötte órák, percek
a végtelen tarló mezítláb, mint gyerekként:
az elengedés pillanatai ezek,
meggyógyulnak a régóta kötözgetett sebek,
s a félelem görcse izmot ereszt,
ez egy másik; a megváltás nélküli kereszt.

mint mikor langyos eső folyik le az arcodon,
ezeket a cseppeket én is szeretve türtem,
ő egy tiszta hófehér inget vett fel aznap,
s ült csendben, megkönnyebbülten.

Art'húr Irodalmi Kávéház:

<https://www.facebook.com/arthurirodalmikavehaz/>

GÓSI VALI

Kék madár

*„A Kék madarat nem kell távoli
országokban keresni, mert a Kék madár
maga a boldogság, és kalitkája; az
emberi szív.”*

(Maurice Maeterlinck)

Még alig lélegeztük be
könnyedén a tavasz mámor-illatát
fölöttünk már ott köröz a nyár
az öröklétet hirdető
gyönyörű kék madár

Az égen gyapjas bárányok siklanak
reggel derűs mosollyal ébreszt
a tűzvirág-szirmokat hullató
áldott nyári nap
fényével megsimítva
a vérpíros mezőkön nyújtózó
gyorsan elhulló pipacsokat
hogy irgalomból nyert létükért
vigasztalódjanak

s már hamvas gyümölcsök
bújnak össze szelíden a bodros ágakon
bódító illatár csábít szorgos méheket
és feláldozzák az őszi fák édes terhüket
ahogy érett gyermeküket
az elengedő bölcs anyák
és a fehér tisztító hó alatt érlelődő
sovány magvakat
élni hívja majd megint
az új tavasz

KETYKÓ ISTVÁN

Verébsirató

Pirulva T. D. - nek

Már megint a verebek. Félek , hogy tandoridezsői
áhitatomban magot szórok kezemből nékik...
tollászkodnak bolyhos gatyában s még képesek
lesznek ideszokni a bakterházhoz, pedig vannak
szebb hangú barátaim is a jelzőárboc tetejébe
épített fészekben : a hajnali cinege-gügyögést
bevallom jobban szeretem s mégis barátaim lettek
a veréb urak, amióta egyet közülük körülbelül
húsz lépésről első lövésre a másvilágra küldtem
egy kölcsönkapott légpuskával - csak úgy vaktában
fogtam rá a fegyvert és vérző beggyel bukott a fűre.
Kezembe vettem őt és temettem puha avarba
sírját takartam finom salakkal és azóta
megbékültem velük : ők is velem , azt hiszem.
S jönnek apró csapatokban ; ugrálnak a síneken
én meg csak nézem őket csodálkozva - - -
mintha megszakadt volna bennem valami a temetés óta
szép-szép a hajnali rigófütty ; csodás a fa,
amint ellepik fekete üstökükkel a seregély- gyerekek,
de várok veréb lányokat és fiúkat
meglesem őket fürdés közben az ablakon át,
de szexezés alatt lesütöm pilláim; szégyenlősen, mint a csitri lányok
s már csúzlival öröködöm nyugalmuk fölött,
ha jön a kirafinált öreg szarka
űzöm serényen ; lobogó hosszú farkát lődözöm kerek kavicsokkal,
de hiába csörög mérgesen, végül is csak megunja a harcot
és repül tovább durcásan a vetés irányába.
Nem tudom, talán mégis virágot kellene tennem sírjára
és elsiratnom áldozatom, de nem csak őt, hanem suhanc-korom
összes lepuffantott verebét is, mert látom már,
hogy ők is érnek annyit, mint bármelyik szárnyas,
vagyis " a veréb is madár ", habár nyelvükkel
még meg kell barátkoznom s ki tudja : az is lehet,
hogy kedvükért megtanulok verébül...

THRILLER

MÁNDY GÁBOR

Black Star: a cég, amely állammá vált

A történet az amerikai polgárháború előtt kezdődött. Egy déli gyapotültetvényes északi kiruccanása során gyereket csinált egy Helen Bernstein nevű táncosnőnek. Mivel nem ismerte el a sajátjának, a gyerek anyja után a Samuel Bernstein nevet kapta. Az ifjú jól tanult, egy philadelphiai egyetemen közgazdasági diplomát szerzett ezen a néven.

Jött a polgárháború, amelyben az ültetvényes mindkét fia elesett. Lánya nem volt, és mikor már a halálán volt, eszébe jutott a zabigyerke. Kinyomoztatta a nevét és lakhelyét (ez abban az időben nem volt egyszerű feladat), és sikerült rátalálnia.

Samuel ekkor huszonhét éves volt, már diplomás közgazdász. Furcsának találta az ötletet, hiszen ő nem is tudott az apjáról, de mit tehetett volna, vállalta a kapcsolatot.

Felkereste a betegágyánál, és azt is megígérte, hogy felveszi az O'Hara nevet, de az öreg halála után meggondolta magát. Neki elég volt az a tudat, hogy az O'Hara-birtoknak ő a jogos örököse. De amikor első ízben bejárta az ültetvényt, meglepődött. Addig csak halvány elképzelései voltak egy gyapotültetvény sajátosságairól, de a most rádöbbsent, micsoda szerencse érte. Louisiana államban az O'Hara (vagy most már Bernstein)-birtok volt messze a legnagyobb. Isten ellen való véték lett volna ezt nem kihasználni.

A polgárháború elpusztította az ültetvény egy részét, és teljesen lerongyolódtak a feketék, akik előtte ott dolgoztak. A rabszolga-felszabadítás sem ment olyan simán. Bernstein első döntése az volt, hogy tisztázza a helyzetet. Összehívta az ültetvény összes dolgozóját (ekkor is voltak még hatezren), és egyértelművé tette: a négerek most már szabadok. A maga részéről munkásként fogja őket kezelni, és minden erejével azon lesz, hogy elégedettek legyenek, és ha jól dolgoznak, jól fognak keresni is.

Első lépésként építési programot hirdetett meg. A munkásoknak megfelelő szállásokat építtet. Orvost hoz az ültetvényre, és meggyógyítja a betegeket. A gyerekek (de kezdetben a rászoruló felnőttek is) iskolába fognak járni, és el fogják sajátítani az élet jobbá tételéhez, a boldoguláshoz szükséges tudást.

Bár nem mindenki hitte el a fehér ember ígéreteit, a többség meg volt elégedve. Bernstein rövidesen szakértőket és segítőket hozott északról, és megkezdődött a közös munka.

A legfontosabb lépés a munkásoknak érdekeltté tétele volt a közös sikerben. Nem állandó fizetést kaptak, hanem részesedést. Nem a tulajdonban, hanem a bevételben. Minden dolgozónak, de önmagának is, meghatározott pontszámot állapított meg, és a járandóságokat az alapján osztották fel. A bevétel jelentős részét azonban visszaforgatták a termelésbe, mert csak így juthattak előre.

Egy év alatt felépültek a szállások, az egészségügyi rendelő, az iskola. Mindenki a saját szemével láthatta, hogy az O'Hara-uralomhoz képest új világ épült.

Bernstein fontosnak tartotta, hogy a munka télen-nyáron folyamatos legyen. Az építkezés sok helybelinek adott munkalehetőséget. De ezen túl a profilt is bővítették. A gyapottermesztés után lehetővé tették a helyi feldolgozást, megalapozták a szövőipart, a ruhakészítést. A téli időszak jó alkalmat teremtett ennek kibontakoztatásához. A négerek életükben először dolgoztak egész évben.

A következő forradalmi lépés a konzervgyártás területén történt. Először a közeli farmokról, nagybirtokokról vásároltak gyümölcsöt és zöldséget, és azt a maguk számára eltették. Aztán

Bernstein az északi államokban tevékenykedő volt iskolatársai segítségével konzervipari gépeket és berendezéseket is beszerzett, sőt, egyik barátja hozzájuk is költözött, hogy személyesen irányíthassa a termelést.

A komplexumot először Bernstein Agrariumnak nevezték el, de a tulajdonos elérkezettnek látta az időt arra, hogy új, vonzóbb nevet találjon ki. Mivel fekete munkásokkal dolgozott, végül a Black Star név mellett döntött, amit a munkások is lelkesen helyeseltek. A Black Star által gyártott ruhák és konzervek elterjedtek Louisiana-szerte, és a szomszédos államok is érdeklődni kezdtek.

Nem telt sok időbe, és a márkát már az Egyesült Államok egész területén ismerték és kedvelték. Ehhez ki kellett alakítaniuk a saját értékesítő láncukat, logisztikai egységüket és kiskereskedelmi bolthálózatukat.

Telt, múlt az idő, és a visszaforgatott nyereségnek köszönhetően a Black Star gyorsvonati sebességgel fejlődött. A cég szerepet vállalt az üzemi étkeztetésben is. A konzervek mellett egytál-ételeket is árusítottak, ez volt a lunchbox-akció. A munkások ettől kezdve országszerte mind nagyobb számban fogyasztották a munkahelyükön ezeket az előre gyártott ebédeket.

Ahogy a Black Star kiemelkedett a Louisiana állam gazdaságából, a helyi gyapotültetvényesek mind jobban haragudtak Bernsteinre, erre az „északi zsidóra”. Több provokációt is szerveztek, és nehéz volt megvédeni a Black Star munkásait a Ku Kux Klan támadásaitól. Bernstein az északi államokban toborzott fehérek közül alakította meg a saját polgárőrségüket, ők hiúsították meg számos gyűjtogatást, és az ő szavuknak jobban hitt a bíróság, mint amennyire a feketéknek hittek volna. (Bernsteinnek arra is gondja volt, hogy amit csak lehet, lefényképeztesse, illetve filmre vegyen.)

A századforduló közeledtével Samuel jónak látta átadni a vállalat vezetését fiának, Davidnak, aki ugyanazt az utat járta végig, mint annak idején Samuel. New Yorkban végzett, közgazdasági és gépészmérnöki szakokon.

David Bernstein úgy látta, hogy a jövő a gépekben, motorokban és a villamosságban van, ezért lépéseket tett a hírközlési technika meghonosítására. Először bedolgozott a telefontársaságoknak és távirati vállalatoknak, majd a Black Star maga is elkezdett ilyen műszaki cikkeket gyártani.

Amikor kitört az első világháború, megbeszélte immár idős apjával, hogy a hadfelszerelések területén próbál előre törni. Hamarosan a Black Star lett az amerikai hadsereg első számú hadiszállítója: ők adták az egyenruhát, a konzervet és a hírközlési berendezéseket is. Fő vetélytársaik korrupcióról beszéltek, de Bernstein független bíróság előtt bizonyította igazát. Amikor összemérték a különböző ajánlatokat, kiderült, hogy minden termék esetében a Black Star ajánlata volt a legelőnyösebb.

A háború során az autógyártásba is belekóstoltak, de csak beszállítóként. Nemcsak az automobилоkhoz gyártottak nélkülözhetetlen alkatrészeket kiváló minőségben, de a tankokhoz, hadihajókhoz, repülőgépekhez is. Amikor 1929-ben kitört a nagy gazdasági világválság, a Black Star páratlan pozíciót foglalt el az amerikai gazdaságban. A termékeiket ugyan ők sem tudták jó áron eladni, mivel drámaian csökkent a fizetőképes kereslet, de egyrészt önmagukat remekül ellátták (a saját megtermelt élelmiszereiket fogyasztották, a saját ruháikban jártak), másrészt volt annyi megtakarított pénzük, hogy felvásárolják a bebukó vállalatokat, és foglalkoztassák azok munkásait. Rooseveltnél a Black Star példáját emelte ki, amikor meghirdette új, állami elemekkel teleszótt gazdaságpolitikáját, a New Deal-t. A válságból úgy emelkedett ki a Black Star, mint annak idején a gyapottermesztésből. Megerősödve, prosperitást hozva minden együttműködő vállalat számára.

A tröszt ellenes törvények nem vonatkoztak a növekvő vállalatkomplexumra, hiszen ők senkitől nem vették el a piacokat. Ellenkezőleg: bedolgozó munkát adtak számos kisebb cégnek, amelyek enélkül tönkrementek volna. A harmincas évek végére a Black Star az Egyesült Államok legjobban fejlődő cége volt. A felvásárolt üzemek dolgozóit megtartották, rendszeresen átképezték, és a fekete dolgozók részaránya tartósan 65-70 százalék körül mozgott. A cég

érdekeltségei kiterjedtek a ruházati iparon és a kiskereskedelmen kívül az elektronikai iparra, a járműgyártásra, a fegyvergyártásra, a gépgyártásra és az olaj-, valamint földgáztermelésre és -feldolgozásra. 1939-ben már a texasi olajmezők több mint felét is a Black Star ellenőrizte, ők gyártották a legolcsóbb repülőgépeket, a legmegbízhatóbb kézfegyvereket, és kiemelkedő szerepük volt a rádiógyártásban. A Black Star kezdett kísérletezni a televíziókkal is – először katonai célra, majd a negyvenes évek második felétől a fogyasztókhoz is eljuttatták a készülékeket.

Mondanom sem kell, hogy a Black Starnak szerepe volt az amerikai számítógépes kísérletek beindításában is, többek között John Von Neumann az egyetemen kívül tőlük kapott jelentős pénzügyi támogatást.

De túlságosan előre szaladtunk. David Bernstein egy fekete főmérnökkel együtt már 1921-ben eljutott Oroszországba is. Lenin nem akart hinni a fülének, amikor a Black Star szervezési elveiről, a munkásoknak a sikerben való részesedéséről hallott. Ennek hatására fejtette ki elképzeléseit a kapitalistáktól való tanulásról és a kölcsönösen előnyös üzletek megkötéséről. Bernstein fekete kollégája, Stewart Watson biztosította a bolsevik vezetőt, hogy a Black Starnál nincs sem kizsákmányolás, sem faji megkülönböztetés. De azt elismerte, hogy országában ez koránt sincs így. A Black Star nem állami vállalat, és nem is szövetkezet, hanem megmaradt a Bernstein-család tulajdonában, de a működését számos olyan belső elv szabályozza, amelynek révén mindig a közjót fogja szolgálni. Bernstein és Lenin megállapodása alapján gépgyárakat építettek Oroszországban, és amikor Lenin halála után Sztálin került hatalomra, és vele a Nagy Terror, Bernstein átmenetileg kivonult az országból. De előtte kiképezte a szovjet állam mérnökeit és közgazdászainak nagy csapatát. Sajnos ezekre a „kapitalista szívű” káderekre ritkán vártak irányító állások, a többségük azonnal, az iskolapadból közvetlenül Szibériába, munkatáborba került.

A Black Star telefonjai, televíziói, távirógépei, adatfeldolgozó eszközei és egyéb elektrotechnikai termékei elterjedtek az egész országban, majd egyre többet exportáltak is belőle. A Black Star világmárka lett, a minőség szinonímája.

A vállalatnak óriási érdemei voltak a fekete polgárjogi mozgalomban. De nem voltak az erőszak hívei, és bár már a gyapotültetvényen nagy súlyt fektettek a fekete öntudat fejlesztésére, óvtak a meggondolatlan cselekedetektől. Támogatták Martin Luther King mozgalmát, de a fekete párducok aktivistáit kitésték az intézményből. Megelégedtek azzal, hogy a vállalatkomplexum vezetésében 7:3 arányban dolgoztak a fekete szakemberek, és az afroamerikaiak szükségleteit (az egészségügyben, oktatásban, tudományos kutatásban) igyekeztek kielégíteni.

A hidegháború visszavetette a kommunista országokkal folytatott kereskedelmet. A McCarthy-érában nehéz volt elkerülniük a kommunistaszimpatia vádját. Ekkor már a harmadik Bernstein állt a vállalat élén, Ralph, de ő nem egyedül igazgatta azt, hanem egy 3 tagú igazgató tanácsra bízta az irányítást – azzal, hogy bizonyos kérdésekben fenntartotta magának a vétőjogot (amivel aztán egyszer sem kellett élnie).

Az ötvenes-hatvanas évek óriási fejlődést hoztak az elektrotechnika és a számítógéptudomány terén. A Black Star minden szakterületen az élvonalat képviselte. Létfonosságú eszközöket kínált a televíziózásban, ők honosították meg a videomagnót, a videokamerát, az ő berendezéseik működtek a Telstar híradástechnikai mesterséges holdon, ők dolgozták ki az időjárás-holdak képelemző technikáit. Mindennek kihatásai voltak a polgári repülésre és a hadiiparra is: radarberendezéseket, robotpilótákat gyártottak, és a globális helymeghatározó rendszer, a GPS is az ő fejlesztésük volt.

Nem okozhat meglepetést, hogy a rakétakísérleteknél mind a oroszok, mint az amerikaiak használtak a Black Star által kifejlesztett szinkronizáló berendezéseket, ezek révén lehetett összehangolni a sok hajtómű teljesítményét.

1962-ben Ralph Bernstein vezetésével új delegáció utazott Moszkvába, és egy ambiciózus tervet terjesztettek elő. Ha megkapják a Kuril-szigetek egyikének használati jogát, nagy mértékben hajlandók hozzájárulni a szovjet állami bevételekhez. Hruscsov hosszas töprengés után rábólintott a tervre, csak azt kötötte ki, hogy a sziget államjogilag a Szovjetunió része marad. Bernstein ebbe belement. Az ő kikötése viszont az volt, hogy a szovjet állam nem szólhat bele a belső ügyekbe. Minden költségvetési évben megkapják az előre kialakított összeget, a bérleti díjat. Ez a szovjet állami bevételeknek nagyjából negyede volt, mindenképpen jelentős hozzájárulás a szocializmus (szovjetül: kommunizmus) építéséhez.

Hruscsovot nemsokára leváltották, de az új szovjet vezetés számára is előnyösek voltak ezek a garantált pénzügyi bevételek, amiket közben beterveztek a népgazdasági terveikbe.

Miből tudta a Black Star kifizetni az óriási bérleti díjat? Elsősorban abból, hogy rugalmasan követte a világkereskedelmi tendenciákat és a műszaki fejlődés következő lépcsőit. Olyan területekbe investált, amelyekre néhány évvel később óriási igény mutatkozott. Ilyenformán mindig előtte járt a vetélytársainak. Bár igazi vetélytársai nem is voltak, hiszen aki valamit produkált, azt a Black Star azonnal segítette, beszállt a kutatás-fejlesztés és a gyártás minden fázisába. Konkurencia helyett együttműködést, közös fejlődést ajánlott, és ennek senki sem tudott ellenállni.

A Black Star nélkül nem lett volna ürrepülés, Internet, robotok a termelésben, az egészségügyben, nem lett volna virtuális demokrácia, a világ egészére kiterjedően. A Black Star dolgozói és azok családtagjai különleges státuszt élveztek. Bármely nemzet állampolgárai is voltak, megkapták a Black Star-előjogokat. Szabadon utazhattak a világ csaknem összes országába, mindenütt konzuli hivatalok nyíltak, és a jogaikat egy külön szervezet védte.

A kétezres évek fordulóján eljött az ideje, hogy a már eddig is gyakorlatilag fennálló állami szerkezetet megtöltsék valódi tartalommal és jogosítványokkal. Az eddig működő vállalati szupertanács állami jellegű funkcióit átvette a Black Star Közösségek Érdekegyeztető Testülete, ez vált kormányvá. Voltak kutatási-fejlesztési, termelési, kereskedelmi, oktatási, egészségügyi, rendfenntartó és külpolitikai bizottságai, ezek minisztériumokként működtek. A létesítményeiket egy védelmi bizottság óvta, de a közösségnek saját katonasága nem volt, hanem szerződéseket kötött azoknak az államoknak a honvédelmi szerveivel, amelyek területén az egyes vállalatok és intézetek működtek. A demokratikus viszonyokra a szakértői bizottságok ügyeltek. Ezek nem alkottak egy formális parlamentet, de minden fontos ügyben automatikusan közvélemény-kutatást szerveztek, és gondoskodtak arról, hogy a közösség minden tagja megértse a problémát, és jól informáltan nyilvánítson véleményt az adott kérdésben.

A tulajdonviszonyok is változtak. A Bernstein-család érdemeit elismerték, de a vállalati vagyont közösségi vagyonná vált, amely fölött a fent említett igazgatási szervezetek, szervezeti egységek gyakoroltak ellenőrzést.

A Black Star Közösség létszáma együtt nőtt a feladataik gyarapodásával és a komplexum eltartó képességének növekedésével. A XIX. század végén 22 ezer fő tartozott a Black Starhoz (beleértve a családtagokat is), az 1930-as évek végére 570 ezer, a hetvenes években 2,3 millió tagjuk volt, az ezredforduló táján pedig 7,5 millió. De utána ez a létszám rohamosan nőtt, ugyanis a Black Star mind jobban beépült a Kínai Népköztársaságba is. A kínai vezetők először ragaszkodtak ahhoz, hogy a Black Starral együttműködő, nekik bedolgozó munkások csak kínai állampolgárságúak lehessenek, de később ezt a törekvésüket feladták. Most, amikor ezt az áttekintést írom, a Black Star összdolgozói létszáma (azok, akik közvetlenül a vállalat-állam tevékenységét szolgálják és egzisztenciálisan tőle függenek) eléri a 39 milliót, az állampolgárságot kapott személyek 61 százaléka kínai, 5 százaléka orosz, 3 százaléka japán, és csak 1 százaléka afroamerikai, illetve valamelyik afrikai állam polgára.

A Black Star Közösséget 2015-ben hivatalosan is felvették az ENSZ tagállamai közé. Mivel ez a tagállam nem rendelkezik saját földterülettel, fővárosa is csak jelképesen van, a kibertérben.

Ott tartják a megbeszéléseket, a szakbizottságoctól a kormányülésekig, és a választásokat, közvélemény-kutatásokat is ott bonyolítják le. A közösség területhasználati szerződéseit (a Kuril-szigeteket, az alaszkaí kutató bázist, a kaliforniai szilícium-völgyet, a luxemburgi logisztikai központot illetőleg) újra és újra frissítik.

Az utóbbi másfél évtizedben mind több szó esik a kölcsönös fejlesztési projektekről. Ez a forma azt jelenti, hogy a Black Star helyi munkaerővel és saját tőkével létrehoz egy közös vállalatot, megindítja a termelést, a bevételből arányosan részesülnek, de a Black Star részesedése az évek folyamán egyre csökken, és a vállalat tulajdonjoga egy 10-15 éves periódus végén teljesen a befogadó államé lesz. Ez két célt szolgált: a forrásokkal nem rendelkező, főként fejlődő államok tőkéhez és foglalkoztatáshoz jutnak, másrészt a Black Star még nagyobb részt vállal a világtermelésből és a haszonból. Számítások szerint 2015-ben a világ össztermelésének 7 százaléka volt visszavehető a Black Star működésére.

Az állami jogkörök gyakorlása magával hozta a nemzetközi ügyekbe való beleszólást is. Az ENSZ-ben számos határozati javaslatot dolgoztak ki a Black Star diplomatái, így nekik köszönhető az izraeli-arab békeszerződés tető alá hozása (erre 2021-ben került sor), valamint az orosz-amerikai-kínai nukleáris főparancsnokság felállítása (2027-ben), amivel megakadályozták, hogy ezen államok bármikor is egymás ellen fordíthassák nukleáris fegyvereiket.

A nemzetközi terrorizmus maradt a legnehezebben megoldható probléma, ehhez egy az egész világra kiterjedő elektronikus ellenőrző rendszert kell kidolgozni, amely még nem fejeződött be. A rendszer lényege, hogy regisztrál mindenütt minden mozgást és változást, az adatokat mesterséges intelligenciát alkalmazó rendszerek elemzik, és időben értesítik az érintett rendvédelmi szerveket. A rendszert eddig a Közel-Keleten, valamint a fekete többségű amerikai városokban tesztelték, és a segítségével nagyban csökkenteni lehetett a bűnözést, a tettesek felkutatása pedig a 100 százalékhoz közelít.

A nemzetközi konfliktusok mediálásában, a véletlen háborús konfliktusok megakadályozásában, a nemzetközi gazdasági és kutatási együttműködésben kimagasló szerepe volt a Samuel Bernstein által megalapított Black Starnak. Nem véletlen, hogy a szervezet (illetve ma már virtuális állam) négyszer is megkapta a Nobel-békedíjat, Bernsteinről pedig elnevezték a Black Star Község virtuális fővárosát.

Az olvasó bármilyen felmerülő kérdésben forduljon a Bernstein Nemzetközi Tudásközpont tájékoztatói szolgálatához.

Kelt 2033. március 4-én, Bernstein Cityben

SÁRKÖZI LÁSZLÓ

Élet

...tompán kelünk, fingunk, alszunk még félig.
ő motyog és rögtön dobozával
zörög: papírt, csikket bont – lassan, nézi,

majd húsos ajkai közül kibuggyan
lepedékes nyelve és a nyálat
vastagon végignyalja a száraz,
sodort újságon, orrán szív s a turha

durva, rángó nyeléssel nyakán, csúszik
a gyomrába s míg hunyt szemmel élvezi
a kevert dohány szagát (mérgezi
már most magát), lágyan tartja, búcsúzik

tőle, másik keze öngyújtót matat;
rágyújt s füstjében szürke, fényteli
szeme mindörökké szememben marad...

Dedikáció az örökkévalóságnak, 2005

<http://mek.oszk.hu/04200/04270/04270.htm>

Damoklész kardja alatt ciklusból

BODÓ CSIBA GIZELLA

*Fegyver és galamb**

Délelőtt értünk Limába.

A belváros főterén megnéztük a katedrális, s vegyes érzelmekkel Pizzaro partra érkezésének benne lévő arany szín mozaikját (Pizzaróét, a spanyol hódítóét, aki 169 spanyol katonával érkezett erre a földre), a gyönyörűségeen faragott karzatot, az elefántcsontból faragott Krisztust. Sétálgatva Pizzaro impozáns házát fotóztam éppen, amikor körbejár az információ: háromnegyed tizenkettőkor az Elnöki Palota előtt zenés, parádés őrsegváltás van mindennap, érjünk hát vissza ezen érdekesség megtekintésére.

Az Elnöki Palota mellett vágunk át egyébként is az úton, hogy megnézzük a nevezetes Posta épületét – filmet is kell vennem, futott át a gondolat agyamon – , miközben a várost keresztülszelő, gyér vizű folyó partjára értünk. Kilencven százalékban inkább kiszáradtnak mondanám.

A palota hátsó oldalánál páncélaútó állt. Vegyes érzelmekkel néztem, majd tekintetem felkúszott a rusztikus épület falain. A magasban az oszlopok tetején „madárszobrok” látok. Hosszan nézem a nagy szárnyasokat, amikor az egyik megmozdul, megemeli, kitarja jókora szárnyát. Ez volt hát furcsa, hiszen élő „szobrok” ezek.

Kicsivel később egy másik is megemelkedik.

Az Elnöki Palota tetején Peru nemzeti madarai, a kondorkeselyűk üldögélnek, nyugtázom. Jelképes jelkép.

Visszaindulunk a térre, hogy tanúi legyünk az őrsegváltás rítusának vagy műsorának.

A palota előtt három-négy méternyi távolságra egymástól épp elfoglalják helyüket a rendfenntartó katonák. Acélsisak, acélszürke egyenruha, kezükben marokra fogva a fegyver.

---

* Részlet **BODÓ CSIBA GIZELLA: LEVELEK SAN LUISNAK Inka „Szentföldről”** – (*Peru-Bolívia útinapló*) c könyvéből, mely 2012-ben jelent meg –, az Írók Boltjában, Andrassy út 1.sz. alatt megvásárolható. <http://mek.oszk.hu/13700/13778/13778.pdf> [szerk.]

A velem szemben álló katona kerek, olajos bőrű indián arcából domború, élénk, minden rezdülésre figyelő „kondorszem” villog. Az arc mégis mintha enyhén mosolyogna. A kissé távolabb álló katona, úgy vélem, nem indián, a szőkés haj, a fehér bőr legalábbis nem erre utal. Inkább zsoldos katonának nézem. Kőkemény tekintettel pásztázza a terepet. A magas vaskerítés mögött megkezdődik a parádé: a hatalmas rézkürtöket dobpergés kísérte, az aranyszín vállrojtokon s a hangszereken örvendeni kezd másodpercekre az amúgy mozdulatlan szürke fény. A parádé a kerítésen belül zajlik, a tér kíváncsi, bábész tömege a kerítésen kívül vigyázó, enyhe terpeszállásban lecövekelt katonákkal szemben áll. Tekintetük valahol az első sorok mögött fürkészik, a „bármikor történhet valami” figyelmével, s azzal a tudattal, hogy a palota és a tér tömege között csak ők vigyáznak.

Hallgatjuk a parádé kellemes zenéjét – szinte táncolni volna kedvünk. – Szabad? – kérdezem nevetve utastársam.

De az egész mégis nagyon komoly, sem a ködszín levegő, sem a hangulat nem oldott.

S akkor a két katona közé, a szürke betonra, mint egy kamikáze, alászáll egy galamb. Megtorpan egyetlen másodpercre, majd határozott, „katonás léptekkel” elindul, közeledik a kondortekintetű katona felé.

Közelébe érve, szinte egyvonalban a katonával, ő is megveti lábait, és szembenéz a téren állókkal.

Lassan készítem újra a fényképezőgépet, hogy el ne riasszam e békejelképet.

A katona és a galamb mozdulatlan, míg elkattan masinám gombja. Megörökítettem a perui katonát fegyverével, s a mellette álló galambot. Fegyver és galamb.

Ekkor egy másik galamb is érkezik a katona másik oldalára. Közrefogják!

Fegyverek és galambok!

ÓDOR GYÖRGY

A kezed

Megsimogattad fejemet.
Talán csak nem kócos voltam?
Ujjaid között szédeleg
rajtam a sok jóban-rosszban,

félte, csak reám vigyázva,
mindig elérjél kezeddel
s ketten legyünk egy-egy árva.
Nekem világ a félelmem,

de oly jólesik, hogy neked
elég e csöppnyi szeretet,
szélesre tárt ablak előtt.

Messze bámulok, ég felett,
mint ki rég megfeledkezett,
veled élem meg az időt.

KÖVES JÓZSEF

Öhöm óda

(illetve szonett)

Van ahol slambuc, és van ahol öhöm.
Bográcsban készítve finom, laktató.
Ha kérdik, ízlik-e, meg nem "köszönöm",
mert teli szájjal csak „öhöm” mondható.

Betyárok főzték a pusztában hajdan,
lebbencstészta, krumpli meg húsos szalonna
(én ezt öhömként, slambucként is faltam,
persze csak falun, nem úri szalonba’).

füst adja az ízet nem a sok fűszer,
harminchatszor kell forgatni bográcsban
s minden forgatáskor – nem elég tízszer -

inni egy fröccsöt üvegben, pohárban,
azaz egy deci bort két deci vízzel -
berúgtam mikor egyszer megpróbáltam.

Forrás:

<http://megezmegez.lapunk.hu/?modul=oldal&tartalom=1202114>

A. TÚRI ZSUZSA

Két H*

Egyenlőtlen erők sodrása
Visz el messze,
általad,
Vagy minden kínomnak forrása
Mely testemen
áthalad,
Adod, s visszaveszed
halálom,
Vad tüzeim még égnek,
De az Erőt sosem
találom,
A Világot, amelyre
vágynom,
Csendesen villantja
az álom,

Néha hálát adok az Égnek,
Mert még így is élek...

És Te, másik örök
kísérőm,
Ki kényszerít, hogy adjak,
Tiszta szeretetet
ígérőn
Hazudjak önmagamnak,
Megálmodott létben
dadogva
Átallépek a csendet,
Az elmémnek szélén
ragyogva
Rámkattintod a rendet,
Mikor egy ember szenved,
Szívem tovább nem enged,
Miért kell bennem lenned,

Amikor átcsapnak felettem
A kétely hullámai?

Csalódásaim nem felejttem,
Örökké te ítélsz helyettem,
A kudarc nem mindig drámai
És a józan ész foszlányai
Kérdik, hogy mibe keveredtem,
Általad ... És félek...
Nem tudom, mit érek...

*

1. Hashimoto-thyroiditis (HT) a pajzsmirigy krónikus gyulladása
2. Helfer szindróma (kényszeres segítség)

CZÉGÉNY NAGY ERZSÉBET

Éjszaka kereszt alatt (petla-versek)

Kereszt alatt éjszaka homloka.
Oly meghitt, csöndes itt minden.
Ránk- fonódó fény, mint díszruha,
csak suttogásod hallik szelíden.

Homlokodon jel, mint kiválasztott,
s nem szólnak már, alusznak
emberek s templomi harangok,
de bennünk útjára indulnak

valami észvesztő áramvonalak,
mennyei szimfóniák csendülnek,
tűzcsóvaként belénk hasadnak,

egekbe repítenek. Égetnek.
Fájó-gyönyörben kapaszkodom,
s maradok hajnalig ajkadon.

SZ. PÓRDY MÁRIA

Képeslap Rómából*

A következő napunk biztatóan indult, hétágra sütött a nap, az ég mediterrán kékben feszült Róma fölé. A hotelünktől az első keresztutca, a Quattro Fontane, egyenesen a Santa Maria Maggiore-bazilikához futott ki, mint később kiderült, csak az apszisa előtti térhez. Reggelizés után gyalog indultunk el megnézni a bazilikát, amelyet Liberius pápa építtetett 352-ben. A hagyomány szerint a pápa uralkodása idején egy tehetős római házaspár előtt megjelent a Szűzanya és azt kérte tőlük, arra a helyre építtessenek templomot, amelyet a nyár közepén hó fog borítani. Ez volt az Esquilinus-dombja.

A bazilika erre a (mostanra alacsony) dombra épült, mögötte és előtte tekintélyes nagyságú tér. Nemcsak a méretei, hanem az elhelyezkedése is hozzájárult a gondolatomban fenséges jelzővel illetett építményhez. Az 1743-ban befejezett késő barokk bazilika egyike a négy római pápai bazilikának és Vatikán-államnak a területén kívüli tulajdona. Ide is ellenőrző kapun át lehetett bejutni. A téren a hozzávezető terelő utat végig fegyveresek ellenőrizték. (De ki maradt a laktanyákban?) A homlokzata barokk, belül háromhajós, a főhajó két oldalán rózsaszínes-fehér márvány ión oszlopsor fut végig, fölötte aranyozott kazettás síkmennyezet. Falát 5. századi mozaikok díszítik, a főhajó és kereszthajó tengelyében álló baldachin alatti főoltár tulajdonképpen egy szarkofág, alatta ugyanis (ami már a confessióban van) azzal „összeköttetésben” egy díszes urna látható, amelyben Szent Máté csontjait őrzik. A főoltár alatti helyre (confessiának nevezik az építészetben) két oldalról lépcsők vezetnek le, ott IX. Piusz pápa térdeplő, imádkozó, fehér márvány szobra látható, arca a Szent Máté csontjait őrző urna felé fordul. Azt hiszem, az alkotásra legjobban a méltóságteljes jelző illik. A főoltártól jobbra egyszerű kőtábla jelzi Bernini sírját. A kereszthajó két végében kupolás kápolna található, a balra nyílóhoz közel, egy kisebb kápolnában, a Cappella Paolina Borghese-ben helyezték el a kápolnát megrendelő V. Piusz pápa síremlékét. Olyan, mint egy nagy koporsó, amelynek hosszú oldala üvegfalú, előtte, valószínűleg fémötvözetből készített (nem csillogó, hanem matt fekete, hullámos, mintha szövött anyagból lenne) lehajtható, zárható fedél. Ott létünkör is „nyitva volt” és teljes múmia nagyságában lehetett látni a pápát. Elég bizarr látvány volt az öt év híján négyszáz éves, fehér brokátba, vörös bársony pelerinbe öltöztetett pápa földi maradványa. A jobboldali kápolna az 1586-ban kialakított Oltáriszentség Sixtus-kápolnája, a baloldali pedig a Paolina Borghesiana-kápolna. Kifelé menet még néhány szép padlómozaikot is lencsevégre kaptunk.

Gyalog tovább indultunk az 5. században alapított San Pietro In Vincoli-templomhoz (Láncos Szent Péter-templom), hogy megnézzük Michelangelo Mózesét és Herodes láncait, amivel az elfogása után megkötözték Szent Pétert.

A templom homlokzata inkább múzeumra emlékeztet, és meglepetésünkre nem őrizte egyetlen fegyveres sem a bejárat előtti teret és lépcsősort. 5. századi alapítása óta többször átalakították, de a főhajót szegélyező gyönyörű dór oszlopsor megmaradt (a szakkönyvben ugyan korinthoszi oszlopokat írnak, de nem hiszek nekik, mert egykor még kiválóan megtanították nekünk a gimnáziumban a művészettörténet órán a különböző oszlopok ismertetőjegyeit). A baldachinos főoltár alatt bronzból és kristályból készült ereklyetartóban őrzik a Jeruzsálemben fogva tartott Szent Péter láncait. A neten bóklászva akadtam rá erre az érdekes adatra, amit most közreadok, mert talán kevésbé ismert. *„A bilincs kalandos úton került Rómába: először Iuvenalis, a jeruzsálemi püspök ajándékozta oda Aelia Eudociának, II. Valentinianus császár hitvesének, aki később továbbadta lányának, Eudoxia császárnőnek, III. Valentinianus feleségének. Végül a hölgy elvitte I. Leo pápához, aki, amikor össze akarta azt*

---

* A Képeslap Rómából első része lapunk márciusi számában olvasható [Szerk.]

hasonlítani Péter utolsó, a római Mamertinus börtönben használt láncával, a két bilincs csodálatos módon összefonódott. Azóta az egyé vált láncokat a főoltár alatt kialakított ereklyetartóban őrzik.”

A Mózes szobrot II. Gyula pápa a saját síremlékéhez rendelte Michelangelótól. Érdekessége, hogy a síremlék végül is befejezetlen maradt. Ottlétünkör éppen restaurálás alatt állt, állványok mögé bújtatva, amelyek még jobban beárnyékolják a síremlék egyébként sem jól látható alakjait. A Mózeszt szerencsére „kirakatban” hagyták, de fényképezni akkor lehetett, ha az oldalt elhelyezett készülékbe bedobtuk 20 eurocentet. Ekkor felgyulladtak az emlékmű körüli lámpák és kb. 2–3 perc állt rendelkezésre, hogy felvételeket készítsünk. (Ez a rendszer máshol is működött, pl. a Caravaggio festmények fotózásakor a San Luigi de Francese-templomban.) Mózeszt szarvakkal ábrázolta a mester, ami viccesnek tűnhet, sőt szentségtörésnek, mert a mű templom számára készült. Erre is találtam magyarázatot a neten (utólag, már újra itthon). „...a reneszánsz idején széles körben elterjedt ábrázolásmód Szent Jeromosnak „köszönhető”, aki Mózes ragyogó arca esetében a héber 'karnu' (szarv, fényugár) kifejezést 'cornutának', azaz szarvval ellátottnak fordította latinra”

A tér melletti épület boltozata alatti meredek lépcsőkön mentünk le a Via Cavourra (a templomhoz is még ennél is hosszabb, meredek lépcsősoron mentünk felfelé), onnan pedig egyenesen a Forum Romanumra. A közismert romterületet már messziről látni lehet, ellentétben a Palatinus dombbal, amely sem innen, sem a Colosseumtól nem látható magasságban búvik meg. A Roma Omnia kártyához kaptuk a Roma Pass kártyát, ezzel utazni is lehetett és néhány látnivalóhoz ingyen vagy kedvezményes díjú, azonnali bejutást biztosított. Kiválóan bevált, itt sem kellett sorban állnunk és ingyenjegyet kaptunk, amellyel túljutottunk az ellenőrző ponton.

Sokat segített a másik útikalauzunk, amiben makettek és térbeli rajzok mutatták be az építmények eredeti formáját, leírták a funkciójukat, rendeltetésüket, továbbá, hogy melyik részük volt a Fórumon látott épületrész, oszlopdarab stb.” Enélkül legfeljebb szépen megmunkált köveket, romjaikban is elismerésre méltó építészeti maradványokat láthattunk volna.

Mostoha sorsot szántak az égiek a köztársaságkori Róma vallási, politikai, kereskedelmi központjának. Többször támadt tűzvész, 410-ben a vizigót Alarik fosztotta ki a várost, 455-ben a vandálok pusztítása pecsételte meg a birodalom végét, 846-ban muszlim szaracénok támadtak Rómára, 851-ben földrengés döntötte le a Forumot is. A normannok 1084-ben kifosztották és felgyújtották a várost, az évszázadok során épületének darabjait (ajtókat, díszítményeket, szobraikat, oszlopaikat stb.) jó esetben más közintézményekbe, templomokba helyezték át, köveit építkezésekhez hordták szét. Ami megmaradt, arra jó vastagon rátelepedett a szemét, felette szarvasmarhákat legeltettek a városlakók. Amikor 1377-től a pápák visszatérhettek Ravennából Rómába és az ellenpápaság rövid ideje után 1417-ben egy kézben összpontosulhatott az egyház vezetése, a romokban álló város felélesztéséhez a pápák Európa minden tájáról támogatást szereztek és a 15. század közepén elkezdődött Róma újjáépítése. A ma látható épületek, műemlékek nagy része ebből az időszakból származik.

A Forum területén a 18. században kezdődtek az ásatások, a kiásott történelmi maradványok egy része azonban eltűnt, többnyire főúri palotákba építették be.

Ha ugrunk egy nagyot a történelemben, Mussolini nagyra törő tervei miatt, hogy megépítse az új római birodalmat, számtalan régi épületet romboltak le a város modernizálása jegyében. A II. világháborúban Rómát 1943 után elkerülték a harcok, a bombázások, mert nyílt várossá nyilvánították, így megmaradtak azok az építészeti műemlékek, amiket az előző évszázadokban és Mussolini városrendezési tervei miatt nem pusztítottak el.

Végigjártuk a Via Sacrát, a Szent utat, amely egykor átszelte a Forumot Titus diadalívétől a Capitoliumig. Az út most csak Septimius Severus diadalívéig járható, de a sok film- és olvasásélmény alapján el tudtuk képzelni a csatákból a városba érkező harcosok győzelmi

menetét, a rablánccon vezetett rabszolgákat a zsákmányolt kincsekkel megrakott kocsik előtt. Nagy élmény volt és nagyszerű idő a fényképezésre, ezen a napon, ahogy mondják minden összejött.

Innen felmentünk a Capitoliumra a széles lépcsősoron, amelyet Michelangelo tervezett. A lépcsősor végén, két oldalt a lovaik mellett álló Castor és Pollux szobra magasodott. A fejedelmi reneszánsz téren (Piazza del Campidoglio, a Capitolium tér) építkezés folyt, nagy részét elkerítették. Marcus Aurelius lovas szobrát alig tudtuk lencsevégre kapni, hogy ne lógjon bele az óriásdaru valamelyik része. A szobor másolat, az eredeti az egyetlen, amely megmaradt a várost díszítő bronzszobrok közül. Jelenleg a Capitoliumi múzeumban van. A Palazzo Senatorio épületébe kettős lépcsősor vezetett, előtte a háromalakos Minerva szökőkútja. Itt aztán bőven volt rendőr és csendőr! A kilátás a városra és a Forumra egészen különleges, a tájképbe nyúló karcsú, magas törzsű olasz fenyők mindig elbűvölnek. A Capitoliumi Múzeum látogatását más alkalomra terveztük. Történt azonban, hogy később (időhiány miatt) nem tudtuk beleilleszteni a kijelölt programokba, amit utólag is sajnálunk.

A Capitoliumhoz közel van a 8-as villamos végállomása, átcsilingeltünk a Trastevere negyedbe, a 12. és 13. századi mozaikjairól híres Santa Maria in Trastevere-bazilikát megnézni. Egészen más világ fogadott, szűk, kanyargó utcák, zsalugáteres, egyszerű házak, többségük háromemeletes, lapos tetővel, tetőteraszokkal. Kicsi tereket fognak közre, minden épület alja üzlet, sok a kis vendéglő, napernyőkkel, rengeteg virággal, örökzöld(?) bokrokkal. Egyik ilyen helyre beültünk kávé inni és a pult üvege mögött sorakozó csábító sütekből alig tudtunk választani. A kávéjuk, ez általános tapasztalat, sokkal kevesebb, mint nálunk a presszó kávé, de méregerős és finom. A sütijeikről nem is beszélve! Ha állva iszod a kávé, a pultnál, vagy ahogy ők mondták, a bárnál, egy euróval kevesebbe kerül, mintha asztalhoz ülnél. Az álldogálással a következő eszpresszó kávédat spórolod meg!

A bazilika nagyobbacska macskaköves téren áll, házak karéjában, a tér közepén 1692-ben épített szökőkút, lépcsőin körben fiatalok ültek. A teret megtöltötte a víz csobogása és az üldögélők, sétálók beszéde. Az olasz hangos népség, de nem harsog, mint a német. Jól érzi magát közöttük az ember. A bazilika Róma egyik legrégebbi temploma, Szűz Mária tiszteletére emelték 221-ben. A 12. században átépítették, a harangtornya is a 12. századi, oszlopos bejáratát pedig a 18. század elején emelték. Kívül és belül, az oszlopok közötti ablakok között a Szűz Mária élet ábrázoló mozaik képek Cavallini alkotásai. A főhajót a mellékhajóktól elválasztó gránit oszlopsor Caracalla fürdőjéből való. Visszafelé az egyik kis boltban, ahol különleges sajtokat árúsítottak, házi sütésű kenyeret vettünk, amely még a harmadik napon is friss és finom volt. Itt jut eszembe, hogy tőlünk eltérően az olaszoknál a péksüteményeket nem darabra, hanem kilóra/dekára árúsítják.

Visszacsilingeltünk a végállomásra, onnan pedig a Piazza Venezián keresztül hazagalogoltunk. Már sötét volt, elmúlt öt óra, mire a szállodába értünk, rengeteg élménnyel. Még megírtuk a naplót és kijelöltük a másnapi utunk állomásait.

Az Angyalvárban is elfogadták a Roma Pass kártyát, nem kellett fizetni. Megint szerencsénk volt az idővel, bástyáiról körbefotóztuk a várost. Különösebben mély nyomot nem hagyott bennem, inkább a külseje tetszett, mint a belseje. A lift nem működött, kávézója sem volt nyitva, a tekintélyes méretű kő ágyúgolyóira pedig nem éhezünk meg!

Átmentünk az Angyalok-hídján, majd végig a Tevere-parton és onnan be a Piazza Navonára. A hatalmas tér padjai még őrizték a kiadós eső nyomait, nadrágátázás veszélye nélkül leülni csak a szökőkutak korlátjaira lehetett. A Neptun-szökőkút mellett tízóraitunk, és nézegettük a téren sétáló, napozó embereket. Mikor fáradt lábunk megpihent, elindultunk megkeresni Róma francia közösségének 16. századi templomát, a San Luigi dei Francesi-templomot, ahol a Contarelli-kápolnában Caravaggio három gyönyörű festményét csodáltuk meg (Szent Máté elhivatása, Szent Máté mártíromsága és Szent Máté az angyallal). Itt is pénzbedobásra működött a világítás, csak sokkal rövidebb ideig, mint a Mózesnél. Kicsit

kellett furakodni, hogy a képek közelébe juthassunk, akkor éppen nagyon sok látogatója volt a kápolnának. Bevallom, a templomból keveset láttunk, nem jártuk körbe □ pedig a belső tere a fényűző kialakítása ellenére sem hivalkodó, hanem elegánsan harmonikus barokk □, mert újra és újra visszatértünk a képekhez. Caravaggio budapesti kiállítását is láttuk, de itt, a sokkal meghittebb környezetben jóval nagyobb hatással volt ránk a képeinek fantasztikus színvilága, az árnyék-fény hatás alkalmazása. Vettünk képeslapot a három festményről, mert a két oldalsó képről nem lehetett jó felvételt készíteni, csak a szemben lévő Szent Máté az angyallal festményéről.

A templomból elindultunk a Trevi-kutat jelölő nyíl irányában. Útközben betértünk a San't Ignazio de Loyola-templomba megpihenni és akkut cserélni. A bejárat és a padsorok közötti tágas térben volt elhelyezve az a hatalmas, döntött tükör, amelyben felnagyítva, tökéletesen lehetett látni a mennyezet hatalmas barokk freskóját. Még soha nem találkoztam ilyen megoldással, nagyon jó ötletnek tartottuk. De a fényképezést nem viselte a tükörkép, szinte semmi nem jött vissza a rendkívüli élményből. Kétoldalt, a mellékhajók vonalában talpakra erősített, bronzból készült fák álltak, amelyeket a talpak körül elhelyezett lámpák világítottak meg. A Gethsemane-kert olajfáit jelenítették meg az alkotások, és az Anya és Fia közötti örök kapcsolatot szimbolizálták.

Folytattuk az utunkat a nevezetes szökőkút felé. Néhány kanyargó utcába „beterelés” után megszakadt az útirány jelölése és a csöpp utca nevét sehol nem találtuk a térképen. Ja, a telefon lemerült. Mikor, ha nem akkor?, tehát nuku GPS. Lehet kérdezősködni a helyieknél. Ilyenkor, persze ők sincsenek sehol, csak turisták. Szintén helyismeret nélkül. Az egyik ház átjárójában három beszélgető csendőrt láttunk...és megint ők segítettek ki az utcagubancból.

Még nem láttuk a szökőkutat, csak a jellegzetesen surrogó víz hangját hallottuk egyre erőteljesebben, amely emberi hangokkal keveredett. Az utca végéből már látni lehetett a medence körüli, sokszoros sorban álló tömeget. Az első benyomás így tehát a kút megközelíthetetlenlensége volt. A Trevi tér túlsó felén magasodott a Santi Vincenzo e Anastasio-templom, előtte is tömeg. Lassan lefurakodtunk a medencéhez ...és meghökkentően idegennek hatott a vakítóan fehér szoborcsoport, a filmekből ugyanis szürkés színűre emlékeztem. A vize is valószínűtlenül türkizkék volt, szóval nem volt az építményen semmi patina. Nekem hiányzott.

Az ókorban itt volt a várost ellátó egyik vízvezeték végpontja, amely a Római Birodalom bukása után tönkrement. 1453-ban Aqua Vergine néven újjátta fel V. Miklós pápa, hogy kibővítsék Róma vízellátási rendszerét. A vízvezeték végében egy medencét építettek. 1629-ben VIII. Orbán pápa felkérte Giovanni Lorenzo Berninit a kút átépítésére, mert a meglévő medence nem tetszett neki. A pápa halála miatt azonban nem sikerült befejeznie a kutat. A 18. század több építészét is foglalkoztatta a kút újjáépítése és végül XII. Kelemen pápa pályázatot írt ki, aminek a nyertese Niccolò Salvi lett. A munkát 1732-ben kezdték el. Elbontották Bernini reneszánsz kútját, és felépítették a ma is látható hatalmas barokk szökőkutat, amelyet Salvi 1751-ben bekövetkezett halála miatt 1762-ben Giuseppe Pannini fejezett be.

A szoborcsoport központi témája a víz megfékezése. A középső fülkét, amit hatalmas korinthoszi oszlopok vesznek közre, a kagylóhéjon álló Ókeanosz, a világóceánt megszemélyesítő titán monumentális szobra díszíti. Öt két, hippokamposzokat (vízen és víz alatt nagy sebességgel úszni képes, uszonnal rendelkező lovak) szelídítő triton kíséri. A nyugodt hippokamposz az elcsendesült tengert (a megfékezett vizet), míg a vad hippokamposz a viharos tengert szimbolizálja. A két oldalsó fülkében a Bőség és Tisztaság istennőinek allegorikus szobrai láthatók.

A szökőkút utolsó restaurálása ott jártunk előtt egy évvel fejeződött be. A szökőkutat is, mint Róma számos más emlékéét egyenruhások vigyázták, óvták a mindenre elszánt turistáktól és a vandáloktól, a látogatókat pedig a rossz szándékú emberektől.

A hagyományt mi is követtük, a hátat fordítva a vállunk felett dobtunk pénzt a vizébe!

A Spanyol-lépcsőhöz metróval utaztunk a Barberini térről, mert gyanúsán kezdett borulni. A tér szökőkútja messziről pörgő szoknyás táncosnak tűnt. Kiderült, hogy Bernini első köztéri városi szökőkútjához, a Triton-kúthoz értünk. A kút fő alakja Triton, a görög mitológia egyik tengeristene, félig ember, félig hal alakú isten. A tenger trombitása, aki szigonnyal és kagylótrombitával a kezében járta a tengereket. Négy delfin farokuszonyán térdelt, kagylótrombitáját két kézzel emelte a feje fölé, amelyből vízszöglet szökken a magasba (lehet, hogy a szigonyát egy sziklán hagyta?)

Mire a Spanyol-lépcsőhöz értünk, el is eredt az eső, néhány képet ellőttünk, aztán uzsgyi vissza a metróba. A Repubblica térre érve már szakadt, várakoztunk egy ideig az állomáson, majd kimerészkedtünk esernyővel az árkádok alá, de a rövid úton is csurom vizesek lettünk. Ázott verébként értünk a szállodába. A második alkalommal kapott el özönvízszerű eső.

A következő nap újra elmetróztunk a Spanyol-lépcsőhöz, amely a spanyol követségről kapta a nevét és ez alkalommal a Trinita dei Monti-templomot és előtte az obeliszket is megnéztük, amely azonban csak másolata az egyiptominak. A templom és mellette a zárda a franciáké volt. A lépcső alatti tér szökőkútját Bernini alkotta, a Barcaccia félig vízbe süllyedt hajót ábrázol. A medence vizében „úszó hajódarabon” (csak jelképes és rögzített) esküvői ruhás fiatal ázsiai pár pózolt a fényképésznek.

Kalandvágók lévén (ha már a programunkba besoroltuk!) a metróalagút legalább ötszáz méteres, több részből álló mozgójárdáján kijutottunk a Borghese parkhoz, de minek? Egy lélek sem járt arra, már a park bejárata is elhanyagoltnak látszott, a talaja az előző napi vízözön miatt süppedésre volt felázva. Néhány tíz méter sárban cuppogás után visszafordultunk. A metróalagút bejáratában álló kiskatona sajnálkozva nézett ránk, mintha azt mondta volna: Buta turisták, miért nem kérdeztetek engem? Megint a Spanyol lépcsőnél kötöttünk ki, az eső szitált, de ez nem tartott vissza, hogy elinduljunk a Piazza del Popolóra, egész pontosan a Santa Maria del Popolo-bazilikába, ahol újabb két Caravaggio festményt terveztünk megnézni.

Hosszas tanakodás után éppen az ellenkező irányba indultunk el, amit a Basilica dei SS. Ambrogio e Carlo-templomot elhagyva vettünk észre. Ha már így adódott, benéztünk a bazilikába, amely a római barokk nagyszerű emléke. A bazilika szentélye mögött, az apszis közlekedőjében lévő ereklyetartóban helyezték el Szent Carlo Borromeo szívét, amelyet unokatestvére Borromeo bíboros ajándékozott a templomnak 1614-ben. A bazilika építését egyébként éppen az ő kezdeményezésére kezdték el 1610-ben.

Az iránytévésztes következtében megsétáltattuk magunkat Róma híres Via del Corso-jának mindkét oldalán, miközben még híresebb üzleteinek kirakatait nézegettük, míg végre kiértünk a Piazza del Popolóra. Futólag néztünk körbe a téren, azonnal az 1472-ben épült Santa Maria del Popolo-bazilika felé vettük az irányt, nehogy lemaradjunk a templom déli zárása miatt a két Caravaggio kép, Szent Pál megtérése a damaszkuszi úton és Szent Péter keresztre feszítése megtekintéséről. Álldogáltunk a képek előtt, és gondolatban megint köszönetünket küldtük az ég felé „hogyan ezeket is láthattuk”. Aztán szemügyre vettük a Cerasi-kápolna középső festményét is, a L'Assunzione della Vergine-t (Szűz Mária mennybevétele vagy Nagyboldogasszony), ami Annibale Carracci munkája. Aztán próbáltuk lencsevégre kapni Bramante üvegablakait az apszisban, de a főoltár miatt csak részleteit lehetett megörökíteni. A templom Chigi-kápolnáját Raffaello tervezte, amit aztán Bernini fejezett be, központi alakja Habakuk és Daniel próféta.

A Piazza del Popolón a két majdnem egyforma templomot (restaurálás miatt az egyik molinóba csomagolva, kupolája körbe állványozva, a templom előtt hatalmas, új autótípust reklámozó poszter! brrr! borzalmas ötlet!) Carlo Rinaldi tervezete az 1660-as években. A tér közepén álló obeliszket Augustus császár hozatta Egyiptomból és a Circus Maximusban állították fel, az arénában rendezett kocsiversenyekkor ekörül fordultak meg a hajtók.

Visszafelé a Piazza Venezia felé tartva elmentünk Róma egyik híres „beszélő” szobra mellett. Ő volt Madama Lucrezia a vonzó bujaságú, nagy keblű ókori „madám” (valószínűleg

Marcus Aurelius, a filozófus-császár ledér feleségét Faustínát ábrázolja). A márványtorzók úgy „beszélnek”, hogy csípős nyelvű írásos üzeneteket aggatnak rájuk. Pasquinátáknak vagy pasquillusoknak nevezik ezeket az üzeneteket, a szókimondásáról nevezetes római férfi, Pasquino után.

Még belefért a napba a Termini pályaudvar egyik nagy áruházának gyors mustrája is, aminek hozadéka csilli-villi fekete tütü és a hozzáillő harisnyanadrág vásárlása lett. Ez most nagy divat totyogóستól a kiskamaszig minden korosztályban. A tetszetős, praktikus tervezett, ismert márkájú hátizsák megvásárlása pedig segített lemondani a régi, agyon használt darabunkról. A pályaudvar előtti téren is szétnéztünk, a tér túlsó felén lévő épület mögül kimagasodott egy torony, rajta ragyogó aranszínben Jézus szobra állt. A műemlékeket is feltűntető térképünkön láttuk, hogy ott található a Basilica del Sacro Cuore di Gesù (Jézus Szent Szíve-bazilika).

Kezdett sötétedni, inkább a szállodánk felé vettük az útirányt. Rákerestünk a templomra és kiderült, hogy a szalézi szerzetesrendé, amelyet 1859-ben Torinóban Don Bosco, vagyis Bosco Szent János, eredeti teljes nevén Giovanni Melchiorre Bosco Ochienna olasz katolikus pap alapított meg, Szalézi Társaság férfi szerzetesrend néven. Don Bosco születésének 200. évfordulója alkalmából a rendalapító ereklyéje (a szentté avatott szerzetes viaszszobra, amelyben elhelyezték a jobb kézcsontját, üvegkoporsóban fekszik) körbejárta a világ 132 olyan országát, ahol van szalézi rend. Ekkor előjött az emlék. 2013-ban pünkösdvásárnap Veszprémben jártunk és a Várban, a bazilikában még láthattuk Don Bosco üvegkoporsóját, valamint a búcsúztatóját is. Semmit nem tudtunk az eseményről, csak belecseppentünk, így a téren kegytárgyakat árusítóktól érdeklődtünk az ünnepegről és az ereklyéről. Elmondták, hogy a halála után szentté avatott szerzetes felkarolta a hányatott sorsú fiatalokat, szállást adott az otthontalan árváknak, együtt énekelt, játszott és imádkozott velük, szakmákra tanította őket, amelyeket akkor sajátított el, amikor Castelnuovóban tanult és a különböző házaknál kapott szállásai fejében házimunkákat végzett. Így ismerkedett meg a szabó, lakatos, asztalos mesterséggel, megtanult főzni, egy kántortól pedig zenélni. Az első megmentett gyerekekből lettek az első munkatársai is. Hirdette: a bűnt szeretettel és a bizalommal lehet megelőzni. Ebből fejlődött ki Don Bosco híres nevelési módszere a „Megelőző Módszer”. Később, XI. Piusz pápa támogatásának köszönhetően önkéntes alapon létrejött az a szervezet – Kongregáció –, amelynek célja a fiatalok megmentése és a szegénység minden fajtája elleni küzdelem volt.

1880-ban XIII. Leo pápa megbízta Don Boscót a Jézus Szent Szíve-templom felépítésével, amelynek alapkövét még IX. Piusz pápa idején 1870-ben rakták le, de az olaszországi események (Rómát bekebelezte az új olasz állam) miatt az építkezés abbamaradt. Ő fáradhatatlanul utazott, kilincselte, hogy előteremtse az építés költségeit. A reneszánsz homlokzattal épült templomot 1887-ben szenteltelték fel, tornyára a Jézus-szobrot azonban csak 1931-ben helyezték el. A testileg teljesen kimerült Don Bosco 1888. január 31-én meghalt. XI. Piusz 1929-ben boldoggá, 1930-ban pedig szentté avatta.

A másnapi (utolsó nap!) listánkra még felvettük a templom megtekintését.

Az utolsó napon megint átmentünk a Trastevere negyedbe, mert a Gianicolo-hegyre jelöltük ki az útirányt. Mivel a hegyre tartó buszra 52 percet kellett volna várni, így gyalog vágtunk neki az útnak. Nem bántuk meg a kaptatást, mert közben több emlékművet is láttunk: a Római halottak emlékművét Garibaldi mauzóleumával (az 1849-ben elesettek csontjait őrzik), a San Pietro in Montorio-templomot, ahol éppen esküvőre készültek. A közelében a reneszánsz építészet kis remekét: Bramante Tempiettóját, a Fontana dell' Acqua Paola szökőkutat, amelyet V. Pál pápa állíttatott az ókori Traianus császár által épített vízvezeték végpontján. A 6. századi Porta San Pancrazio pedig úgy néz ki, mint egy diadalív.

Gondozott parkon keresztül jutottunk el Garibaldi lovas szobrához. Az emlékmű előtt lévő kilátóból ismét megcsodálhattuk a várost. Itt várt „áldozatra” az álcenurió, akivel 5□10

euróért lehetett (volna) fényképezkedni. Még arra sem mertük megkérni, hogy minket fényképezzen le, hátha azt sem tenné meg ingyen! Inkább egy helyinek (látszó) népes család egyik tagját kértük meg erre.

Innen a nem messze lévő Faro al Gianicolóhoz tartottunk. Ezt a kecses világítótornyot az Argentínába vándorolt olaszok ajándékozták a városnak 1911-ben. Végül is ezért a toronyért indultunk neki a hegynek. Az útikönyvünkben az állt, hogy innen a legszebb kilátás a városra. Szerintünk pedig a Garibaldi szobor előtti kilátóból, de nem vitatkozunk. Naplemente után a város több pontjáról lehet látni az olasz zászló három színét sugárzó tornyot. (Csak a netre feltett fotókon láttunk, igazán hangulatos képek voltak.)

Elnézeltünk egy darabig innen is, előttünk a város betelhetetlen látványa, hátunk mögött magasodott a Szent Péter-bazilika kupolája. Ez adta az ötletet, hogy lefelé más úton, Vatikán város falai mentén menjünk le a hegyről. Mondani sem kell, a felfelé szuszogás idejének töredéke alatt leértünk a három ívű, falazott, márvány borítású Principe Amedeo Savoia Aosta-hídhöz. A híd túloldalán álló San Giovanni dei Fiorentini-templomot (Keresztelő Szent János) is meglátogattuk, bár nem szerepelt az eredeti tervünkben, és a könyvünkben sem kerestük meg róla a tudnivalókat. Beültünk a padba és elolvastuk az igen szűkszavú ismertetőt. Ebből, sajnos nem derült ki, hogy a templom építésének tervezése még az 1500-as évek első évtizedében elkezdődött, de a munkálatok nagy részét csak 1583–1602 között fejezték be. 1559-ben Michelangelót is megkérte I. Cosimo de' Medici a tervek elkészítésére, de a mester központosított templom-terve nem tetszett a nagyhercegnek. Végül latinkereszt alakú templom épült.

Az ismertető nem csak szűkszavú volt, hanem félrevezető is. Jézus megkeresztelkedése gyönyörű, fehér márvány szoborcsoportot Antonio Raggi alkotásaként jegyezte. Hittünk is volna a könyvnek, de a kétalakos (Jézus és Keresztelő Szent János) mű közelében elhelyezett olasz és angol nyelvű ismertetőn Francesco Mochi nevét találtuk meg. De nemcsak a nevét, hanem művének sorsát is, felsorolásszerűen. (A neten is eltérőek az adatok a szoborról. A helybeliek mégis csak megbízhatóbbak!) E szerint: 1645-ben kapott a szobrász megbízást a szobor kivitelezésére, 1654-ben Mochi-műhely munkája a szobron (a mester ennek az évnek februárjában meghalt), 1655-ben az elkészült szobrot elhelyezik a Keresztelő Szent János-bazilikában. 1665-ben átviszik a Falconieri palotába (figyelsz olvasóm? akkor sem volt más a világ!), 1815-ben a Milvio-hídon helyezik el. Onnan 1955-ben a Braschi palotában lévő Római Múzeum állományába kerül, és végül 2016-ban visszakerül a Keresztelő Szent János-bazilikába, ahová eredetileg is szánták. (Nemcsak a könyveknek, a szobroknak is megvan a maguk sorsa!) A gyönyörű Falconeri-kápolna Francesco Borromini utolsó munkája. Az utóbbi időben helyezték el az öngyilkos svájci születésű művész nevét jelölő márványtáblát rokona, Maderno sírja alá, és Svájc római nagykövetségének megbízásából a templom egyik pillérére egy latin feliratú emléktáblát. Az oltárkép, amely fehér márványból készült szoborcsoport és Jézus megkeresztelkedését ábrázolja, Antonio Raggi alkotása. Találtunk egy jelenkori alkotást XVI. Benedek pápa idejéből, 2012-ből, amely Szent Mária Magdaléna lábát „örökítette meg” a következő olasz és angol nyelvű felirattal: „Az első láb, amely a feltámadt Krisztus sírjába lépett”.

Ezen a napon már mindenfelé „Fratelli” feliratú sárga, piros, kék hátizsákos turistával találkoztunk városszerte, főként templomok előtt, a Piazza Navonán, a Pantheon előtt a Piazza della Rotondán (Rotonda téren) és bent a kegyhelyen. Közülük sokan tolószékesek voltak, kísérők vigyáztak rájuk és segítettek őket a közlekedésben. (Este a televízióból hallottuk, hogy aznap a pápa zarándokokat fogadott az Irgalmasság szent éve közeli bezárásának alkalmából.) A Navonán nagy volt a sürgés-forgás, ennek megfelelően komoly rendőri-csendőri készültséget tapasztaltunk. Úgy gondoltuk, jobb, ha az erre a napra utolsónak kijelölt Pantheon felé vesszük az irányt.

Apropóként jut eszembe az a számunkra szokatlan lámpás irányítás, amit eddig más országban nem láttam. Amikor zöldre váltott a lámpa, a következő másodpercben már a sárga világított, és a lámpafejjel (a sárgával) összekötött kijelzőn 20-tól elkezdődött a visszaszámlálás, miközben végig szabad átkelés hangjelzést adott. Ott tartózkodásunk vége felé azt figyeltem, hogy hányadik másodpercben „ébredek fel”, hogy mehetünk. Általában a 18-ikban léptem le a járdáról, ami elég rossz reakcióidő! Ha meredt szemmel figyeltem a váltást, akkor sem sikerült a huszadikban elindulni, csak a tizenkilencedikben. Lassú vagyok, no!

Nem jó időpontot választottunk a Pantheon látogatására, zsúfolásig tele volt, és olyan zsidongás volt, mint a zárttéri fürdőkben. Ha hinni lehet az építményről szóló leírásnak, az ókori építészet egyik legjelentősebb alkotása, amely a legjobb állapotban maradt meg, és fő tömegében ma is egykori formájában áll Róma központjában. A főépület hengeres (rotunda), előtte oszlopok előcsarnok áll tizenhat, gránitból egy darabból készült korinthuszi oszloppal.

Ide másolom, amit az oszlopokról olvastam a neten, engem egyszerűen lenyűgözött a szállításuk. „Az oszlopok 11,9 méter magasak, másfél méter átmérőjűek és egyenként 60 tonnát nyomnak. Egyiptom területén bányászták és faragták őket, a Nílustól több mint száz kilométerre. A kőbányából szánon húzták a folyóig, ahol áradás idején uszályra rakták őket. Az uszályról tengeri hajóra átrakodva érték el a Földközi-tengeren Ostia kikötőjét, ahol ismét uszályra átrakodva a Tiberisen vontatták föl Rómáig. Itt még körülbelül 700 métert kellett szárazföldön megtenniük, mire rendeltetési helyükre kerülhettek.”

Mit meg nem tettek a szépségért, a minőségért, és persze a dicsőségért!?

És még egy érdekesség, ami (valaha) tanult szakmámba vág.

„Magát a rotundát kazettás beton mennyezet fedi, közepén kilenc méter átmérőjű, kör alakú nyílással (*oculus*). Csaknem kétezer évvel építése után a Pantheon dómja ma is a világ legnagyobb vasalatlan beton mennyezete”....” A Pantheon tetejét az ókorban bronz burkolat fedte, amit azonban a Barberini család tagja, VIII. Orbán pápa 1632-ben leszedetett és anyagából ágyúkat öntetett, valamint ebből készítették a Szent Péter-bazilika főoltárának baldachinját is”...” A kupola látszólag négyzet alakú kazettái valójában felfelé keskenyedő rombuszok, ezért a mennyezet alulról nézve még magasabbnak látszik, mint amilyen az valójában. Ezért meglepő a Pantheon meglátogatása után a tető külső képe a város valamelyik magaslati pontjáról, ahonnan az meglehetősen laposnak látszik.”

Magam is tapasztaltam a Gianicoloról letekintve (először nem is a Pantheonnak, valami más létesítménynek gondoltam), aztán már itthon, a fentről készített városképeket kinagyítva is látszik, hogy tényleg laposnak néz ki a kupola.

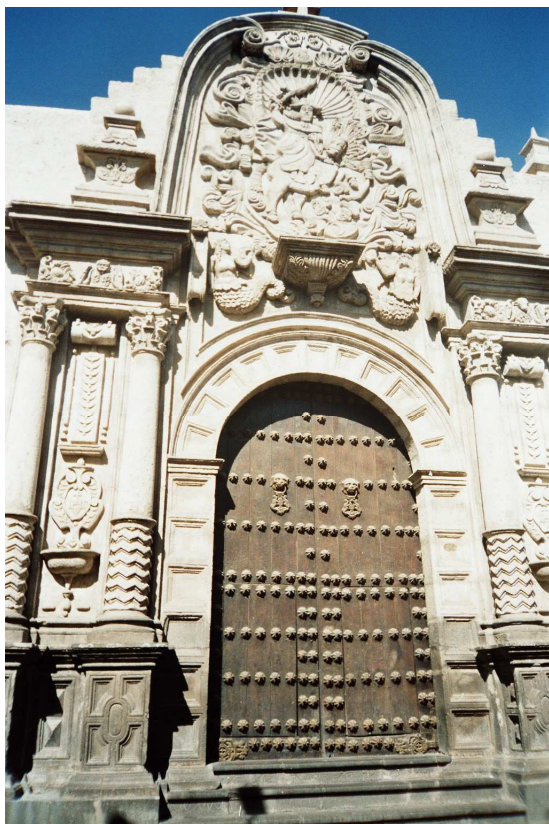
A Pantheon eredeti épületét minden istenük imáadására i. e. 27-ben építtette Marcus Agrippa, Augustus császár veje. Ma ismert formáját Hadrianus császár idején nyerte el, aki a 120-as évek első felében csaknem az alapjaitól építtette újjá. Katolikus templommá 609-ben alakították át, és szentelték fel. A neve: *Santa Maria ad Martyres* lett, később bazilika rangot kapott. A nép „átkeresztelésében” Santa Maria Rotonda lett a neve. Maga a Pantheon név az újkorban fogalomná vált, mint a kiemelkedő személyiségek temetkezési helyéül szolgáló nagyszabású épület. Ebben a templomban nyugszik többek között Raffaello, a két olasz király: II. Viktor Emanuel és I. Umberto is.

Mire kijöttünk a metróból, a Repubblica tér felett, az égbolt aljában az alkony narancsos-piros felhői gyülekeztek. A Jézus Szent Szíve-templom kipipálatlan maradt a listán.

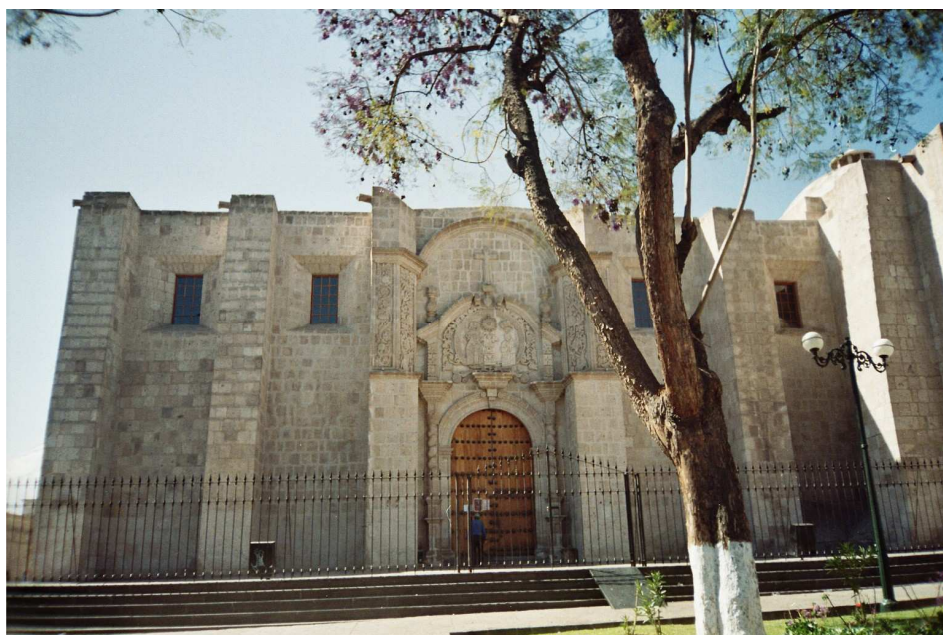
Este még elmentünk az egyszer már bevált pizzás vendéglőbe. A vacsorára várva összegeztük a hét napot és arra jutottunk, hogy sokat láttunk, de még sokkal többet nem, mert Róma olyan, mint egy hatalmas múzeum. Egy alkalommal csak egy részére jut idő és energia! Abban bízunk, hogy a Trevi-kúthoz fűződő monda, miszerint, aki bedob egy pénzérmét a vizébe, az még biztosan visszatér Rómába, az „örök városba”, a mi esetünkben (is) igaznak fog bizonyulni.

Lencse által, világosan...

BODÓ CSIBA GIZELLA fotói – PERU

Arequipa – Jezsuita templom

Arequipa – Szt. Ferenc Templom

Lencse által, világosan...

BODÓ CSIBA GIZELLA fotói – PERU

Arequipa – Szt. Katalin Kolostor

Lencse által, világosan...

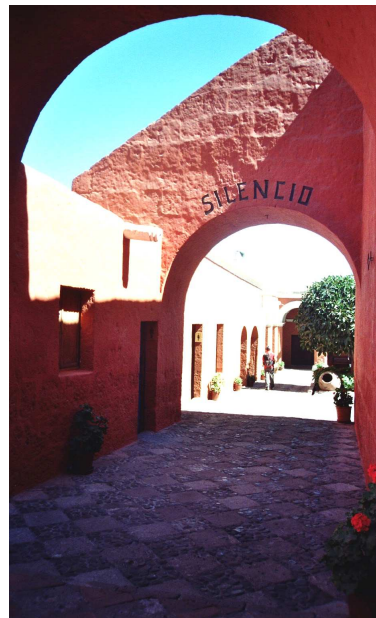
BODÓ CSIBA GIZELLA fotói – PERU

Arequipa – Szt. Katalin Kolostor – „Kapuk – Fények – Kertek – Kádak”

Lencse által, világosan...

BODÓ CSIBA GIZELLA fotói – PERU

Arequipa – Szt. Katalin Kolostor – Udvarok, Árkádok, „Utolsó vacsora”

Lencse által, világosan...

BODÓ CSIBA GIZELLA fotói – PERU

*Peru – Bolívia
Titicaca-tó totoranád-
szigetek asszonyai
népviseletben
Titicaca-tó totoranád
„járművei”
Titicaca-tó*

PROSSZER GABRIELLA JÚLIA

VIHAR NAXOS SZIGETÉN¹

(küzdő lélekkel)
regényrészlet

... És egy hét múlva Hamburgban nehéz szívvel búcsúztam el tőle. Mert, ahogy egymás mellé sodort az élet, ugyanúgy sodor el egymástól, bár vonzalmunk több volt, mint amit módunkban volt egymásnak adni. Találkozásunk magába foglalta az elmulasztott lehetőségek vízióját is, mindent, amit óhajtottunk, vártunk, és ami nem teljesedhet be soha.

Természetesen boldog párocska lehetett volna belőlünk, ha vele maradok és letelepszem Svédországban. Ciliék biztosan segítették volna a beilleszkedést és a kertészetüket is vezethettem volna... De ez a lehetőség pillanatnyilag nem játszott semmiféle szerepet azon a színpadon, amelyre szabad akaratunkból léptünk mindketten...

... Október utolsó hetének péntekére szólt a felülvizsgálat időpontja, reggel nyolcra. S már október utolsó hete volt, szerda, késő éjszaka.

Laurával egy hamburgi szálloda bárjában a koktélnkat szopogattuk kissé fáradtan és nagyon törődötten. A hajnali bécsi járatig még volt pár óránk, de lefeküdni nem lett volna már túl sok értelme.

– Milyen volt? kérdezte két rövid korty között.

– Micsoda?

– Hát Lady Martha.

Nem válaszoltam. De jó mélyen belenéztem a smaragdzöld szemek kíváncsi tüzébe.

– Gyújtsunk rá – mondtam és feléje nyújtottam a Kent fehér dobozát.

– Azt hiszed, nem sejtettem, mi lesz a vége? Elég volt egy pillantást vetnem rá, már akkor tudtam, hogy ő is a kezedből fog enni. Ahogy bemutatkoztál neki a reptéren, nyomban remegni kezdett az ajka, láttam. Én az ilyenről, az ilyen remegésről egyből felismerem, hogy az illető hölgy le van nyugözve. Éppen elégszer láttam... Az én drágalátos Sziszim pont így hat a nőkre, ahogy te...

– Hagyd már abba, Laura – mondtam és komolyan haragudtam.

Abba is hagyta, annyi időre, amíg rágyújtott és rendelt még két koktélt, aztán folytatta.

– Egyébként én sem csak a párnámat öleltem nélküled, hét éjszakán át...

– Képzelem...

– Tudod ki kéredzkedett az ágyamba már az első éjszaka a jachton?

– Károly herceg... – feleltem nevetve.

– Óh, nem. Nem akkora előkelőség, de izgalmas fazon s teljesen új volt most Szisziék társaságában.

– „Breky gróf”?

---

¹ Prosszer Gabriella Júlia készülében lévő regényének részlete

(Vasaris Brekkynsky, lengyel vagy litván nemesi család sarja, egyébként férfidivat tervezőként jó híre volt a szakmában ma már nem él, de akkoriban egy valódi sármőr volt, nemcsak próbálta eljátszani, mint én...)

– Igen, ő. Honnét tudod?

– Kitaláltam.

– Lódítasz, drágám. Ezt nem lehetett kitalálni.

– Lehet, hogy lódítok, nem tudom. Nem voltam józan egy éjszaka sem, de arra emlékszem, hogy Breky gróf le sem szállt a szoknyádról.

– Féltékeny voltál rá? – kérdezte

– Amennyire te az voltál a Ladyre, szívem – vigyorogtam és ádázul fújtam arcába a füstöt.

– Idefigyelj, Laura – mondtam. – Tudod mi történt velem?

– Szerelmes lettél...

– Igen.

– Nem hiszem. Akkor nem ilyen vagy... Ismerlek.

És Laurának, mint mindig, akkor is igaza volt.

Úgy tűnt, teljesen felgyógyultam és tökéletesen egészségesnek is éreztem magam, mikor a második Orvos-szakértői Felülvizsgálatra behívtak. Biztosra vettem, hogy az ideiglenes leszálalékolást feloldják, és újra munkaképesnek nyilvánítanak majd, ezért leelőlegeztem magamnak egy prima kis állást az újvárosi Konzervgyárban három műszakban, termelésvezetőnek, amire középfokú végzettséggel hirdettek felvételt és már az első elbeszélgetés után a személyzetis biztosított is arról, hogy megfelelek. Várnak...

Ott álltam az Orvosi Döntő Bizottság előtt 36 évesen, egyenes háttal, kihúzott derékkal, fizikailag és lelkileg is helyrebillentett egyensúllyal, s a kérdésre, hogy: Hogy érzi magát? vidáman és büszkén azt válaszolhattam:

– Köszönöm, jól!

– És a bal keze? (ezt az öreg Főorvos kérdezte, egy roppant kíváncsi, szemfüles doktor bácsi... ugyanaz, aki már egy korábbi konzílium során is hangoztatta azon elméletét, hogy talán velem született agyérszűkület okozhatta a baloldali végtagbénulást s nem a baleset... Ami véleménye szerint akár magyarázatot is adhat a korábbi eszméletvesztésekre, melyeket akár a legkisebb traumák is kiválthatnak.)

Hát, igen.

– A balkezem.

– A balkezem sajnos elmaradt a gyógyulásban. Bárhogya is gyötörtem, tornásztattam, edzettem, csak ímmel-ámmal engedelmeskedett azonnal az akaratomnak. Csak késve... Mozog! – feleltem a Főorvosra szegezve tekintetemet.

(Nem hazudtam, mert hiszen mozgott?! ...) Csak éppen használni nem tudtam már úgy, mint korábban. És hát azóta, máig sem... Sajnos. Ettől eltekintve az összeredményt mozgást, szellemi frissességet, testi-lelki közérzetet értékelve én elégedett voltam a gyógyulás fokával.

Én...

Én elégedett voltam!..

– Jó. Menjen haza, majd értesítjük a döntésről.

Visszaadták a papírjaimat, a nővér kikísért.

Odakint Kéti izgatottan kérdezte:

Na, mesélj! Mi volt? Mit mondtak?

Vigyorogva mondtam: azt, hogy menjek haza. Majd értesítenek a döntésről.

– Ennyi?

Ennyi, babám.

– Rendben. Gyere, elmegyünk hozzám, tegnap főztem egy isteni gulyást, megebédelünk... aztán... aztán kicsit ledőlünk, és együtt elmegyünk Hajniért az iskolába. Megígérted, hogy párnapot velünk töltesz.

– Oké! Mehetünk, babám! – rikkantottam széles jókedvemben.

... Három nap múlva a kora délelőtti órákban Miklós apu hívott telefonon. Gyere haza, megjött a Döntő Bizottságtól a leveled, de nem adta ide a postás, mert személyesen kell aláírnod az átvételét.

Kétinek hagytam egy pársoros üzenetet, és hazanyargaltam. (Autóm már nem volt, s a jogosítványomban az alkalmassági áthúzva, s bár kétszer nekimentem a P.Á.V-nak, nem kaptam vissza. Tovább nem próbálkoztam, hisz éreztem: nem fogok többé autót vezetni.)

Otthon magamhoz vettem a postai értesítőt és fölmentem a Postára.

VÉGLEGES!

Ez a szó még hetekig úgy dübörgött az agyamban, mintha egy tankhadosztály masírozna benne...

Lőttek az állásomnak! Mert a személyzetis elvtárs ugye azt is mondta, hogy amennyiben leszázalékolt maradok, sajnos nem áll módjukban alkalmazni. Hiába, hogy megfelelek minden feltételnek egyébként.

Egyébként, persze nem értettem, hogy miért nem, de meg sem fordult a fejemben, hogy rákérdézzek. Minek tettem volna, amikor ez az eshetőség ki volt zárva...?! Mert én ugye, kizártam. Tétre meg befutóra is fogadtam volna, hogy kiírnak!

Tévedtem. És akkor morfondíroztam csak el fölötte (azon melegében) egy üveg vodkát magamhoz szólítva és a szobámba zárkózva, otthon, hogy miért is nem áll módjukban?... A „nyugdíjasság” nem egy ragályos kórság, drága elvtársam: meg lehet kapni sajnos fiatalon is!, de „elkapni”...?

No, mindegy. Ha nem, hát nem pusziltam bele megadóan a prima Moszkovszkaja itókát rejtő, tartalmazó üveg csábító szájába. Mohácsnál több is vezett... (S hacsak ott vezett volna...)

Marad a rokkantnyugdíjas „állás”, mint főfoglalkozás. És hát ezer mellékfoglalkozás közül válogathatok, ha úri kedvem majd úgy tartja gondoltam.

Folytatjuk...

GYÖRGYPÁL KATALIN

Jön az ősz

Szerteszóródnak a gondolatok
a hűvösödő szélben
nem szeretem a könnyeket
szürke az ég körül
mint a lelkeim
pedig dereng
messze az ég
lélek legmélyén a lét
magányos-csendben
és szinte hallom
ahogy felcsilingel
majd elhalkul megint

„Hajnalban – hajnal előtt”

*„Hajnalban, hajnal előtt
rőzsafa nyílik a házam előtt”*

(Népdal)

Tegnapi nagy tervek,
hová is lettetek?

Erő-tűz-lobogás –
hamuvá miért válsz?

Suhannak a napok
csak utánuk kapok...

Magasba tört tuja
helyén kis bokor – jobb?

Élnivágyó cicát
vajon befogadták? –

*

Kérdések özöne
– válasz semelyikre

Vágyak, célok, tervek –
tovább éltessetek!

El ne veszítsetek!

Csacskaság(sor)ok

Nem tartom számon tetteim
különösen – sikereim
rossz taktika, értem én jól
de mit tegyek, hogyha – unom...?

Berzenkedik olykor Egóm,
dicséretre vágyik, tudom
messze repít a tudásvágy
vagy épp simogatom – cicám...

Harminchárom év

Két emberöltő
ennyi már Nélküled
anyám,
éppen harminchárom év
annyi minden történt
azóta már
Harminchárom év
tengersok idő
– vagy csak villanásnyi –
szomorúságod örök
énbennem
pedig hogy tudtál
nevetni! Énekelni!
Keserűséged kellene
eltörölni
minden rettegésed
sejtjeimből kitörölni
és újra
csak nevetni
énekelni
és – szeretni...!

(2010)

A *Halk remény* című kötetből, 2011

FÖLDESDY GABRIELLA

ELSŐ (I.) VILÁGHÁBORÚ: OLASZ FRONT

Dominikának és Leventének ajánlom

Dúlt az I. világháború, amit akkoriban nem hívtak így sehol sem, még a Párizsban megkötött békeszerződések után jóval is csak „a nagy háború” néven emlegették azt a borzalmas, öldöklő pusztítást, ami 1914 és 1918 között folyt Európa frontjain. Akkor lett „első”, amikor már folyt a „második”. A magyar hadtestek 1915-ben a szerbiai frontról átvonultak az olasz frontra, mivel Olaszország 1915-ben a Központi hatalmaknak küldött hadüzenetet. A háborúnak egy új formája alakult ki, már nem ütközetek döntötték el azt, ki győztes, ki vesztes, hanem az állóháború idegörlése tette végtelenné a harcot. Az állóháborút a lövészárkokban vívták srapnelekkel, ideggázzal, gránátokkal. A vitézség nem a közelharcban méretik meg, nem karddal vágják az ellenséget, a ló is inkább szállításban visz nagyobb szerepet. A háború szürke lett, mert nem voltak már színes és díszes egyenruhák, csákók, fényes szőrű lovak, hanem szürkés-barnás színű posztó kabátokban, védelmet nem nyújtó sapkában, sárban, porban kellett vonulni, és a harcnak nem volt vége, mintha örökké tartana minden ázás-fázás, forróság, szomjúság, ehetetlen ételek és lövészárkok közepette, a végtelenségig.

Steer Gábor katonai pályája a háború kitöréséig bevetés nélkül zajlott, 1897-től 1904-ig Marosvásárhelyen, 1904-től Debrecenben szolgált. A háborús szolgálatot 1914-ben századosi rangban kezdte, katonai parancsnokai a hadüzenet után a szerb frontra vezényelték. Megbízható tiszt volt a legszebb férfikorban, jó jellemzésekkel rendelkezett, rá lehetett bízni egy századot, a parancsot teljesítette, számítani lehetett arra, hogy rendkívüli helyzetekben is megállja a helyét, ha kell, képes rögtönözni, feltalálja magát, a rá bízott embereket épségben visszahozza a törzshelyre kedvezőtlen hadállás esetén is. Steer Gábor kétszer is kitüntette magát frontszolgálatra folyamán. Először 1914 októberében a magyar királyi 3. gyalogezred századosaként az ellenség előtt tanúsított vitéz magatartása elismerésül javasoltak neki érdemrendet tűzni a mellére. Ennek háttere egy nem komoly sebesülés volt Zimonynál. Az ellenséges támadás alkalmával a százados egy jelentéktelen lövést kapott a bal bokájába, amit kezdetben fel sem vett, de néhány óra elteltével hatalmasra duzzadt a bokája, képtelen volt ráállni, és rémülten vette észre, hogy nem bír járni a bal lábán. A század felcsere javasolta, hogy szállítsák kórházba, ő nem tud segíteni rajta. Így került az újvidéki hadi kórházba, ahol 1914. november 17-ig feküdt, a gondos orvosi ellátás következtében teljesen felgyógyult. A százados egy nappal sem maradt tovább pihenésképpen a kórházban, visszatért a hadtestéhez.

Szolgálatra 1915-ben áttevődött az olasz frontra, ahol egyre komolyabb feladatok vártak rá, itt már zászlóalj parancsnoki beosztást kapott. Az isonzói hadművelet egyikénél 1916 szeptemberében felsőbb parancs nélkül hajtott végre egy hadműveletet századával, egy hídfőállást kellett elfoglalniuk. A százados igen jól bánt embereivel, akik hallgattak a szavára, és engedelmeskedtek neki. Feljebbvalói egy újabb sebesülés után több kitüntetésre is felterjesztették, amit azzal indokoltak, hogy az ellenség előtt vitéz és eredményes magatartást tanúsított a százados, ezért a Vaskorona rend kitüntetését kapta hadidíszítménnyel és kardokkal, de megkapta a katonai érdemkereszt kitüntetését is, amelyeket büszkeséggel vett át 1917 folyamán.

1917 második felében Steer Gábor századost az ellenséggel szembeni vitéz magatartáson kívül már más egyéb is érdekelte. A Gorizia közelében lévő katonai parancsnokság szigorú rendet tartott az ott szolgáló honvéd alakulat soraiban, de a tiszték szabadon járhattak a szórakozóhelyekre. A százados hogy-hogy nem, megismerkedett egy olasz lánnyal, akit

Gianninának hívtak, sokan voltak testvérek. A lány mindig valami megbízással volt az utcán, s nem idegenkedett az ellenség egyenruhás tisztjével szóba állni, ha az olaszul szólította meg. A százados olasz tudása csak a megszólításra terjedt ki, de Gianninát ez nem zavarta, a kölcsönös vonzalom áthidalta a nyelvi nehézségeket. A frontszolgálat kiéhezteteti az egészséges férfiembert, a fiatal olasz lány képes volt elbűvölni a sebesüléseiből felgyógyult magyar tisztet. Ez a kapcsolat nem a tilosban járást jelentette, hanem inkább a menekülés útját. Steer Gábor néhány találkozás után megkérte Giannina Premru kezét, és csodálkozott volna, ha kikosarazzák. Nem is tették, megkapta. És a hadseregtől is megkapta az engedélyt, így hamarosan, 1917. december 29-én házasságot kötöttek a közelben lévő Bischofslock nevű festői falucska kápolnájában. A százados pár nap híján ekkor 39 éves volt, Giannina a 19. évében járt. Esküvő a fronton nem mindennapi esemény, nem is sűrűn fordul elő. A tiszt, akinek itt jut eszébe a családalapítás, mindössze két hét szabadságot kap, ez alatt feleségét el kell helyeznie valahol biztonságban, neki pedig vissza kell térni az alakulathoz.

Az esküvő után a százados hazavitte fiatal feleségét. 1918. Újév napján az ifjú pár megérkezett a cívis városnak, Debrecennek, Péterfia utcai masszív házába, ez volt az immáron „ifjú” férj otthona. Szülei már nem éltek, de a ház állt, és személyzete vezette a háztartást. Giannina Premru e háznak az asszonya lett, idegenként, egy szót sem beszélve magyarul, fiatalon, gyereklányként. És tudta, hogy majdnem húsz évvel idősebb férje hamarosan visszatér a frontra, ő pedig itt marad a számára idegen környezetben. A két hét gyorsan eltel, hol vendégségben, hol városnézésen jártak a fiatalok, az alig több mint „kéthetes” férj már indult is vissza a frontra. Visszatérése után nem sokkal kellemes meglepetés érte, hívták az ezredparancsnokságra, hogy új rendfokozatát átvegye. Szabadsága alatt ugyanis őrnaggyá nevezték ki, és a kinevezést most, visszatérése után vehette át Lang ezredestől. Az előléptetés váratlanul érte, úgy érezte, házasságkötése előléptetésének akadályja lesz, és lám, pont ellenkezőleg történt. Most őrnagy lett, ami már komoly rang a katonaságnál. Ki tudja, még meddig tart a háború, mikor térhet haza a Péterfia utca 51-be, amit már duplán is az otthonának nevezhet, hisz Giannina ott várja őt.

Ez az 1918-as év elkeseredett küzdelmeket tartogatott az ott harcoló magyar katonák számára, sokan elesnek azok közül, akik már úgy gondolták, hamarosan itt a vége, készültek hazamenni, aztán jött a golyó, a srapel, végül értesítés a családnak: fia, férje, édesapja hősi halált halt. Steer Gábor őrnagy szomorúan vette tudomásul embereinek sorozatos elvesztését, fogadta a helyükbe jövőket, őrnagyi rangja nem tette érzéketlenné katonáinak szenvedését, értelmetlen halálát látva.

Május hónapban az ellátmányt figyelő tisztetek feltűnő muníció hiányt tapasztaltak, aminek pótlását csak otthonról (hazai fegyverraktár) tudták pótolni. Táviratban kértek lőszer utánpótlást a budapesti központtól, akik a délvidéki raktárt mozgósították. Végül az újvidéki kiegészítő raktárnak adták ki a parancsot, nagy mennyiségű muníciót szállítsanak vasúti kocsikban az udinei csapategységhez, a muníciót innen fogják szétosztani. A szállítás megszervezése okozott egy kis problémát, mivel a hadra fogható legényeket besorozták jóval korábban, most kik szállítsák, kísérik a lőszert a tehervagonon? A tartalékos állományból hívtak be olyan fiatal civileket, akik valamilyen családi okból (egyetlen kereső, családfenntartó, családtagot gondozó) nem kerültek frontszolgálatra, de egyszeri alkalommal be lehetett hívni őket néhány napos szolgálatra. Így kapott értesítést egy, a 22. évében járó fiatalember Bács-gyulafalván, aki szüleivel és húgával lakott, nőtlen volt, de szüleinek nem volt jövedelme ez idő tájt, húga pedig az akkor kereskedelminek nevezett szakközépiskolába járt. A fiatalember, név szerint Fürstner Mihály, még nem tudta, mit kezdjen magával, szeretett volna tovább tanulni, ahogy bátyjai és öccse tette, de kevés elszántság volt benne, inkább sodródott az eseményekkel. Hiába volt gimnáziumi magántanuló évekig, az érettségi vizsgákat nem tette le, és úgy néz ki, már nem is fogja. Tudta, szakmát kell tanulnia, anélkül semmire sem megy. Ekkor még az sem volt világos, mi lesz eladósodott szüleivel és iskolába járó

húgával. Tétovázása közben kapta a behívót, tartalékosként muníciót kell szállítania Udinébe, a szállítmány egyik kísérőjeként tartanak rá igényt. Mihály felvette az egyenruhát, amit kapott, annyira jól állt rajta, hogy elment a legközelebbi fényképészhez, és egy műtermi oszlop mellett állva megörökíttette magát. A barna tónusú fénykép egy vékony alkatú, bizonytalan egzisztenciájú fiatalembert mutat, akinek a csodálkozástól még a szája is kicsit nyitva maradt, a fényképész nem szólt neki, hogy csukja be.

A szállítmány elindult, így május végén már jó melegek voltak, a térdig érő csizmába beleizzadt a láb, a posztóruhába a test. A tehervonat többet állt, mint haladt Udine felé, vesztegelt néha órákat a külső vágányokon, amíg megvárta, hogy a személyszállítók elkerüljék. Még így is megérkezett a célhelyre a harmadik napon. Közben csak a tehervonaton berendezett szalmazsákokon lehetett aludni néhány órát, napi kétszeri hideg étel sem volt ínyére a kísérőknek. Udinébe érkezvén alig várták, hogy kipakolják a lőszert a vagonokból, mert a kipakolással véget ért a szolgálat, jöhettek vissza. A tartalékos kísérők nyolcan voltak, főnökük szintén tartalékos, de már hadnagyi rangban, ő kissé nehezményezte is, hogy nem küldöttségként fogadták őket, nem volt díszfelvonulás, semmi cécó, még csak egy köszönet sem hangzott el, itt mindenki a kötelességét teljesíti, és ugyanezt elvárja a másiktól. Nem volt díszbéd a tiszteletükre, ebédjegyet kaptak, amire egy adag főtt ételt vételezhettek repetával az ezredkonyhán. Fürstner tartalékos megette a menzán az ebédet, és elindult, hogy megkeresse a többieket, mikor indulhatnak vissza. Ekkor elé állt egy rosszul öltözött, sebesüléséből még alig felgyógyult gyalogos, és egy pár bőrcsizmát kínált megvételre. Neki már nem fog kelleni, így eladja olcsón. Olcsó, nem olcsó, Mihály gondolta, hogy legalább vigyen haza valamit az olasz frontról, megvette a csizmát harminc koronáért, s mivel madzaggal volt egymáshoz kötve a jobb és a bal szár teteje, átvette a vállán, egyik csizma a mellén, a párja a hátán lógott. Elképzelte, hogy jó pénzért otthon eladja, az ilyen jófajta csizma most hiánycikk.

A legközelebbi vonatra, amelyikkel vissza lehetett utazni, várni kellett. Nem találta a társait, akikkel idefelé együtt jött, hatalmas tülekedés volt a vonatsíneknél, hisz most nem tehervonatot vártak, hanem személyt. Végre bepöfögött egy szerelvény, lepusztult vagonokkal, hozzá volt kötve néhány teherkocsi is. Az ott lévő népség, katonaság megrohanta a vagonokat, Mihályt lökdösték jobbról, balról, a vállát vágta a madzag, ami a csizmát tartotta, jó néhány percbe telt, amíg fel tudott kapaszkodni a vonat lépcsőjére, onnan a kocsi belsejébe. Ülőhely ugyan nem volt, de állni még lehetett. Itt is nyomták, érezte, hogy valami leszakadt róla, de csak a vonat indulásakor jött rá, hogy a nemrég vásárolt bőrcsizma már nincs a vállán, hiába nézett körül, a csizma sehol nem volt, és a mellette állók kezében sem látta új szerzeményét. Ügyesen megszabadították vagyontárgyától, volt, nincs, fene bánja. Mihály bánta az érte kiadott koronákat. A hazafelé út szerencsére rövidebb volt, másnap hajnalban már hazai tájakon jártak. Estére Újvidéken voltak, még jelentkezni kellett a tartalékos irodában, onnét már akárhogy is hazajut, persze jó sok átszállással, Gyulafalvának nincs vasútja, majd fog egy lovas kocsit. Apja mérges lesz, hogy ügyetlen volt, ellopatta a csizmát a válláról, balfácán!

Steer őrnagy a parancsnokságon tudta meg, hogy egy muníciós szállítmány érkezik a napokban Udinébe, és majd onnan kapják az utánpótlást. Most, hogy őrnagy, kicsit szabadabban mozoghat, akár elmehetne megnézni, milyen hadi anyag érkezett, van-e valami új gépezet, vagy csak a szokásos lőpor, robbanóanyag, stb., amit már eddig is használtak. Udine 45 km-re van Goriziától, és nem veszélytelen az átruccanás. Már éppen szólni akart az ezredesnek, hogy átmegy az udinei parancsnokságra, amikor egy tiszt szolga jelezte, hogy postabontás van, ott kell lennie, ügyeletes e műveletnél. Az őrnagy átballagott a postabontóba, ahol nem kellett semmit sem csinálnia, csak éppen jelen lenni. Állt az ablak előtt, intett a bontónak, hogy kezdheti, ő maga pedig kinézett a távolba, gondolatai Debrecenben jártak, vajon mit csinál most Giannina? Hamarosan odalépett hozzá a postabontó, átadott egy levelet, amin felismerte felesége gyöngybetűit. Felbontotta és elmerült a német nyelvű levél olvasásába. Bár az őrnagy és olasz felesége igyekezettel tanulták egymás anyanyelvét,

egyelőre német volt köztük a közlekedő nyelv. Otthon minden rendben, kis felesége aggódik, mikor fog már hazamenni hozzá az ő Gabrielleje? Az őrnagy sokáig gyönyörködött ifjú felesége gyöngybetűiben, elképzelte, amint a nagy házban ül az íróasztalnál, a hatalmas tölgyfa bútordarab a lakás egyik ékessége volt, impozáns mérete tekintélyes férfit igényelt maga mögé, nem az ő karcsú, mediterrán szépségű feleségét, aki szinte elveszik a hatalmas íróasztal mellett. Túl sok emlék járt a fejében, a levelet kezében tartotta, de már régen nem olvasta, csak merengett felette. Valaki hangosan szólította is, hogy vége a postabontásnak, már nem kell ott lennie, csak írja alá. Gyorsan betette a zubbonya felső zsebébe a levelet, majd elindult a kantin felé. Közben kiment a fejből, hogy nem sokkal ezelőtt az ezredestől akart eltávozást kérni, hogy átmehessen Udinébe megnézni a fegyver-szállítmányt.

Az őrnagy 1918 novemberéig volt az olasz fronton, 19-én hazaindult a visszavonuló harmadik gyalog ezreddel, és november 24-én érkezett Debrecenbe. Zászlóalj parancsnokként végre otthon volt a Péterfia utcai házban, ha a háborús körülmények, forradalom szele, nélkülözés nehézkessé is tette az életet, legalább ez a rövid 3-4 hónap, amit feleségével töltött, nyugalmas volt. 1919. április elején azonban a Királyhágó térségében kellett a demarkációs vonalat őrizni, májustól pedig Brassóba vezényelték, ahol augusztus 1-jétől a román internáló táborban volt fogolyként december 1-jéig. A brassói internálótáborban kapta meg az értesítést, hogy szeptember 21-én leánya született Debrecenben, aki a „Gabriella” nevet kapta. Mindezt csak hír és üzenet formájában.

Brassóból a szolnoki un. „vörös fogolytáborba” került, végül még ebben a hónapban a szegedi pótzászlóaljhoz szállították, itt 1920. március 1-jéig tartották, és ezt követte a szolgálat alóli felmentés. 1920 márciusában visszatérhetett Debrecenbe, de júliusig un. „bűnvádi eljárás” alatt állt, csak júliustól volt szabadlábon, és csak októberben szüntették be a nyomozó eljárást. Mindez a kommün utóöngéje volt, a tiszteknek igazolni kellett, mit csináltak Kun Béla uralma alatt, után. Mire hazakerült a Péterfia utcai házba, már nem volt ott sem Giannina, sem az újszülött kislány. Feleségén tüdőbajt diagnosztizáltak a gyermek születése után, a kétségbeesett asszony goriziai rokonainak panaszolta el betegségét. Tíz évvel idősebb nővére, Poldi, meghallván, mi történt, vonatra ült, és Debrecenbe jött hűgáért és a kis csecsemő lányért, mindkettőjüket magával vitte szüleikhez. Az őrnagyot otthon csak egy levél várta, jelezve, mi történt. A háborús viszonyok lehetetlenné tették, hogy utánuk menjen, azt még kevésbé, hogy visszahozza őket. Az igazi csapás ez év végén érte, amikor értesítést kapott, hogy felesége meghalt tüdőbajban, amikor kislánya alig múlt egy éves. Egyelőre nem tud semmit tenni értük, de lányának előbb-utóbb hozzá kell kerülnie.

A tartalékos Mihálynak nem volt ilyen kalandos az élete, miután visszatért az olasz frontról a muníciószállítás után. Hamarosan kereskedőnek tanult, megszerezte a tanúsítványt, ami igazolta, hogy a szakmát kitanulta, akár üzletet is nyithat. Ezt azonban csak tőkével rendelkezve tehetette meg. Mindaddig várnia kellett, amíg talál egy olyan lányt, akit szívesen feleségül vesz, és hozományt is kap hozzá, a hozományból lehetne üzletet nyitni esetleg Szabadkán, vagy szülőhelyén.

És így is történt. Az őrnagy néhány év múlva megkapta lányát az olasz rokonoktól, és Debrecenben a Magyarok Nagyasszonyáról elnevezett római katolikus leánylíceumban (Svetits) taníttatta egészen az érettségi vizsgáig. Mihály feleségül vett egy csúrogi lányt, a vele kapott hozományból üzletet nyitott. Az évek múltak Debrecenben és Bácskában is, majd rosszra fordultak az újabb háborúval. Hőseink soha sem találkoztak, az olasz fronton ugyan néhány km-re voltak egymástól, de elképzelné sem tudták, nem is tudhatták, hogy lesz mindkettőjüknek egy-egy leszármazottja, akik évtizedek múlva egy Bécs-budapesti gyorsvonaton találkoznak, majd családot alapítanak. Az őrnagy unokája és a tartalékos legkisebb gyermeke összekapcsolt két családot, amikor az olasz frontot is megjárt felmenőik már rég meghaltak, béke volt, és úgy tűnt, határtalan az élet itt Európa közepén.

HABOS LÁSZLÓ

ma megint...

ma megint
más voltál
és én is
ma megint
felszakadtak a hegek
s kihunyt a fény is
fáj e másság
az arcodon az arcomon
a jel az égi
megkopott
a vihar lassan elmerül
felszántott medrébe a csendnek
s tekinteted lelkem eléri
és szomorú szememmel látom
lehulló cseppjeit
az izzadságnak
a vérnek
a könnynek
szólnom kellene imádság szavával
de a cseppek egyre gyűlnek
mint halálraítélt körül a kövek
hol van keze a Messiásnak
ma a közel is messze
de atyai csókom elér
új szavakkal mondott miatyánkkal
szorítom kezembe
remegő kezedet
még nem érthetem meg
szenvetéseidet
de együtt lépünk mi ketten
ma megint
a lépcsőn feljebb

:))

NYAKÓ ATTILA

Pollenűző

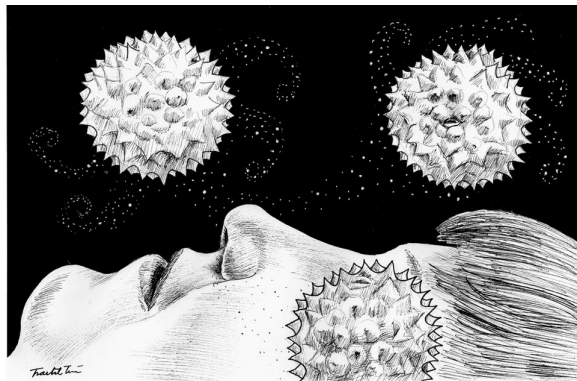
Piszok pollen, allergenya,
mi a ménkű ütött beléd?
Nem kért senki emberfia,
hogy bitorold orrüregét!

Pusztulj innen, jobban teszed,
szakítasz a hagyományon!
Meghiszem azt, volna eszed
hancúrozni takonyágyon!

Nyálkahártyán föl-le, össze-
vissza csúszni-mászni fennkölt!
Értem én, de kérdem, jössz-e,
önként, netán hívjak rendőrt?

Orrnyeregben érzed magad
ma még, csöppnyi irritátor,
ám, ha minden zsepcsi szakad,
már az első nyári zápor

hidegre tesz, rögvest legyűr,
rájössz majd, ez nem egy szeráj,
legközelebb ne is repülj
nózikra, csak bibére szállj!

Grafika: **TRAUTSCH TIMEA**

VERMES GYÖRGY dr

Sárga bögre

Sárga bögrém lásd görbe és fületlen,
Ostoba vicceim sora is sületlen
Az Élet törvénye de sokszor drákói,
Szerelmünk nem lehet ma már csak plátói
Nem dugunk? Itt állunk beteljesületlen!

A szállodai orvos meglepetése

Szállóban kérdi a bár felé baktató
Férjtől az orvos: – Nem jó az altató,
Mít Önnek felírtam a napokban?
– Elmerülök a nőkkel a habokban,
– Míg a nejem mélyen alszik, jaj de jó!

Férfügy/Tabi László poénja

Nagy feneket kerítenek e dolog köré,
A kocsmában e hírtől jobban fogy a lőrés.
A tudósok között ez a hír körbefut
Ezer férfira ezerhetven asszony jut
S mind azt hiszi, hogy a hetven csakis az övé!

VASI FERENC ZOLTÁN

Egyezzünk ki – vesztésre akartam hozni az életemet

Aki némán fáj magában, sok fájdalom okozója lehet (azaz: én)

Az egoista önmaga árnyékát is letagadja (azaz: színleg érez együtt)

A szenvedély megszállottja: önmaga megrontója.

Műsor-nagyüzem: önmegakasztás, sorsfolyás.

Mi bajod már megint? – Nincs egy épkézláb gondolatom.

Nem telik versre!

Mért beszélsz Te ilyen sírón? – Nem tudom kifejezni, amit érzek.

És ez olyan nagy baj? – Igen! Nekem ez a legnagyobb bajom! Szívvel élek.

HALÁSZ ERZSÉBET

Anyáim

A vonaton a szembeni ülésről odahajol egy néni:

– Szöszikém, de örülök, hogy látlak. Mikor találkoztál az anyáddal?

Döbbenet néztem fel a könyvemből –, nem tűnt ismerősnek – és az anyám már nem él.

– Mondjad már! – aztán ő mondta.

– Édesapád a háborúból egy tejfehér bőrű és hajú kislánnyal tért haza. Azt beszéltek, egy asszony „törődött vele”, azt hitte, hogy végleg vele marad. Így viszont utána dobta a gyereket, ha ő nem kell, vigye azt is. Így beszéltek. Sose kerestem meg?

– Tudtam! Annyira tudtam, hogy ő nem lehet... hogy nem lehet az igazi anyám! – tört fel belőlem. Szinte allergiás volt rám. Én meg csak próbáltam a kedvébe járni, de valahogy úgy volt ez, mint Móricz Árvácskájával. Érzékelttem én furcsaságokat. Például mikor egyszer kórházba került az anyám, kétségbeesetten keresgéltem az emlékeimben egy dicséretért, egy simogató mozdulatért, mikor látogatni mentem. Meg az a jelenet ugrott elém, amikor először egy kis pénzt tettem az ajándék tárcába:

– Pont te? – kérdezte döbbenetben. Ezek szerint ő is érezte, hogy másként bánt velem, mint a testvéreimmel – gondoltam akkor. Nem tudhattam, hogy csak muszáj-csomag vagyok a számára.

– Igen. Egyszer nálatok voltam családlátogatáson – én tanítóttalak elsőben –, annyira félnék és megközelíthetetlen voltál, hogy próbáltam az okot felderíteni. Anyád éppen bodorítgatni próbálta a hajadat egy forró piszkavassal, te tiltakoztál, elrángattad a fejed, mire a forró vas a füledhez ért, erre még egy pofont is kaptál az engedetlenségért. Az iskolába mindig két vastag copffal jöttél. Ezt hogy csináltad?

– Útközben befontam.

– Sajnálom, hogy így neked estem. Látom, mennyire felkavart. Azt hittem, már régen tudod. Ne gyötörd magad, már nincs mit tenni. Talán nem is él már. A háború, a hadifogság sok szenvedést, fájdalmat okozott.

Természetesen nem hagyott nyugton a történet. Rázkódtam, dobolt a szívem örült sebességgel. Rögtön tudtam, hogy felkutatom, még ha lehetetlennek tűnik is. A nevét se tudtam. Édesapámat nem kérdezhettem: kicsi koromban meghalt. Rokonokkal, régi szomszédokkal próbálkoztam. Végül egy Magyarországhoz közeli kisvárosban akadtam nyomára:

– Igen, volt itt egy furcsa nő. A mosóteknő szélén kinyitva az *Anna Karenina*. Azt olvasta mosás közben. Mindig szomorú és szótlan volt. Csak néha látszott egy halvány mosolya – de akkor is a távolba nézett –, ilyenkor bámulatosan szép volt. Valaha egy magyar katonától kislánya született. Azonban egyszer csak megjelent az elválás réme. A gyerek szerelemből született. „A kettőnkéből – érvelt az asszony. Apára-anyára egyaránt szüksége van. Őt nem lehet elvinni egyiküknek, de itt hagyni sem lehet a másik szülővel.,,

– Neki otthon lesz anyja, elég kicsi még, lassan majd hozzászokik – mondta szemlesütve a férfi. Egyiküknek engedni kellett. A férfi vitte a picit a saját hazájába, hogy majd a felesége felneveli.

Az elhagyott asszony sorvadni kezdett testileg-lelkileg. Ám egyszer csak eltűnt. Sok év múlva jött róla hír: Elvégezte a Lelkészképzőt és egy Idősek Otthonába ment dolgozni. Abba az országba, ahova a férfi a kislányát vitte.

–Maga nagyon hasonlít rá –, mondta a mesélő. Ugye nem véletlen?

HORVÁTH–HOITSY EDIT

A sebzett törzsű fák

Amint az egykedvű, a halk esőnek
zenétlen hangja sír a réteken,
úgy rí e színe-nincs, rekedt kis ének.

Egy halk sugár felette földereng,
akár a záporos napoknak múltán
az első félénk fény, ha megjelen.

Mint áradás után a víznek partján
hínárral átszótt, bús füzek sora
dőlt meg, ostromlott törzsét rézsút tartván,

– a felszín csapja ága ostora –,
s a gyors sodrású víz tépi kegyetlen,
és tört gallyat-lombot sodor tova:

oly védtelen, oly végképp tehetetlen,
mint sebzett törzsű füzek, most e szív,
de csak zokog, zenétlen énekekben,

s a nyárból egy sugárkát visszahív:
miként a langy eső a réteken...

BŐSZE ÉVA

Mozart: Requiem

Lacrimosa. Akár, ha bölcsőben sír fel a gyerek,
elszorul a torok, szikráznak égi fények,
mozdul a betegágy,- dal-szenvedélyek !
Oly jó lenne, ha éreznék...
Idegyűlik a szférák zenéje,
sok törékeny lelket égbe emel,
a világ kiürül, meztelen lesz a föld,
ravatalán a munkáló zenésznek
csak dallam ül, nem virágözön...
Óh, látni a messzi mindenséget,
a csengő csendet, mit megidézett
jó előre a szív, - tiszta remény.
Majd ott, túl a megfoghatatlan
szelíd jóságban mozdulatlan
hontalanná vált halott
zenét üzen vissza, fájó muzsikát,
hogy folyjanak a könnyek folyamán
levetett jármok, gondok, bánatok,
tervek, magasztos elképzelés, -
zuhanjon most a titok-telt ürbe,-
mi minden volt , rész és egész!...

FÁBIÁN MÁRIA

Miért nincsenek női Leonardók?

Többször feltettem magamnak ezt a nagyhorderejű kérdést. Az évek során e témában összeszedett tapasztalataimat az alábbiakban rendszerezem:

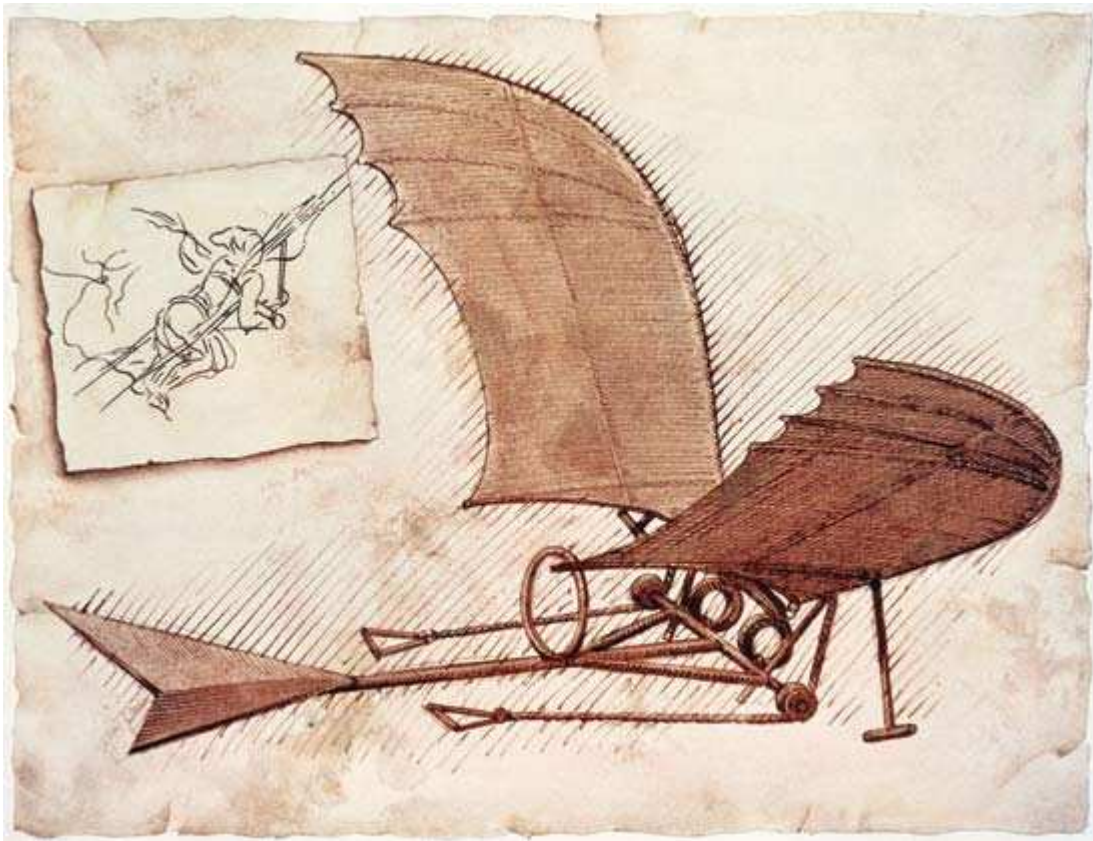
– A nők az őskortól a múlt század közepéig, leginkább a gyermek, a szűk és nagycsalád, valamint a háztartás körüli munkákkal foglalkoztak.

– A modern idők felszabadították a nőket az otthoni fizikai munkavégzés nagy része alól, de még így is maradt épp elég feladat.

– Az otthoni munkát felváltotta a munkahely, ott is illik férfiasan helytállni, nőies kedvességgel, empátiával.

– A női megértésre mind az életük párjának, mind gyermekeinek folyton szükségük van. Emiatt aztán az esti mese elmondása, a gyermeki viszályok elsimítása, a férfiúi homlokról a ránc letörlése, mind-mind, a nőkre maradt.

Ezek után kérdelem én: ha még marad is idejük, kedvük a nőknek alkotói tevékenységre, hogyan lennének képesek arra, hogy rajzoljanak, fessenek, írjanak, matematikai számításokat, fizikai kísérleteket, anatómiai boncolásokat végezzenek, mindemellett elszakadjanak a földtől és feltegyék a szárnyakat karjukra, és repkedjenek a hegyek fölött?

[Leonardo da Vinci's Flying Machine that was found in one of his ...](#)

[Pinterest1600 x 1229Keresés kép alapján](#)

Leonardo da Vinci's Flying Machine that was found in one of his notebooks.

FETYKÓ JUDIT

Berti meg azok a dolgok...

(az írás korábban megjelent a Kaláka internet periodikán <http://www.kalaka.com/>)

21.

Lívia ismét belakta magát a házba. Főleg esténként volt otthon, meg hétvégeken. Sokat beszélgettek az anyjával. Erzsike maga is csodálkozott, hogy mióta benne háttérbe szorult az anya-lány között szokásos, szerinte az anya mindenkori tekintélyét fenntartó modor, milyen jól megvannak. Soha nem beszélt a lányával az aggodásairól, csalódásairól, de most, ebben az új és mégis régi helyzetben, hogy itthon van a lánya, aki már nem is úgy a lánya, mint régen, hanem felnőtt nő, valami gát eltűnt. Berti aggódott, néha olyan érzése támadt: mintha ő most csak úgy ott lenne, és rá már nem kéne figyelni. Lívia nyári estéken kiült a teraszra, bámulta a csillagos eget. Erzsike gyakran csatlakozott hozzá. Egy idő után Berti is rászakozott, hogy a két nővel múlassa az estét; jobban esett ez mindannyiuknak, mint a tv-nézés.

– Téli délutánokon, estéken apa felolvasott nekünk, mikor a szöveg volt soron, vagy ha kézimunkáztunk – mondta sóhajtva Erzsike. – Mikor otthagya a grófot, és már csak a magunkéval foglalkozott, egészen más lett otthon az élet.

Enyhe szél támadt, megrezdültek a kert fái, a patak felől vízszag áradt, a kert érő gyümölcsseinek illata keveredett a levegőbe. Tücskök és békák hangja rezgett.

– Ilyen forró nyár vége volt, mikor a fiúkkal elmentünk a kastély mögötti uradalmi szőlőskertbe, egy képeskosárral... – Berti elmosolyodott az emlék hangulatán. – Szép, nyugodt éjszaka volt. Elkezdtük szedni a szőlőt. Jó csemegezőlő termett ott. Aztán azt vettük észre, hogy két alak is jön, a mozgásáról ráismertünk a kertészre, meg a feleségére. Azok is szőlőt szedtek. Ők is úgy, mint mink. Odakúsztunk a lugas másik oldalához, hasaltunk a homokon, és elkezdtük a kosarukból kiszedni a szőlőt. Csak szedték, szedték, mi meg átraktuk a képeskosárba. Egy idő után az asszony megtapogatta a kosarukat, és kevésnek találta, ami benne volt. Szedték tovább. Mi is. Aztán az asszony ismét a kosárban nyúlkaált, hogy na, tele van már? – a keze össze is találkozott a cimborám kezével, de talán azt gondolta, az az ura keze. Valami mégis feltűnt neki. Nem mozdult egy ideig... Mi sem. Majd ismét a kosárba nyúlt, ahol közben még kevesebb lett a szőlő. Aztán azt súgta az urának: Jani! Itt jár valaki! Ez a kosár még mindig üres, pedig mióta szedjük! A férfi is megvizsgálta a kosarat, és akkor felkapták magukat, és uszgyi, ki a szőlőskertből...

– És? – kérdezte Lívia kíváncsian.

– A műhelyben a többi segéddel, meg persze a kastélybeli cselédekkel megettük a szőlőt. A kertész meg reggel kiment a lugasba, hogy megnézzze, miféle nyom maradt ott. Hátha kiderül, kik voltak ott éccaka. De nekünk nem maradt nyomunk. Vittük magunkkal a vesszőseprőt, azt húztuk magunk után. Csak a saját lábnyomait láthatta, azt meg már mégse jelenthette fel...

– Egyszer én is loptam... virágot... – mondta Erzsike.

– Olyan nem létezik! – nevetett Berti.

– Mán hogyne létezne. Ezek a férfiak...

– Férj-fiak – vetette közbe Berti, mert igen tetszett neki, hogy olyat tud meg az asszonyról, amit soha nem gondolt volna... van hát valami, ami még titok maradhatott ennyi év után is?

– Nem is lehetél te akkor még a férjem, de még az udvarlóm se. Gyerek voltam én még akkor. Na szóval, a szomszédunkban, ahol az a sok puszpáng, meg fenyő van, tudod, a Kisúr-féle ház, az asszonynak hoztak egy virágot, amilyen nem volt még a faluban. El is ültették, és mikor az kinyílt, valami különleges illata volt. Büszkék voltak a virágukra. Egy vasárnap este, mikor majdnem mindenki a kapukban ült, hátra osontam, átmasztam a kerítésen. Ment az nekem, hiszen nem voltam én olyan tutyimutyi kislány. Szóval átléptem a kerítésen, és leszakítottam a három szál virágot. Otthon nem szóltam semmit, a szoba asztalán lévő vázába tettem.

Berti felélénkült a hallottaktól, várta a folytatást. Méghogy az ő felesége, ha kislány korában is...

– Még akkor este észrevették, hogy eltűnt a becses virág. El se tudták képzelni, ki vihette el. Másnap elkezdtek szomszédolni, hátha valahol meglátják a virágot. Anyám, aki megcibálta a copfomat, még korán reggel a virággal kísért a temetőbe, rátette az egyik Kisúr sírjára. Sok virág volt, a temetőben meg alig volt sírkő, aki tehetett, minden héten virágot vitt a sírokra. Vagy egy hét múlva hallottuk, hogy a szomszédasszony ott álmélkodott a temetőben, hogy vajon hogy került oda az ő féltett virága.

Nevettek. Erzsike belejött a mesélésbe. Figyelte az urát, hogy az milyen képet vág, a férfin látszott, hogy az újdonság varázsával hatott rá ez a virágos történet.

– Telente, mikor sok hó és farkasordító hideg volt – folytatta az asszony –, az emberek szerint farkas is járt még akkoriban a falvak közelében, legalábbis voltak farkasokkal és emberekkel megtörtént esetek, amiket aztán gyakorta emlegettek –, a pulya (még a család is) ezért éjszaka bent ment ki, valami rossz veder vagy *fazik* volt az alkalmazott biliféle... Egy ilyen hideg napon, mikor a kisgyerekeket nemigen engedték ki a házból, még ilyen kezes-lábast viselő korom végén történt, én elhatároztam, hogy átszökök a szomszédba Manczurkához, aki a velünk szemben lévő házban lakott. Mindig vidám volt, csak úgy ragyogott a szeme, sok mesét meg nótát tudott. Később, felnőtt lányként még rigmust is mondott egy-egy nóta elé, igaz, az már néha igen szabadszájúra sikeredett. Ez volt az egyik: „Itt egy nóta, b.-meg hótra” – aztán el is danolta a nótát... de akkortájt Manczurka olyan hatod-osztályos forma nagylányka volt, akkoriban aki hat osztályt kijárt, az már igen sokat tudott a többiekhez képest, akik csak négy-öt osztályt, vagy annyit sem végeztek el az általános iskolából... én még Lácán születtem, de ekkor apa már a perbenyiki birtokon dolgozott; a grófnál még nem ürült meg a szolgálati lakás, az öreg intéző lakott benne, így hát a faluban laktunk, anyai nagyapámékkal egy portán.

Sehogy nem voltam hajlandó bent elvégezni a dolgomat, egyre csak mondtam: én már nagy vagyok, és ki akarok menni. De a december délutáni fények egyre jobban az alkonyat felé haladtak, így hát a nagyapa fogta botját, és kikísért, hogy menjek hátra. Felkabátozva-csizmázva kiszaladtam, majd visszajöttem, aztán rövid idő múltán ismét ki akartam menni hasonló dolog miatt. Mikor nem akartak kiengedni, hogy ott a rossz *fazik*, pisiljek abba; keserves sírásra fakadtam, és azt hajtogattam: nem trazikra, ki ki ki. A család, meg az öregember elunta a sok pisilhetnéket. Kiengedtek, a nagyapa kikinézett, de az alkonyatban nem vette észre, hogy sebtében átszaladtam a szomszédba. Mivel nem jöttem elő a hívó szóra, a nevemet kiáltozva keresni kezdtek.

Volt ok aggodalomra, a falu határában, mint mondtam, farkasok tanyáztak, hangjuk hallatszott is éjszakánként. Az utcákon csak a hold fénye világított, mikor épp volt holdfény, meg a hó visszaverődő fehérsége, de ezen a szürkülő estén az égi lámpa is a homályos pára takarásában maradt valahol az égen. A kertet meg a gazdasági udvart egy görékerítés választotta el, az állatok ilyenkor már nem voltak az udvaron, a baromfi is besorakozott az istálló melegébe, vagy az ülőfákon keresett helyet, a kutyák néha

ugattak, de hát hol volt okuk rá, hol nem; akár itt is settenkedhet valami vadállat a kerítés mentén... vagy rossz ember...

Manczurka jött elő a szomszédból. Kézen fogva vezetett haza

– Megvan ez! Itt volt nálunk. Hát nézze, bátyám! – mutatta az öregembernek a leány. – Azt akarta, hogy varrjam össze rajta ezt a kezeslábast...

Ekkor került le rólam a kezesláb, és kaptam a többi nagyobb leánykához hasonló ruházatot...

– Aztán meg ott volt a palatábla... Tudod, meséltem róla, akkor még a pulya az alsó osztályokban palatáblára írt, palavesszővel – mondta a lánynak. – Ez a palatábla nekem gyakran eltört. Anyámék nem tudták mire vélni a dolgot. Aztán apai nagyapám, aki velünk lakott, megelégette a gyakori palatáblatörést, és a botocskáján támaszkodva kifigyelte, hogy mi folyik, amikor az oskolából kijövünk. Akkor az alsósok még a Taposóba jártak, a temető melletti iskolába. Ekkor már a kastély mögött, az uradalmi házban laktunk...

– Most is ott van az az iskola, már láttad – tette hozzá Berti, hogy Lívia a hely megjelölését értse.

– Délben kiözlött a pulya az oskolából, és ment haza ebédelni. De az utcán a nagyobb gyerekek, főleg a fiúk, meglökdösték a kicsiket. Én sokáig igen kicsi voltam. Ki se nézték belőlem, de a táskámmal, ami egy vászonból varrt tarisznya volt, benne a palatábla, mire észbe kaptak, elagyabugyáltam őket. Aztán uzsgyi! Át a temetőn, mert úgy volt a legközelebbi út hazáig. Nagyapa is hazaért, és rám szólt, hogy vegyem csak elő a palatáblát. Bizony az már megint el volt törve... kikaptam... apa meg, mikor meghallotta, hogy mi történt, nem szólt semmit, hanem néhány nap múlva elővette a bátyáim megmaradt irkáit, a pennát, meg a tintát. Odaintett az asztalhoz, és a kezembe adta a mártós tollat. Eleinte igen nehezen ment az írás, mert állandóan lecsepegtettem a füzetet, volt azon annyi paca...

Hallgattak. A nyári éjszaka zsongása mindenféle emlékeket idézett fel bennük.

Lívia emlékezett, hogy a hatvanas években még ő is mártós tollal, tintával írt. Az iskolában akkor is a padba mélyesztették a tintatartókat. Akinek meg jobb tintája volt, az maga vitte, kis, szögletes üvegekben. A tollnak fa, majd színes műanyag szára volt, és úgy kellett a henger alakú végére rátolni a tollhegyet. Aztán megjelent az olcsó töltőtoll. Neki Szlovákiából hozták az első töltőtollat. A tanítónő nem akarta engedni, hogy használja. Berti bement az iskolába, és beszélgetett egy kicsit a tollhasználatról a tanítónővel, aki aztán nem törődött azzal, hogy a gyermek milyen tollal ír. Volt azért elég baj ezekkel a töltőtollakkal: lehetőleg függőlegesen kellett tárolni őket, hogy ne folyjon ki belőlük a tinta. A későbbiek már egész jól bírták a strapát. A felnőtteknek voltak márkásabb tollaik, azoknál szó sem lehetett holmi tintafolyásról. (Bertinek kettő is volt, az egyik még a háború előttről, a másikat amerikai csomagban küldte a rokon. Lívia felső tagozatos korában kapta meg apja egyik töltőtollát.) Aztán jött az örökíró, és azzal is az iskolai tiltás. Berti akkor már nem ment be a tanárhoz. Szűklátóköri ez mind – mondta Erzszi húgának, aki szintén ebben az iskolában tanított. – Azt képzelik, hogy az idő visszafog? Az már soha nem lesz... ezek akarják a modern dolgokat tiltani, mikor ők maguk is azt használják?... – A hóg erre csak mosolygott, nem akart igazat adni a bátyjának, de bizony az úgy volt minden szeptemberben, hogy a kollégák megérdeklődtek, hogy volt-e otthon, bár nemigen érdekelte őket az Erzszi „otthona”. Annál inkább, hogy hozott-e véletlenül töltőtollat, puha grafitceruzát, színes ceruzákat – a cseh ipar most is előrébb volt a jó minőségű, olcsó árukban –, meg nejlonharisnyát; és ha lenne belőle fölösleges... Hozott. Adott. Néha ajándékba is.

Az iskolai holmikra az apa minden évben rácsodálkozott, időnként szóvá is tette, hogy nekik nem kellett ennyi cipelni való, meg ennyi mindenféle, amit aztán alig

használ a gyerek. Igaza volt. A betűtáblákat, a számolókorongokat mind-mind alig használták. Év végére majdnem érintetlenül, olykor bontatlanul maradtak az iskolatáskában. Erzsike azonban megvette a kislánynak, amit az iskola kért. A tankönyvek közösbe adásában soha nem vettek részt: az utolsó napokon az iskola vissza szeretne volna kapni ezeket a könyveket; ki tudja, milyen alapon, hisz a szülő kifizette őket. Ilyenkor az anya nem hagyta bevinni a könyveket, néha még iskolába se engedte el Líviát. A lányka könyvei tisztán, gyűrődés nélkül kerültek a lejárt tankönyvek meg meséskönyvek mellé a polcra.

A kislány második osztályos korában lett elsőáldozó, Erzsike hordta a görög templomba, ahol az iskolai hittanra nem járó gyerekek készültek fel a szentség magukhoz vételére. Berti akkoriban párttitkár volt, és úgy döntöttek, hogy nem a hivatalos, bejelentett hittanra fog járni Lívia. Ahogy várta a hittanórát, úgy csalódott a gyerek. A templom közelében lakó gyerekek bejáratosak voltak a parókiára, a pap névről ismerte mindet. Ezek a gyerekek otthonosan mozogtak a templomban, tudták, hova, meddig szabad lépni, menni. Lívia az anyjával leggyakrabban a római katolikus templomba ment vasárnaponként, főleg esős időben, meg télen, mert az volt közelebb. Ott a gyerek fegyelmezetten ült az anyja mellett, eszébe se jutott szaladgálni. Ez, a görögkatolikus templom más volt; kisebb, az oltártól a padokat az ikonosztáz választotta el. Jártak ők ide is, nem volt teljesen új és ismeretlen a hely. A gyerek szorgalmasan tanulta az imádságokat, fel is tudta mondani őket. Egy alkalommal megakadt az egyiknél, és a pap büntetésből kiállította a Jézus-kép elé. Líviában megtört valami: ha az Isten meg Jézus jó, és szeret, meg a szeretetről beszél a pap, akkor miféle nagy baj volt az, hogy *őt* ide kellett állítani, és mért nem állítja ki a hangosan egymással beszélgető, a padokat zörgető hittanosokat? Az anya a hátsó padosorban figyelte az eseményeket, és mivel néhány perc múlva a pap már ügyet sem vetett a szorongó kislányra, Erzsike előre ment, és kézen fogva elvezette onnan a gyereket. A hittan után beszélt a pappal erről a kiállításról. A gyerek eztán már kedvetlenül járt a hitoktatásra, megtanulta, amit kellett, de egy szemernyivel se többet. Csak azt olvasta el, amit muszáj volt. Maga az elsőáldozás utáni uzsonna se sikerült jól. Lívia hamarabb megkapta a sütemény- és kakaóadagját, a mellette ülő gyerek nézte, hogy a másik már ehet. Erzsike megkínálta a szomszéd gyereket, aki a legfinomabb szeletet vette el, de később már nem volt hajlandó visszaadni. Lívia ismét csak becsapva érezte magát, most épp az anyja miatt. Erzsikének eszébe se jutott, hogy ezek a kisvárosi pulyák képesek mindent elfogadni, de semmit vissza nem adni. A gyerek végül alig evett ebből az uzsonnából, és ezt követően legtöbbször veszekedés, nógatás után ment az anyjával templomba. Később, felnőtt fejjel egy alkalommal Zsazsával beszélt erről az emlékeről. Zsazsa megértette a gyerekkori sérelmet. Neki is volt, ő is a hittan, meg a pap miatt került a templomot. Zsazsának a haját huzigálta meg a pap, mert nem tudott pontosan felelni egy hittanban feladott kérdésre; de Zsazsa azt is látta, hogy a nagyobb, süldő lányoknak meg a feneküket simogatta meg ugyanez a pap. Kisnanának is volt más, de részben hasonló története, ő sem volt nagy templomba járó; még az esküvője előtti gyónáskor alig bírta kordában tartani a pap tolakodó kezét, mikor a vőlegénye észrevette, hogy a menyasszony combja felé nyúl kál a férfi, hát bizony galléron kapta a szent embert...

Amerikából küldött a gyereknek elsőáldozási ruhát a kislány keresztanyja, aki Erzsike anyai nagynénjének a lánya volt. Még a harmincas években vándoroltak ki, Antal Jóska nem bírta tovább az itteni világot, felesége, Lengyel Ilka pólyás csecsemőként vitte magával Erzsi lányát, aki Lívia keresztanyja lett. Erzsinek nem volt gyereke, ami sokáig nagyon elszomorította. A férje, Bart di Matteo olasz cipésmester volt, Jerseyben kirakatos üzletet tartott fenn. Mikor Lívia megszületett, a keresztelőjén

Zsazsa fogta a keresztvíz alá, de a beírt keresztmama Elisabeth di Matteo volt. Kített hát magáért Erzszi, gyakran küldött csomagot, gyerekruhákkal, később, ahogy a lányka cseperedett, egyre inkább az amerikai divat szerinti holmik érkeztek. Elöl cipzáras sortnadrágja először Líviának volt a városban, és egy-két utcabeli gyerek arra azt mondta, hogy olyan nincs. Az fiúnadrág, csak el van szabva. Szép volt az az elsőáldozási ruha: a szoknyarész lefele bővülő pliszírozás, de még azon is mindenféle csipke, fölemelve teljes körre nyílt ki. Alatta is fehér alsószoknya: ha ezt a nagyon is forgós aljat felkapja a szél, maradjon valami takarás, mint nagyok ruháinál szokás. A teteje is hasonló, csupa gépi hímzés, finom fodrok, hajtások, rövid ujjának széle ismételte a ruha széldíszítéseit. Később Kisnana lánya kapta meg ezt a ruhát, mikor pár év múlva maga is elsőáldozó lett Kassán, aztán vándorolt a ruha a rokonságban a kislányok között. A keresztmamai gondoskodás egészen fiatal felnőtt koráig segítette Lívia öltözködését, és ami a fő, a rokon ki is fizette előre a vámot, mert az nagy teher lett volna a családnak.

Isméltődött az amerikai ruhával egy mozzanat. Mikor Ilonka, Kisnana elsőáldozó lett, a háború vége felé járt, a boltok kongtak az ürességtől, semmi finom fehér anyagot nem lehetett kapni. Akkor Erzsike átvitte a szekrényben őrzött menyasszonyi ruhát koszorústul, fátylastul Rozinak, hogy abból varrjanak ruhát a gyerekeknek...

– Hát ideadod a szép emlékedet? – Rozi elsírta magát.

– Oda hát. Kell Natának. Nekem meg minek állna a szekrényben, míg szürkére porosodik?

Folytatjuk..

BÁRDOS LÁSZLÓ

Honfibú, honfiöröm

(köszöntés Zuglóra)

Avval kezdek, hogy nem ide születtem,
Ám ma már itt élek a *vezérnegyedben*,
Egy kissé sok is már: Örs, Ond társasága,
S ablakomból látszik mind' essenciája:
A VEZÉR út maga. De ha erre lettem,
Biz' ma már nem járok *Déli* fellegekben,
Ide horgonyoztam, ide vetett gályám,
Rút háborgás volna, ha sorsom kárpálnám.

Kiderülhetett már: dajkáló vidékem
Pályaudvar-környék, a *Déli*, volt nékem;
Alkotás, Nagyenyed: hej, más utcák láttak
Siheder gyermeknek, kisdéd iskolásnak!
Már csak bárhogy nézem ezt a Buda-Pestet,
Átellenbe került a felnőtt s a gyermek.

Megtagadni mégsem fogom egyiket se:
Ott MOM-parkba jártam, itt Városligetbe,
Ott a Vérmező — ej, most mivel tromfoljak?
Nos, itt az Állatkert: így semmi se vonzhat,
Anghi Csaba óta nem szüntem bejárni,
S bár Persányi alatt egy csöppet vásári,
Büvölet belépni ormányos kapuján:
Föl nem érhet véle még öt mozi se tán.

Ad vocem filmszínház: mégis győz a *kezdet*?
Mert biz' avval Zugló nemigen kényeztet,
Engem legalábbis. Hát nem oda, Buda!
Vala számos kedves, porszagú mozija,
Környékünkön csupán: Alkotás, Ugocsa,
És Diadal. Persze mára már mind oda.
Terjed a multiplex, cinéplex, odéon,
Árkád alatt még tán itt is megláthatom.
Szóval ami hajdan végvidéknek tetszett,
Vagy kies lapálynak, vagy úri negyednek,
Mindenképp messzinek — abban honos lettem,
Birtokká fogadott az elérhetetlen.

Hajdanán Örs vezér kövek és göröngyök
Sívó látképével s földjével köszöntött,
S a téren lépkedve, fürkésző szemednek
Még „Ikeád” alapköve sem derengett,
S ha érezted, bármid szúr, mar, nyilall, fáj, ég,
Rendelőintézet sem várt, invitált még.

Utóbb Csertő parkja (ó, bocsánat: csak *park*)
Társas házához hű lakónak marasztalt,
S oly szerencsével, hogy *loggiámról* elébem
Táru — negyedikről — szép szülővidékem,
Persze csak messziről; tévétorony, hegyek,
Hegyalja mind gyermekkoromból integet;
S *lenézek* rá, hetyke szintézis-elvemről:
Én Esztergomomból, én Előhegyemről.

Jó köldökzsinoárom, nyolcvankettes troli!
Összekötsz te, magas padlózatú kocsi,
Az *urbsszal*, hol piac-gazdagság fejledez,
A Váci utcával — de *via* zöld hetes.

Zugló! Nem esküdtem hűséget tenéked
(Pétervárad utcád hallotta, kié lett
Életem jövője!), ám: fogadj szivedbe,
Érjen itt még ezer reggel, ezer este,
Annyi tán elég lesz az együtt-lakásból,
Ám még ne bolygassuk. Most csak áldomás szól.
Meg nem szépít, igaz, szememben az ünnep,
Mert felső szomszédom a fejemre ülhet,
De önkormányzatod kisujját se fogja
Mozdítani. Hiába, aki háza foglya...

Mégse bántom ama hivatalt... Éppen én?
Végvár, gyöngülő hős, hiszen ügyed enyém!
Még nem veszítettünk... Szóval még maradok,
Nem csupán Budára nyitok majd ablakot,
És ha Dabas, Keszölc, Érd el is csábítna,
Mindig *visszanéznék fényes napjainkra*.

(Megjegyzés: a költemény valóságanyaga a 2001. augusztus 31-i viszonyokat rögzíti meg.
B. L.)

Halász

Fotó: FÁBIÁN MÁRIA